

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain muuttamisesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vuoden 2014 alussa voimaantulevia esitutkintalakeja ja pakkokeinolakeja. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, ydinenergialakia, puolustustilalakia, tullilakia, rajavartiolaitolakeja, valmisteverotuslakia, Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia, valvontarangaistuksesta annettua lakia, eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä annettua lakia, auto-kiinnityslakia, yritys kiinnityslakia, alusrekisterilakia, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia, kasvinsuojeluaineista annettua lakia sekä ulosottokaarta. Nämä muutokset ovat lähinnä teknisiä.

Esitutkintalain säännöksiä oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa täydennettäisiin siten, että esitutkintaviranomaisen olisi otettava huomioon myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen. Lisäksi esitutkintaviranomaiselle asetettaisiin velvollisuus rikoksen luonteen sitä edellyttäessä tiedustella asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välittää yhteystiedot ilman aiheutonta viivytystä tällaiselle taholle.

Säännöstä velvollisuudesta saapua esitutkintaan ehdotetaan muutettavaksi niin, että se koskee poliisiin lisäksi muitakin esitutkintaviranomaisia. Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suorittaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän olisi velvollinen kutsusta saapumaan kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan. Vastavaanlainen muutos ehdotetaan tehtäväksi väli-

töntä kuulemista koskevaan esitutkintalain säännökseen.

Pakkokeinolaissa olevia kotietsintää koskevia säännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi niin, että etsinnän kohteena olevalle henkilölle on ilmoitettava oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi. Säännöksiä täydennettäisiin myös niin, että kotietsinnän toimittamispaikalla olevan henkilön liikkumista toimittamispaikalla voitaisiin rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Rajoittamisen edellytyksenä olisi, että se on välttämätöntä rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi. Kotietsinnän saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi koskeva asia voitaisiin tuomioistuimessa ratkaista kansliassa ilman istutokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi.

Pakkokeinolain telekuuntelun käyttöedellytyksiä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi niin, että mainittua salaista pakkokeinoa voidaan käyttää myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä. Lupa televalvontaan voitaisiin myöntää myös, jos on syytä epäillä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistunutta luvaton käyttöä, vahingontekoa, viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa tai jos on syytä epäillä lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin.

Telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua niin sanottua ylimääräistä tietoa saisi käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättäisi tuomioistuin pääasian käsittelyn yh-

teydessä. Esitutkintapöytäkirjaan olisi kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä ja haastehakemuksessa olisi ilmoitettava ylimääräinen tieto, jota syyttäjän on tarkoitus käyttää näyttönä, sekä perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiselle.

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamista koskevia pakkokeinolain säännöksiä täydennettäisiin koskien tilanteita, joissa pakkokeinon kohteena olleen epäillyn henkilöllisyys ei ole vielä selvillä ilmoittamista koskevan määräajan tai ilmoittamista koskevan lykkäyksen päättyessä. Näissä tilanteissa pakkokeinosta olisi ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä. Tähän liittyvä täydennys

tehtäisiin myös oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain eräisiin säännöksiin. Lisäksi pakkokeinolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset asian siirtämisestä toiseen tuomioistuimeen.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annetaan poliisilain muuttamista koskeva hallituksen esitys. Pakkokeinolain säännökset salaisista pakkokeinoista ja poliisilain säännökset salaisista tiedonhankintakeinoista liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan samaan aikaan kuin uusi esitutkintalaki ja uusi pakkokeinolaki eli vuoden 2014 alussa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	3
YLEISPERUSTELUT	5
1 JOHDANTO	5
2 NYKYTILAN ARVIOINTI	6
2.1 Esitutkintalaki	6
2.2 Pakkokeinolaki	10
2.3 Muu lainsäädäntö	31
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	32
3.1 Tavoitteet	32
3.2 Keskeiset ehdotukset	32
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	33
5 ASIAN VALMISTELU	33
6 MUITA ESITYKSEEN VAIKUTTAVIA SEIKKOJA	34
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	35
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	35
1.1 Esitutkintalaki	35
4 luku Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet	35
6 luku Läsnäolo esitutkinnassa	36
9 luku Esitutkinta-aineisto	38
1.2 Pakkokeinolaki	38
2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen	38
3 luku Tuomioistuinmenettely vangitsemisasioissa	38
6 luku Vakuustakavarikko	39
8 luku Etsintä	39
10 luku Salaiset pakkokeinot	41
11 luku Erinäiset säännökset	47
1.3 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa	48
5 luku Syytteen vireillepanosta	48
1.4 Ydinenergialaki	49
1.5 Puolustustilalaki	49
1.6 Tullilaki	49
1.7 Rajavartiolaki	49
1.8 Valmisteverotuslaki	49
1.9 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä	49
1.10 Laki valvontarangaistuksesta	49
1.11 Laki eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä	50
1.12 Autokiinnityslaki	50
1.13 Yrityskiinnityslaki	50
1.14 Alusrekisterilaki	50
1.15 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa	50
1.16 Laki kasvinsuojeluaineista	51
1.17 Ulosottokaari	51
2 luku Ulosottoperusteet	51
2 VOIMAANTULO	51
3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	52
3.1 Laite-etsintä	52
3.2 Telekuuntelu	52

3.3	Televalvonta	52
3.4	Ylimääräisen tiedon käyttäminen	53
3.5	Säätämismääräysten arviointi	55
	LAKIEHDOTUKSET	56
	1. Laki esitutkintalain muuttamisesta.....	56
	2. Laki pakkokeinolain muuttamisesta.....	57
	3. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n muuttamisesta	64
	4. Laki ydinenergilain 68 §:n muuttamisesta	65
	5. Laki puolustustilalain 9 §:n muuttamisesta.....	65
	6. Laki tullilain 23 a ja 43 §:n muuttamisesta	66
	7. Laki rajavartiolain 47 a §:n muuttamisesta	66
	8. Laki valmisteverotuslain 103 §:n muuttamisesta.....	67
	9. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	67
	10. Laki valvontarangaistuksesta annetun lain 6 ja 35 §:n muuttamisesta	68
	11. Laki eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	69
	12. Laki autokiinnityslain 15 §:n muuttamisesta	69
	13. Laki yrityskiinnityslain 25 §:n muuttamisesta	70
	14. Laki alusrekisterilain 9 ja 10 §:n muuttamisesta.....	71
	15. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 ja 16 §:n muuttamisesta	71
	16. Laki kasvinsuojeluaineista annetun lain 32 §:n muuttamisesta	72
	17. Laki ulosottoaaren 2 luvun 2 §:n muuttamisesta	73
	LIITE.....	74
	RINNAKKAISTEKSTIT	74
	1. Laki esitutkintalain muuttamisesta.....	74
	2. Laki pakkokeinolain muuttamisesta.....	77
	3. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n muuttamisesta	89
	4. Laki ydinenergilain 68 §:n muuttamisesta	90
	5. Laki puolustustilalain 9 §:n muuttamisesta.....	91
	6. Laki tullilain 23 a §:n ja 43 §:n muuttamisesta.....	92
	7. Laki rajavartiolain 47 a §:n muuttamisesta	93
	8. Laki valmisteverotuslain 103 §:n muuttamisesta.....	94
	9. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	95
	10. Laki valvontarangaistuksesta annetun lain 6 ja 35 §:n muuttamisesta	97
	11. Laki eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	98
	12. Laki autokiinnityslain 15 §:n muuttamisesta	99
	13. Laki yrityskiinnityslain 25 §:n muuttamisesta	100
	14. Laki alusrekisterilain 9 ja 10 §:n muuttamisesta.....	101
	15. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 ja 16 §:n muuttamisesta	102
	16. Laki kasvinsuojeluaineista annetun lain 32 §:n muuttamisesta	104
	17. Laki ulosottoaaren 2 luvun 2 §:n muuttamisesta	105

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Eduskunta hyväksyi maaliskuussa 2011 uuden esitutkintalain (805/2011) ja uuden pakkokeinolain (806/2011). Lait tulevat voimaan vuoden 2014 alussa. Siihen asti sovelletaan nykyistä esitutkintalakia (449/1987) ja nykyistä pakkokeinolakia (450/1987). Jäljempänä ”uudella esitutkintalailla” ja ”uudella pakkokeinolailla” tarkoitetaan vuoden 2014 alussa voimaan tulevia lakeja ja ”nykyisellä esitutkintalailla” ja ”nykyisellä pakkokeinolailla” siihen asti voimassa olevia lakeja.

Uusi esitutkintalaki on rikoksen esitutkintaa koskeva yleislaki. Laissa säädetään esitutkinnassa selvittävistä asioista, esitutkintaan osallistuvista henkilöistä, esitutkinnan yleisestä kulusta, esitutkintaperiaatteista ja esitutkintaan osallistuvien oikeuksista, esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyöstä, läsnäolosta esitutkinnassa, kuulusteluista, ryhmätunnistuksesta, esitutkinta-aineistosta ja esitutkinnan päättämisestä. Uuden esitutkintalain lopussa olevissa erinäisissä säännöksissä säädetään muun ohessa esitutkintapäätöksestä, avustajan kelpoisuudesta ja ilmaisukiellosta.

Uudessa pakkokeinolaissa säädetään rikoksen selvittämisessä käytettävistä pakkokeinoista. Joissakin tapauksissa lain mukaisia pakkokeinoja voidaan käyttää myös muihin tarkoituksiin kuten esimerkiksi rikosprosessin ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseen, rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseen ja vahingonkorvauksen maksamisen turvaamiseen. Uudessa pakkokeinolaissa säädetään kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, yhteydenpidon rajoittamisen, matkustuskiellon, vakuustakavarikon, takavarikon, asiakirjan jäljentämisen, etsinnän (paikkaan ja henkilöön kohdistuva), erityisiin tutkintakeinoihin liittyvien pakkokeinojen (esimerkiksi koe alkoholin tai muun huumaavaan aineen toteamiseksi) ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä. Viimeksi mainittuihin kuuluvat esimerkiksi telekuuntelu, televälvonta, tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedon-

hankinta, tekninen tarkkailu (tekninen kuuntelu, asuntokuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu sekä teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen), peitetoiminta, valeosto ja valvottu läpilasku.

Yhdessä uuden esitutkintalain ja uuden pakkokeinolain kanssa valmisteltiin ja samanaikaisesti eduskunnassa käsiteltiin uusi poliisilaki (872/2011), joka myös tulee voimaan vuoden 2014 alussa ja joka korvaa siihen asti sovellettavan nykyisen poliisilain (493/1995). Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistaminen valmisteltiin yhdessä poliisilainsäädännön uudistamisen kanssa sen vuoksi, että pakkokeinolain säännökset salaisista pakkokeinoista ja poliisilain säännökset salaisista tiedonhankintakeinoista liittyvät kiinteästi toisiinsa. Tämä koskee niin käytössä olevia keinoja kuin niiden käyttöedellytyksiäkin. Lainvalmistelun keskeisiä tavoitteita oli salaisia pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan sääntelyn yhdenmukaistaminen.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö asettivat 12 päivänä maaliskuuta 2007 toimikunnan valmistelemaan esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistusta. Esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistuksen toteuttaminen todettiin myös pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa. Esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunta luovutti mietintönsä 20 päivänä toukokuuta 2009 (oikeusministeriön komiteamietintö 2009:2). Mietinnössä ehdotettiin säädettäväksi uusi esitutkintalaki, uusi pakkokeinolaki ja uusi poliisilaki. Toimikunnan mietintö oli laajalla lausuntokierroksella elokuun 2009 loppuun asti. Tiivistelmä lausunnoista on julkaistu sisäasiainministeriön julkaisuna 34/2009.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö asettivat 30 päivänä syyskuuta 2009 ohjausryhmän uudistuksen jatkovalmistelua varten. Ohjausryhmän toimeksiannon mukaisesti jatkovalmistelussa tehtiin kaksi hallituksen esitystä, joista toinen rakentuu esitutkintalain ja pakkokeinolain ympärille (oikeusministeriön esittelyvastuu; HE 222/2010 vp) ja toi-

nen poliisilain ympärille (sisäasiainministeriön esittelyvastuu; HE 224/2010 vp). Hallituksen esitykset annettiin eduskunnalle 29 päivänä lokakuuta 2010. Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamista koskevasta esityksestä laati mietinnön lakivaliokunta (LaVM 44/2010 vp), jolle lausunnon antoivat perustuslakivaliokunta (PeVL 66/2010 vp) ja hallintovaliokunta (HaVL 50/2010 vp). Mietinnön poliisilainsäädännön uudistamista koskevasta esityksestä valmistelee puolestaan hallintovaliokunta (HaVM 42/2010 vp), jolle lausunnon antoivat perustuslakivaliokunta (PeVL 67/2010 vp) ja lakivaliokunta (LaVL 21/2010 vp).

Laeissa on jo ennen niiden voimaantuloa havaittu muutostarpeita. Tämä liittyy ensinnäkin salaisia pakkokeinoja koskevaan uuden pakkokeinolain 10 lukuun ja salaista tiedonhankintaa koskevaan uuden poliisilain 5 lukuun, joissa samoja tiedonhankintakeinoja säännellään paikoitellen perusteettomasti eritavalla. Sen vuoksi tämän esityksen kanssa samaan aikaan annetaan hallituksen esitys, jossa ehdotetaan muutettavaksi uutta poliisilakia. Ylipäänsä näin laajan lainsäädäntökonaisuuden ollessa kysymyksessä lakien valmisteluvaiheessa ei ole kyetty ottamaan huomioon kaikkia sääntelyn tarpeeseen ja sisältöön liittyviä seikkoja. Uusia lainsäädännön muutostarpeita nostetaan muutenkin esiin. Lisäksi uuteen esitutkintalakiin, uuteen pakkokeinolakiin ja uuteen poliisilakiin kytkeytyvässä lainsäädännössä on tapahtunut muutoksia uusien lakien hyväksymisen jälkeen. Myös pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa todetaan, että esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakien uudistusten toteuttamista ohjataan, minkä voi katsoa pitävän sisällään varsinkin tarvittavien selventävien lainsäädäntömuutosten tekemisen.

Merkittävää osaa tässä esityksessä ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista voidaan luonnehtia teknisluonteisiksi tai lakitekstin sisältöä selventäviksi. Mukana on kuitenkin myös perusteltuja sisällöllisiä muutoksia, jotka etenkin laajuudeltaan ovat sellaisia, että niiden valmistelu tässä yhteydessä kohtuullisen nopean aikataulun rajoissa on ollut mahdollista. Hallituksen esityksen luonne aikaisempaa esitystä täydentävänä ja sen pohjalta säädettyä lainsäädäntöä korjaavana ja täs-

mentävänä on johtanut siihen, että esitykseen ei ole otettu kaikkia sellaisia jaksoja, joita täysimittaisissa hallituksen esityksissä yleensä on. Tämä koskee esimerkiksi lainsäädännön esittelyä ja kansainvälistä vertailua.

2 Nykytilan arviointi

Nykytilan arviointia koskevassa jaksossa käsitellään lainsäädäntömuutoksia, joita on tarvetta perustella laajemmin. Lainsäädäntöteknisten ja niihin rinnastettavien muutosten tausta esitetään yksityiskohtaisissa perusteissa.

2.1 Esitutkintalaki

Oikeus käyttää avustajaa esitutkinnassa ja asianomistajan yhteystietojen välittäminen tukipalveluja välittävälle taholle

Uuden esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Asianosaiselle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Momentin mukaan rikoksesta epäillylle oikeudesta on kirjallisesti ilmoitettava viipymättä, kun hän menettää vapautensa kiinniottamisen, pidättämisen tai vangitsemisen yhteydessä. Momentissa todetaan lisäksi, että esitutkintaviranomaisen on muutenkin selvitettävään rikokseen, rikoksen selvittämiseen ja asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan.

Uuden esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen mukaan esitutkintaviranomaisen huolehtimisvelvollisuuden kannalta ratkaisevaa siis on, että asianosainen haluaa toteuttaa oikeuttaan käyttää avustajaa. Mitä tulee rikoksesta epäiltyyn, oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta merkitystä on kuitenkin muillakin seikoilla kuin hänen tahdollaan. Sinällään momentti ei ole ainoa lainkohta, jonka tavoitteena on huolehtia epäillyn puolustuksen tehokkuudesta. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun

1 §:n 3 momentin 1 kohdan mukaan epäillylle on määrättävä puolustaja viran puolesta, kun epäilty ei kykene puolustamaan itseään. Uuden esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys puolustajan määräämisestä rikoksesta epäillylle, kun siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla. Korkein oikeus on äskettäin ratkaisussaan KKO 2012:32 arvioinut viimeksi mainitun momentin 1 kohdan soveltamista rikosasian vastaajan osalta asian käsittelyyn käräjäoikeudessa. Kysymys oli tapauksesta, jossa vastaaja ei ollut ilmeisesti kukaan ymmärtänyt sitä, että hän olisi tarvinnut oikeudellista apua puolustautuessaan syytettyä ja korvausvaatimuksia vastaan.

Esitutkintaa koskee korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2012:45, jossa epäillyn puolustautumismahdollisuuksia katsottiin rikotun. Ratkaisussa viitataan ensinnäkin Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 6 artiklan 3 kohdan c alakohtaan, jonka mukaan jokaisella syytetyllä on oikeus puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä, ja jos hän ei pysty itse maksamaan saamastaan oikeusavusta, hänen on saatava se korvausta oikeudenmukaisuuden niin vaatiessa. Ratkaisussa on kysymys avustajan käytöstä luopumisen edellytyksistä, joiden osalta korkein oikeus toteaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella ensinnäkin sen, että luopumisen tulee olla yksiselitteinen ja että siihen tulee liittyä luopumisen merkitystä vastaavat vähimmäistakeet. Luopuminen voi tapahtua hiljaisesti sillä edellytyksellä, että syytetty on kohtuudella kyennyt ennakoimaan sellaisen käyttäytymisen merkityksen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöön viitaten korkein oikeus myös toteaa avustajasta luopumisen yksiselitteisyyden edellyttävän, että epäillylle on kerrottu hänen oikeudestaan avustajaan. Epäillyllä tulee olla mahdollisuus todella ymmärtää oikeutensa, mikä voi edellyttää tämän erityistä varmistamista muun muassa nuorten ja esimerkiksi sairauden tai vastaavan syyn vuoksi heikossa asemassa olevien henkilöiden osalta.

Edellä todetun perusteella uuden esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 1 momentin viimeistä virkettä tulisi täydentää siten, että merkitystä on asianosaisen tahdon lisäksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisella, jolloin asiaa esitutkinnassa arvioitaessa huomioon tulee ottaa korkeimman oikeuden ratkaisussa esiin nostettuja seikkoja. Vaikka oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen liittyy nimenomaan rikoksesta epäillyn oikeuksien turvaamiseen, tätä lisäystä ei ole tarpeen rajoittaa koskemaan pelkästään rikoksesta epäiltyjä.

Euroopan unionin komissio on kesäkuussa 2011 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi oikeudesta avustajaan rikosoikeudellisissa menettelyissä ja pidätetyn oikeudesta yhteydenpitoon (KOM(2011) 326 lopullinen). Direktiivin valmistelu on vielä kesken. Direktiivin sisältöön tulee vaikuttamaan muun ohessa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö sellaisena, kuin sitä on kuvattu edellä käsitellyissä korkeimman oikeuden ratkaisussa. Vaikka direktiivin täytäntöönpanoon liittyvät lainsäädäntötarpeet tulevat aikanaan arvioiduksi erikseen, jo tässä yhteydessä avustajan käyttöä koskevaan sääntöön on perusteltua tehdä täydennys oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisesta, jotta huomiota tähän kysymykseen voidaan myös lainsäädännössä kiinnittää mahdollisimman nopeasti.

Uuden esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 2 momentissa todetaan, että tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys oikeudenkäyntiavustajan tai tukihenkilön määräämisestä asianomistajalle, kun siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännösten nojalla, ja puolustajan määräämisestä rikoksesta epäillylle, kun siihen on aihetta mainitun luvun 1 §:n 3 momentin nojalla. Momentissa viitataan siis tukihenkilön määräämiseen liittyvien toimenpiteiden osalta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun sääntöksiin. Lain 2 luvun 3 §:n mukaan sellaiselle 1 a §:ssä tarkoitetun rikoksen asianomistajalle, jota kuullaan henkilökohtaisesti asian selvittämiseksi sekä jonka voidaan katsoa tarvitsevan tukea esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä, voidaan 1 a §:ssä mainituin edel-

lytyksin määrätä tehtävän hoitamiseen tukihenkilö, jolla on riittävä pätevyys. Luvun 1 a §:n mukaan tuomioistuimien voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten: 1) rikoslain 20 luvussa tarkoitettua seksuaalirikosta koskevassa asiassa, jollei sitä erityisestä syystä pidetä tarpeettomana; 2) rikoslain 21 luvun 1–6 §:ssä tarkoitettua rikosasiassa, jos sitä asianomistajan ja rikoksesta epäillyn välinen suhde huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna; sekä 3) henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta koskevassa asiassa, jos sitä rikoksen vakavuus, asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna.

Valtioneuvoston kesäkuussa 2012 hyväksymässä sisäisen turvallisuuden ohjelmassa todetaan, että rikoksen uhrin ei aina miellä tai kykene tilanteen traumaattisuuden vuoksi tunnistamaan olevansa avun ja tuen tarpeessa välittömästi rikoskokemuksensa jälkeen. Tästä syystä aktiivisella ohjauksella tuen piiriin on suuri merkitys. Ohjelmassa todetaan, että poliisin kautta tukipalveluun ohjautuminen on lisääntynyt tasaisesti. Käytännöt kuitenkin vaihtelevat poliisipiireittäin. Osittain näiden perustelujen pohjalta sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteen 59 mukaan on selvitettävä tarve lisätä uuteen esitutkintalakiin kohta, jossa viranomaisen edellytetään tiedustelevan rikoksen uhrilta rikosilmoituksen tekemisen ja kuulustelun yhteydessä, suostuuko tämä yhteystietojensa välittämiseen uhrin tukipalveluita tuottavalle taholle. Uhrien suostuessa viranomaisen toimittaa tämän yhteystiedot tällaiselle taholle ilman aiheutonta viivettä. Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteessä viitataan uuden esitutkintalain 11 luvun 9 §:ään, mutta asiayhteydellisesti parempi paikka sääntelylle löytyy nyt käsiteltävästä pykälästä.

Uuden esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 2 momentissa todettu velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin tukihenkilön hankkimiseksi asianomistajalle on rajattu tiettyihin rikoksiin ja tietyt edellytykset täyttäviin tapauksiin. Momentin mukaan kysymys on myös velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin tukihenkilön määräämistä koskevan päätöksen saamiseksi.

Momentissa asetettu velvoite ei riittävästi turvaakaan asianomistajien asemaa kaikissa tilanteissa. Vaikka esitutkintaviranomaisen puolesta ilmoitettaisiin asianomistajalle siitä, miten hän voi hankkia itselleen tukea, asianomistajalla ei ole välttämättä siihen valmiuksia esimerkiksi sisäisen turvallisuuden ohjelmassa todetun traumaattisuuden vuoksi. Lukuisat kansainväliset velvoitteet edellyttävät, että rikoksen uhrien mahdollisuus saada tarvitsemaansa apua ja tukea toteutetaan mahdollisimman tehokkaasti. Rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (2012/29/EU) sisältyy kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on helpotettava uhrin ohjaamista uhrien tukipalveluihin rikosilmoituksen vastaanottaneen toimivaltaisen viranomaisen tai muiden asiaankuuluvien yksiköiden toimesta. Perusteita on siis löydettävissä sille, että uuden esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 2 momenttia täydennetään uudella virkkeellä, jonka mukaan rikoksen luonteen sitä edellyttäessä esitutkintaviranomaisen on tiedusteltava asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheutonta viivytystä tällaiselle taholle.

Velvollisuus saapua esitutkintaan ja välitön kuuleminen

Uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:ssä säädetään velvollisuudesta saapua esitutkintaan. Pykälän 1 momentin mukaan jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpiteitä suorittaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän on velvollinen kutsusta saapumaan esitutkintaan sen poliisilaitoksen toimialueella, jossa hän oleskelee.

Uuden esitutkintalain 6 luvun 3 §:n 1 momentissa todetaan, että rikospaikalta tai sen välittömästä läheisyydestä tavatun henkilön on poliisimiehen kehotuksesta jäätävä tälle paikalle tai saavuttava välittömästi muuhun saman poliisilaitoksen toimialueella olevaan paikkaan, jos häntä on asian selvittämiseksi tarpeen heti kuulla. Jos hän ilman hyväksyt-

tävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehoitusta tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä, poliisi voi estää häntä poistumasta paikalta tai ottaa hänet kiinni ja viedä kuultavaksi.

Uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:n perusteluissa todetaan (HE 222/2010 vp, s. 211/I), että kun henkilö veloitetaan saapumaan esitutkintaan, huomioon olisi otettava vähimmän haitan periaate. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilöä tulisi mahdollisuuksien mukaan kuulla lähimmällä poliisiasemalla. Perustelujen mukaan tämä ei ole aina mahdollista, koska esimerkiksi vaativa rikostutkinta saattaa olla keskitetty tietyillä poliisiasemilla tehtäväksi. Huomioon tulisi perustelujen mukaan myös ottaa kuuluvan mielipide, jos hän haluaa kuultavaksi poliisiasemalle, joka ei ole lähinnä hänen asuinpaikkaansa.

Uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:n 1 momentti ja 3 §:n 1 momentti poikkeavat uuden esitutkintalain yleislinjasta, jonka mukaan säännöksiä ei ole kirjoitettu pelkästään poliisin suorittamia esitutkintoja silmällä pitäen. Lähtökohtana on, että lain säännökset tulevat sovellettaviksi myös muiden esitutkintaviranomaisten eli rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisten suorittamissa esitutkinnoissa, joskin näitä viranomaisia koskevissa erityislaeissa on myös niitä koskevia esitutkintaan liittyviä erityissäännöksiä ja selventäviä säännöksiä. Toisaalta myös nykyisen esitutkintalain esitutkintaan saapumisvelvollisuutta koskeva säännös eli 17 §:n 1 momentti on kirjoitettu poliisin suorittamia esitutkintoja koskien. Sen mukaan on velvollisuus saapua esitutkintaan sen kihlakunnan alueella, missä henkilö oleskelee.

Mitä tulee muita esitutkintaviranomaisia kuin poliisia koskeviin säännöksiin, tullilain (1466/1994) 43 §:n 4 momentissa on tulliviranomaisia koskeva erityissäännös. Sen mukaan jokainen, jolta otaksutaan saatavan selvitystä tullirikoksesta, on velvollinen kutsusta saapumaan esitutkintaan kuultavaksi lähimpään tullitoimipaikkaan. Hallituksen esityksessä HE 234/1994 vp silloisen rajavartiolaitoksesta annetun lain (5/1975) 12 §:ään ehdotettiin lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa olisi säädetty, että jokainen, jolta otaksutaan ”voitavan saatavan” selvitystä rajavartiomiehen tutkittavana olevasta rikoksesta, on vel-

vollinen kutsusta saapumaan esitutkintaan kuultavaksi lähimpään rajavartiolaitoksen toimipaikkaan. Momentin perusteluissa viitattiin siihen, että esitutkintalain 17 § on kirjoitettu koskemaan vain poliisin toimittamia kuulusteluja ja että tuolloisen tullilain (573/1978) 53 §:n 4 momentin mukaan kansalaisella on tullirikosasiassa velvollisuus saapua esitutkintaan myös lähimpään tullitoimipaikkaan. Hallituksen esityksessä todettiin lähimmällä tullitoimipaikalla tarkoitettavan sitä tullitoimipaikkaa, joka sijaitsee lähinnä kansalaisen oleskelupaikkaa. Hallituksen esitys HE 234/1994 vp peruutettiin eikä tällaista säännöstä otettu sen jälkeen säädettyyn rajavartiolaitoksesta annettuun lakiin (320/1999) tai sen korvanneeseen rajavartiolaitokseen (578/2005). Sotilasviranomaisia koskevissa esitutkintaan liittyvissä laeissa ei ole myöskään sääntelyä tästä asiasta.

Uuden esitutkintalain säännösten johdonmukaisuuteen liittyvistä syistä myös 6 luvun 1 §:n 1 momentti ja 3 §:n 1 momentti on syytä kirjoittaa niin, että ne kattavat poliisin lisäksi muut esitutkintaviranomaiset. Mitä tulee ensinnäkin säännöksistä ensiksi mainittuun, vähimmän haitan periaate puhuu sen puolesta, että tulisi edelleen säilyttää lähtökohta, jonka mukaan esitutkintaan saapumisvelvollisuus koskee kutsun esittävän esitutkintaviranomaisen lähintä toimipaikkaa. Myös tässä yhteydessä lähin toimipaikka on syytä ymmärtää toimipaikaksi, joka sijaitsee lähinnä saapumisvelvollisen oleskelupaikkaa. On kuitenkin samalla huomattava, että lähin toimipaikka ei ole välttämättä aina asianmukainen ja tarkoitukseen soveltuva kuulustelun toimipaikka. Esimerkiksi rajavartiolaitoksella on toimipaikkoja, joissa ei ole sen kaltaisia tiloja, joissa kuulustelut voitaisiin suorittaa, eikä kuulustelujen suorittamiseen tarvittavaa välineistöä. Kuulustelupaikan valinnan osalta on muutenkin otettava huomioon uuden esitutkintalain 9 luvun 3 ja 4 §:n säännökset kuulustelutilaisuuden tallentamisesta. Huomioon on muutenkin otettava mahdollisuus suorittaa samalla kuulustelusta mahdollisesti seuraavat tai siihen muuten liittyvät toimenpiteet, kuten esimerkiksi kiinniottaminen ja henkilötuntomerkkien ottaminen. Saattaa tulla tilanteita, joissa tarkoitukseen sopiva lähin toimipaikka on muu kuin tutkinnan suoritta-

van ja kutsun esittävän esitutkintaviranomaisen toimipaikka, jolloin kysymykseen saattaa tulla myös eri hallinnonalan esitutkintaviranomaisen toimipaikka (esimerkiksi poliisin toimipaikka tullin suorittamassa esitutkinnassa). Näiden eri näkökohtien vuoksi uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:n 1 momentissa henkilö tulisi velvoittaa saapumaan kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan.

Uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:n 1 momentti on soveltamisalaltaan hieman laajempi kuin tullilain 43 §:n 4 momentti, koska ensiksi mainitussa saapumisvelvollisuuden perustavana seikkana on myös se, että ”hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi”, mitä ei mainita tullilain säännöksessä. Tämä on myös tullilaitoksen suorittamissa esitutkinnoissa tarpeellinen saapumisvelvollisuuden perustava seikka. Vaihtoehtoina on, että tullilain 43 §:n 4 momenttia täydennetään niin, että se vastaa uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:n 1 momenttia, tai että tullilain 43 §:n 4 momentti kumotaan, jolloin tulliviranomaisten osaltakin sovellettavaksi tulee suoraan esitutkintalain 6 luvun 1 §:n 1 momentti. Kumoaminen on perustellumpi ratkaisu momenttiin tehtävien muutosten tausta huomioon ottaen.

Välitöntä kuulemista koskevaan uuden esitutkintalain 6 luvun 3 §:n 1 momenttiin tulisi tehdä 6 luvun 1 §:n 1 momenttiin tehtäviä muutoksia vastaavat muutokset niin, että momentti koskee muitakin rikosten tutkintaa suorittavia esitutkintavirkamiehiä kuin poliisimiehiä ja että momentti kuulemispaikan osalta tarjoaa tarvittavaa tapauskohtaista joustonvaraa. Momenttien erilaisesta rakenteesta johtuen niissä ei voida kuitenkaan käyttää täysin samoja sanamuotoja.

2.2 Pakkokeinolaki

Tuomioistuimenmenettely vangitsemisasiassa

Uuden pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi 1 momentissa säädettyä vangitsemisasiassa uudelleen

käsittelylle asetettua kahden viikon aikarajaa aikaisemminkin, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on momentin mukaan välittömästi ilmoitettava tuomioistuimelle ja vangitulle sellaisesta olennaisesta olosuhteesta tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleen käsittelyyn.

Uuden pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 2 momentti perustuu siihen lähtökohtaan, että tuomioistuin aina päättää vangitun vapaaksi päästämistä. Momenttia ei otettu tarkasteluun, vaikka uuden pakkokeinolain 3 luvun 17 §:ää muutettiin eduskuntakäsittelyssä niin, että pykälään lisätyn 3 momentin mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Samassa yhteydessä viimeksi mainitun pykälän 2 momenttia täsmennettiin siten, että siinä selkeästi ilmaistaan tuomioistuimen päätöksenteon koskevan tilanteita, joissa vangittuna pitämisen edellytysten puuttuminen havaitaan ja todetaan istunnossa (LaVM 44/2010 vp, s. 14/I). Eduskunnan lakivaliokunnan mukaan lähtökohtana tulee olla, että vasta istunnossa esityksestä tapahtuvaa vapauttamista käytetään vain poikkeuksellisesti istunnossa ilmi tulleiden seikkojen perusteella. Uuden pakkokeinolain 3 luvun 17 §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan tuomioistuimen on asianomaisen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen istunnossa vangitsemisasiassa tai pääasian käsittelyn yhteydessä tekemästä esityksestä määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole.

Eduskuntakäsittelyssä pykäliin tehtyjen muutosten perusteella, uuden pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 1 momentin sekä 17 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti tuomioistuin käsittelee vangittuna pitämisen edellytysten olemassaoloa vain, jos vangittu on saattanut vangitsemisasiassa tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi, jos edellytysten olemassaolo on syytä kiinnittää huomiota tuomioistuimen istunnossa tuomion tai pääkäsittelyssä esiin tulleiden seikkojen perusteella taikka jos syytetty ei ole nostettu sille määrättyssä ajassa eikä sen kuluessa ole tehty päätöstä

määräajan pidentämisestä. Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on rikosprosessin vaiheesta riippumatta uuden pakkokeinolain 3 luvun 17 §:n 3 momentin mukainen toimintavollisuus. Samalla toimivalta päättää vapaaksi päästämistä on hänellä, jollei syyttäjä momentin toisen virkkeen mukaisesti ota päätettäväkseen kysymystä vapaaksi päästämistä.

Edellä todetun johdosta herää kysymys, tarvitaanko eduskunnassa tehtyjen muutosten jälkeen uuden pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 2 momenttia ollenkaan sen perustuessa lähtökohtaan, jonka mukaan tuomioistuin päättää vapaaksi päästämistä kaikissa tilanteissa. Momentin voidaan kuitenkin katsoa täydentävän saman pykälän 1 momentin mukaista sääntelyä vangitun oikeudesta saattaa vangitsemisasiä uudelleen tuomioistuimen käsiteltäväksi. Viimeksi mainitun momentin mukaan tuomioistuimen ei nimittäin tarvitse ottaa vangitsemisasiä uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

Uudelleen käsittelylle säädetty lähtökohtainen kahden viikon väliaika on syytä säilyttää. Samalla on kuitenkin myös syytä eduskunnan lakivaliokunnan tavoin korostaa vapautta korkealle arvostettavana oikeushyvä ja vangitun vapauttamista heti, kun vangittuna pitämisen edellytysten todetaan puuttuvan. Jos ilmenee olennainen vangitsemisen edellytyksiä koskeva olosuhdemuutos, vangitun on voitava saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi uuden pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 1 momentissa olevasta aikarajasta riippumatta, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies ei määrää häntä päästettäväksi heti vapaaksi uuden pakkokeinolain 3 luvun 17 §:n 3 momentin nojalla. Tämän vuoksi uuden pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 2 momenttia pitäisi muuttaa niin, että se koskee tilanteita, joissa uudelleen käsittely tapahtuu vangitun pyynnöstä, ja että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on ilmoitettava vangitulle olennaisesta olosuhdemuutoksesta, jollei hän 17 §:n 3 momentin nojalla määrää vangittua päästettäväksi heti vapaaksi. Sinällään voidaan olettaa, että kysymys on kohtuullisen harvinaisista tilanteista, mutta siitä huolimatta sääntelyn muuttamista voidaan pitää vangitun oikeusturvan kannalta perustel-

tuna. Vangitun oikeusturvaan ja lainsäädännön johdonmukaisuuteen (esimerkiksi vangitsemisvaatimusta koskeva uuden pakkokeinolain 2 luvun 15 §) liittyvistä syistä olennaisesta olosuhdemuutoksesta tulisi ilmoittaa vangitun lisäksi myös hänen avustajalleen.

Kotietsintä

Kotietsintään liittyvät ilmoitukset

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n mukaan kotietsintä voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Pykälän 1 momentin mukaan sen vaatimuksesta, jonka luona kotietsintä on toimitettu, tuomioistuimen on todettava, ovatko kotietsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa taikka onko kotietsinnässä menetely 5 tai 6 §:n edellyttämällä tavalla. Viitatus pykälät koskevat läsnäoloa kotietsinnässä ja menettelyä kotietsinnässä. Uuden pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n 1 momentissa todetaan vielä, että vaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa kotietsinnän toimitamisesta tai siitä myöhemmästä ajankohdasta, jolloin vaatimuksen esittäjä on saanut tiedon etsinnän toimittamisesta. Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamisen yhteydessä vastaava säännös otettiin myös nykyisen pakkokeinolain 5 luvun uuteen 7 a §:ään, joka on voimassa vuoden 2014 alussa tapahtuvaan uuden pakkokeinolain voimaantuloon saakka. Kotietsinnän tuomioistuimeen saattamista koskevat pykälät lisättiin nykyiseen pakkokeinolakiin ja uuteen pakkokeinolakiin eduskuntakäsittelyn tuloksena, kun Euroopan ihmisoikeustuomioistuin oli 15 päivänä helmikuuta 2011 antanut kaksi Suomea koskevaa kotietsintäratkaisua (Heino v. Suomi ja Harju v. Suomi).

Kumpaankaan pakkokeinolakiin ei otettu säännöstä siitä, että oikeudesta saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi on ilmoitettava sille, jonka luona kotietsintä on tehty. Sen sijaan takavarikon osalta uudessa pakkokeinolaisissa (7 luvun 12 §:n 1 momentti) säädetään, että takavarikkopöytäkirjassa on muiden seikkojen ohessa ilmoitettava oikeudesta saattaa takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 8 päivänä syyskuuta 2011 antanut päätöksen (Dnro 3229/2/11), joka koskee kotietsinnän ja takavarikon saattamista käräjäoikeuden arvioitavaksi. Hän on saattanut käsityksensä esitutkintaa toimittavien viranomaisten tietoon lähettämällä jäljennöksen päätöksestä Poliisihallitukselle, Tullihallitukselle, Rajavartiolaitoksen esikunnalle ja Pääesikunnalle ohjeistuksen laatimisen arvioimiseksi. Lisäksi jäljennös on lähetetty oikeusministeriölle pakkokeinolain muutostarpeen arvioimiseksi.

Päätöksessään apulaisoikeusasiamies toteaa, että ei ole realistista olettaa, että kaikki tuntisivat pakkokeinolain ja varsinkaan esimerkiksi uuden mahdollisuuden saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi. Apulaisoikeusmiehen mukaan pakkokeinolain 5 luvun uuden 7 a §:n osalta edellä päätöksessä todettu edellyttää, että esitutkintaviranomainen kussakin tapauksessa erikseen selvästi ilmoittaa mahdollisuudesta saattaa kotietsinnän laillisuus tuomioistuimen arvioitavaksi. Ilmoittaminen olisi helppo toteuttaa joko kotietsinnän yhteydessä tai kun kotietsinnästä pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 2 momentin mukaisesti jälkikäteen ilmoitetaan.

Sama koskee apulaisoikeusasiamiehen mukaan takavarikkoa. Pakkokeinolain 4 luvun 13 §:n mukaisesti mahdollisuudesta saattaa takavarikon voimassaolo tuomioistuimen harkittavaksi tulisi vastaavasti aina ilmoittaa kirjallisesti. Tämä olisi luonnollista tehdä esimerkiksi silloin, kun takavarikosta pakkokeinolain 4 luvun 11 §:n mukaisesti annetaan todistus sille, jonka hallussa esine on ollut. Apulaisoikeusasiamies viittaa siihen, että vuoden 2014 alussa voimaan tulevan uuden pakkokeinolain 7 luvun 12 §:n mukaan takavarikkopöytäkirjassa on ilmoitettava oikeudesta saattaa takavarikko tuomioistuimen tutkittavaksi. Hänen mielestään ei ole hyvää syytä, miksei näin meneteltäisi jo nyt.

Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan ilmoitusvelvollisuuden toteuttaminen on ensi vaiheessa hoidettavissa viranomaisten sisäisellä ohjeistuksella. Ilmoitusmenettely olisi syytä järjestää keskitetysti valtakunnallisesti esimerkiksi laatimalla erityinen ilmoituslomake.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että olisi kuitenkin perusteltua, että jatkossa ilmoitus-

velvollisuudesta säädettäisiin lailla myös kotietsinnän osalta. Uuden pakkokeinolain mukaan olisi kyllä ilmoitettava oikeudesta saada kotietsintäpäätöksen jäljennös ja kotietsintäpöytäkirjan jäljennös. Tähänkin nähden on vaikea nähdä perusteluja sille, ettei mahdollisuudesta saattaa asia tuomioistuimen arvioitavaksi tarvitsisi ilmoittaa.

Kuten apulaisoikeusasiamiehen päätöksessä todetaan, nykyisen pakkokeinolain voimassaoloaikana ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta voidaan huolehtia viranomaisohjeistuksella. Uudessa pakkokeinolaissa takavarikkoa ja kotietsintää käsitellään ilmoitusvelvollisuuden osalta eri tavalla. Tähän lainsäädäntöratkaisuun ei ole päädytty tietoisesti. Tarve täydentää kotietsintää koskevia säännöksiä tuomioistuimeen saattamista koskevilla säännöksillä nousi esiin vasta uuden esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön eduskuntakäsittelyn loppuvaiheessa tuolloin annettujen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen vuoksi, minkä vuoksi kaikkia asiaan vaikuttavia seikkoja ei ehditty harkitsemaan riittävästi. Kysymys on paitsi kohdehenkilön oikeusturvan toteuttamisesta myös lainsäädännön johdonmukaisuudesta.

Ilmoittamisen toteuttamistapaa arvioitaessa on otettava huomioon uuden pakkokeinolain 8 luvun kotietsintää koskevat säännökset. Jos kotietsinnässä on läsnäoloon oikeutettu henkilö paikalla, hänelle on 6 §:n 1 momentin mukaan kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos kirjallista etsintäpäätöstä ei vielä ole, henkilölle on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä jäljennös. Jos etsintäpaikalla ei ole kotietsinnän toimittamisen aikana läsnä ketään läsnäoloon oikeutettua, 5 §:n 2 momentin mukaan kotietsinnästä sekä oikeudesta saada pyynnöstä etsintäpäätöksen jäljennös ja oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Näistä uuden pakkokeinolain 8 luvun säännöksistä ilmenee, että se henkilö, jonka luona kotietsintä on toimitettu, ei välttämättä saa jäljennöstä etsintäpäätöksestä ja etsinnästä tehdystä pöytäkirjasta. Tämä tarkoittaa sitä, että oikeudesta saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi olisi tarkoituksenmukaista ilmoittaa muuten kuin näissä asiakirjoissa. Apulaisoikeusasiamies onkin viitannut mah-

dollisuuteen käyttää erityistä ilmoituslomaketta.

Kotietsintäpäätöstä ja kotietsintäpöytäkirjaa koskevia säännöksiä on muutenkin syytä täsmentää. Kuten edellä todettiin, uuden pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan poissa olleelle on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä pöytäkirjan jäljennös, miltä osin viitataan luvun 19 §:ään. Viitatus pykälän 2 momentin mukaan pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava jäljennös etsintävaltuutetulle ja sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Paikalla olevaa henkilöä koskevassa uuden pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 1 momentissa ei säädetä siitä, että paikalla olevalle on ilmoitettava oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös, vaikka sellainen oikeus hänelläkin on 19 §:n 2 momentin mukaan. Ensiksi mainittua momenttia tulisikin täydentää tältä osin.

Kotietsinnän toimittamispaikalla liikkuminen

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos poistaminen on välttämätöntä sen vuoksi, että hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen.

Esimerkkinä uuden pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin soveltamisalasta mainitaan sen perusteluissa (HE 222/2010 vp, s. 297/II) tilanteet, joissa henkilö estää poliisimiehen pääsyn johonkin tilaan tai säilytyspaikkaan, pyrkii käyttämään jotakin etsinnän kohteena olevaa esinettä tai laitetta, ryhtyy hävittämään paikassa olevia todisteita taikka vaarantaa poliisimiehen työturvallisuuden. Esitutkinnan toimittamispaikalla voi uuden pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n mukaisesti olla etsinnän toimittajan nimeämä todistaja, se jonka luona kotietsintä toimitetaan tai hänen poissa ollessaan muu paikalla luvallisesti oleskeleva ja hänen nimeämänsä todistaja sekä eräissä tilanteissa asianomistaja, hänen asiamiehensä, asiantuntija tai muu etsinnän tarkoituksen saavuttamiseksi välttämättömiä tietoja hankkiva henkilö.

Tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisestä säädetään uuden pakkokeinolain 9 luvun

1 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan rikoksen selvittämisen turvaamiseksi saadaan: 1) sulkea rakennus tai huone; 2) kieltää pääsy tietylle alueelle, pääsy tietyn tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide. Pykälän 2 momentissa säädetään, että tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä 7 luvussa säädetään takavarikosta.

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 5 ja 6 §:ssä tai 9 §:n 1 momentissa ei säädetä kotietsintää koskevan läsnäolo-oikeuden ja tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen suhteesta. Se ei myöskään selvästi ilmene pykälien perusteluista. Uuden pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin perusteluissa kylläkin todetaan, että henkilön poistamistarvetta arvioitaessa olisi otettava huomioon mahdollisuudet turvata etsintä 9 luvun 1 §:n mukaisella tutkimuspaikan tai -kohteen eristämällä. Vastaavasti viimeksi mainitun pykälän perusteluissa (HE 222/2010 vp, s. 312/II) todetaan, että mikäli kohteen eristäminen tapahtuisi paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä, paikalla oleva eristämistä rikkova henkilö saataisiin poistaa paikalta 8 luvun 6 §:n 3 momentin tai 14 §:n nojalla.

Tämän esityksen valmistelun yhteydessä annetusta eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen lausunnosta ilmenee olevan tulkinanvaraista, mitä saapuvilla olo oikeastaan tarkoittaa. On käytetty rajoituksia, joiden tavoitteena on ollut, ettei saapuvilla oleva epäilty saa tietoja, jotka vaikeuttavat tutkintaa, ja asianosaisasemaa vailla olevat heille kuulumaton tieto. Lisäksi apulaisoikeusasiamiehen mukaan olisi ratkaistava kysymys kotietsintää koskevan läsnäolo-oikeuden ja 9 luvun 1 §:n tarkoittaman tutkimuspaikan eristämisen suhteesta. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan on erittäin tärkeää, että rikospaikkatutkinta voidaan tehdä ilman sitä vaaraa, että todistusaineiston näyttöarvo kärsii. Toisaalta henkilöllä on oikeus olla läsnä kotietsinnässä. Nämä vaatimukset voivat apulaisoikeusasiamiehen mukaan joutua ristiriitaan. Henkilön käyttäytyminen ei ole välttämättä sellaista, että hänet voitaisiin pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin nojalla poistaa paikalta.

Asianosaisen tietojensaantioikeutta esitutkinnassa rajoittava perussäännös on uuden esitutkintalain 4 luvun 15 §:n 2 momentissa,

jonka mukaan esitutkintaviranomainen voi esitutkinnan aikana rajoittaa asianosaisen oikeutta saada tietoa esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämiseksi. Momentissa todetaan lisäksi, että huomioon on otettava myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja muualla laissa olevat asianosaisen tiedonsaantioikeutta koskevat rajoitukset. Esitutkintaakin koskevan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n 2 momentissa säädetään asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoituksista. Muualla kuin esitutkintalaissa olevat asianosaisen tiedonsaantioikeutta rajoittavat säännökset eivät kuitenkaan perustu pelkästään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin. Tiedonsaantioikeuden rajoitukset voivat koskea esimerkiksi tiedonsaantia salaisen pakkokeinon käytöstä, josta ilmoittamisesta ja johon liittyvästä asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta säädetään uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 ja 62 §:ssä.

Kuten edellä todettiin, rikoksesta epäillyn ja eräissä tapauksissa asianomistajan lisäksi kotietsinnän toimittamispaikalla voi olla muitakin henkilöitä kuin asianosaisia. Myös näiden henkilöiden tiedonsaantioikeus voi olla lain mukaan rajoitettu tai sitä voidaan ainakin rajoittaa. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetään yleisesti rikosasiaa koskevia tietoja sisältävien asiakirjojen salassa pidosta ja 5 kohdassa poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen taktisia ja teknisiä menetelmiä koskevien asiakirjojen salassapidosta. Lain 23 §:n 1 momentin mukaan asiakirjaan merkittynä salassa pidettävää tietoa ei saada muutenkaan ilmaista, mikä voisi tapahtua esimerkiksi kotietsinnässä. Joissakin tilanteissa merkityksellisiä saattavat olla myös uuden poliisilain 7 luvussa olevat salassapitovelvollisuutta ja -oikeutta koskevat säännökset.

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momenttia ei voida soveltaa tilanteissa, joissa kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö ei häiritse etsinnän toimittamista, mutta hän voi näkö- tai kuulohavaintojen perustella saada tietoonsa salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden piiriin kuuluvaa tietoa.

Tämä voi puolestaan esimerkiksi haitata rikoksen selvittämistä tai paljastaa esitutkintaviranomaisen käytössä olevia tutkintamenetelmiä. Tämän vuoksi toimittamispaikalla olevan henkilön liikkumista paikalla tulisi voida rajoittaa, mistä on asian merkitys huomioon ottaen säädettävä laissa. Tällaiseen rajoittamiseen tulisi soveltaa momentissa nykyisin henkilön poistamisen osalta olevaa korkeaa kynnystä, jonka mukaan poistamisen on oltava ”välttämätöntä”. Rikostutkinnallisten näkökohtien tai muiden salassapitoon liittyvien näkökohtien vastapainona on otettava huomioon henkilön laissa säädetty oikeus olla läsnä etsinnän toimittamispaikalla, mikä luonnollisesti korostuu paikanhaltijan kohdalla.

Tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen tarkoituksena on siis rikoksen selvittämisen turvaaminen. Tavoite on sama, jota edellä todetun mukaisesti turvataan myös salassapitoa koskevilla säännöksillä. Tämä tarkoittaa sitä, että liikkumista kotietsinnän toimittamispaikalla tulisi voida rajoittaa vastaavalla tavalla myös tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi.

Laite-etsintä

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n 2 momentin mukaan laite-etsintää ei saa kohdistaa luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvussa. Säännös oli toisessa muodossa hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp. Siinä ehdotettiin momentissa (esityksessä 8 luvun 19 §:n 2 momentti) todettavaksi, että telekuuntelun, televalvonnan ja teknisen tarkkailun käyttämisestä säädetään 10 luvussa.

Hallituksen esityksessä olleen säännöksen sanamuoto ja perusteluteksti eivät osoita, että olisi ollut tarkoitus rajata luottamukselliset viestit laite-etsinnän käyttöalan ulkopuolelle lukuun ottamatta salaisten pakkokeinojen käyttötilanteita. Kysymys oli siis viittaus-säännöksen luonteisesta säännöksestä. Uuden pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n 2 momentti sai lopullisen muotonsa perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta. Valiokunta toteasi (PeVL 66/2010 vp, s. 6/II) että hallituksen esityksen perusteluiden (esityksen s. 383)

mukaan laite-etsintää ei voi kohdistaa luottamukselliseen viestiin, jonka sisällön ja tunnistamistietojen selvittämisestä säädetään 10 luvussa. Valiokunta esitti, että säännöhdotusta täydennetään tätä seikkaa koskevalla rajauksella. Perustuslakivaliokunnan toteamuksen otti lakivaliokunta huomioon mie-tinnössään.

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n 2 momenttia voidaan nykyisensisältöisenä pitää tulkinnanvaraisena. Toisen tulkinnan mukaan se estäisi laite-etsinnän kohdistamisen luottamukselliseen viestiin, toisen tulkinnan mukaan se hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp ehdotetun säännöksen tavoin suhteessa salaisiin pakkokeinoihin rajaisi mahdollisuuksia käyttää laite-etsintää luottamuksellisen viestin etsintään.

Rikosten selvittämismahdollisuuksien ja eri pakkokeinoista koostuvan järjestelmän johdonmukaisuuden kannalta perusteltuna ei voida pitää, että laite-etsintää ei saisi kohdistaa luottamukselliseen viestiin niissä tilanteissa, joissa ei ole kysymys telekuuntelusta, televalvonnasta tai teknisestä tarkkailusta. Uuden pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan laite-etsinnällä pyritään löytämään takavarikoitava tai jäljennettävä asiakirja. Takavarikkoa ja asiakirjan jäljentämistä puolestaan rajaavat ainoastaan uuden pakkokeinolain 7 luvun 3 §:ssä sääde-tyt läheisiin henkilöihin sekä vaihtolovelvolli-suuteen ja -oikeuteen liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot, jotka estävät tiettyjen viestien ja asiakirjojen takavarikoimisen ja jäljentämisen. Muut luottamukselli-setkin viestit siis voidaan takavarikoida.

Laite-etsintä ei ole salainen pakkokeino, vaan siinä on uuden pakkokeinolain 8 luvun 28 §:n mukaisesti noudatettava kotietsinnän muotomääräyksiä, jotka koskevat esimerkiksi tilaisuuden varaamista läsnäoloon etsintää toimitettaessa. Laite-etsintää toimitettaessa tulevat sovellettaviksi erityistä kotietsintää koskevat säännökset, jos etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan uuden pakkokeino-lain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua tietoa. Jos laite-etsinnässä jotakin takavari-koidaan tai jos etsinnässä jäljennetään asia-kirja, toimenpiteen kohteena oleva henkilö voi uuden pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n mukaisesti saattaa asian tuomioistuimen käsi-

teltäväksi sen selvittämiseksi, ovatko takava-rikon edellytykset olleet olemassa.

Edellä todetun perusteella uuden pakkokei-nolain 8 luvun 20 §:n 2 momentissa olevaa sääntelyä pitäisi selkeyttää siten, että siitä pa-remmin käy ilmi salaisen tiedonhankinnan jääminen laite-etsinnän käyttöalan ulkopuo-lle. Yksinkertaisin ratkaisu on, että mo-menttiin lisätään sanan ”luottamukselliseen” eteen sana ”sellaiseen”. Momentissa siis to-dettaisiin, että laite-etsintää ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvus-sa.

Salaiset pakkokeinot

Telekuuntelu

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan telekuuntelua voidaan käyttää, kun rikoksesta epäiltyä on syytä epäillä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kyseinen rikoslain (39/1889) 20 luvun 7 §:ssä rangaistavaksi säädetty rikos säädetään telekuunteluun oi-keuttavaksi rikokseksi jo nykyisen pakkokei-nolain 5 a luvun 2 §:n 1 momentin 5 kohdas-sa.

Nykyisen pakkokeinolain telekuuntelu-säännökseen törkeä lapsen seksuaalinen hy-väksikäyttö lisättiin vuoden 2004 alussa (pakkokeinolain muuttamisesta annettu laki 646/2003). Lakimuutosta koskevassa halli-tuksen esityksessä todetaan (HE 52/2002 vp, s. 24/1), että törkeät lapsen seksuaaliset hy-väksikäytöt rinnastuvat laadultaan ja tör-keydeltään telekuuntelun soveltamisalaan jo nyt kuuluviin törkeisiin väkivaltarikoksiin. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan telekuuntelua sovellettaisiin lähinnä tapauk-sissa, joissa rikoksesta epäilty pyrkii pitä-mään yhteyttä rikoksen kohteena olleeseen lapseen tai joissa selvitetään niin sanotun pe-dofiilirenkään jäsenten keskinäistä viestintää.

Kun nykyistä pakkokeinolakia muutettiin niin, että törkeä lapsen seksuaalinen hyväksi-käyttö lisättiin telekuunteluun oikeuttavien rikosten joukkoon, eduskunnan perustuslaki-valiokunta totesi (PeVL 36/2002 vp), että ky-seinen rikos on epäilemättä perustuslaissa

tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantava rikos. Perustuslakivaliokunnan lausuma liittyi siihen, että asia on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen luottamuksellisen viestin salaisuutta turvaavien perustuslain säännösten takia. Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan kuitenkin pykälän 3 momentin nojalla säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuden muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa.

Valtioneuvoston kesäkuussa 2012 hyväksymässä uudessa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa edellytetään sen pohtimista, pitäisikö telekuuntelu mahdollistaa myös rikoslain 20 luvun 6 §:ssä rangaistavaksi säädetyn lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä. Tällaiselle laajennukselle onkin löydettävissä perusteita. Myös lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on vakava perustuslaissa suojattuja lapsen oikeuksia loukkaava rikos ja perustuslakivaliokunnan aikaisempaa lausuntoa lainaten yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantava rikos, jonka kohdalla voidaan säätää luottamuksellisen viestin suoja koskevia rajoituksia. Tältä osin merkittävää eroa ei voida tehdä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön välille. Raja näiden rikosten välillä on lisäksi häilyvä varsinkin tutkinnan alkuvaiheessa, jolloin salaisia pakkokeinoja on yleensä tarpeen käyttää. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä säädetty ankarin rangaistus on neljä vuotta vankeutta, joten se vakavuustasoltaan vastaa lukuisia rikoksia, joiden selvittämisessä telekuuntelua voidaan käyttää uuden pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vakavuutta korostettiin vuonna 2011 tehdyllä lainmuutoksella, jolla rikoksen vähimmäisrangaistus korotettiin 14 vuorokaudesta neljään kuukauteen vankeutta. Tämän lainmuutoksen myötä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö aikaisempaa selkeämmin vakavuudeltaan rinnastuu niihin rikoksiin, joiden selvittämisessä telekuuntelua voidaan käyttää.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön lasta loukkaavan luonteen ja vakavuuden lisäksi

on syytä kiinnittää huomiota hyväksikäyttörikosten tekotapojen muuttumiseen. Myös nämä rikokset ovat enenevässä määrin siirtyneet informaatioteknologiaa hyödyntäen tehtäviksi. Tämä ei tarkoita pelkästään sanallista viestintää, hyväksikäyttörikoksia tehdään myös esimerkiksi suoraan kuvayhteyttä käyttäen. Tämä välillisesti heijastuu myös rikoksesta epäillyn harjoittamaan viestintään, joka voi kohdistua paitsi uhriin, myös esimerkiksi lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia tekeviin muihin henkilöihin, ja jolla on merkitystä rikoksen selvittämisen kannalta. Telepakkokeinojen merkitys on korostunut lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten selvittämisessä. Telekuuntelulla voidaan saada esimerkiksi viestien kuvamateriaalia sisältävien liitetiedostojen kautta todistusaineistoa jo tapahtuneesta hyväksikäyttörikoksesta. Kysymys on siis rikostutkinnallisesti tärkeästä keinosta.

Huomioon on otettava myös telekuuntelun käyttöä ohjaavat säännökset, joiden mukaan telekuuntelusta päättävä tuomioistuin arvioi sitä, onko lupa telekuunteluun kuitenkaan myönnettävissä. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan telekuuntelua voidaan käyttää ainoastaan, jos käytöllä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Tämän ilmaisuuden tarkempaa sisältöä käsitellään jäljempänä uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n perusteluissa. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi ilmetä monin, vakavuudeltaan toisistaan eroavin tavoin. Uuden pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä säädetyn suhteellisuusperiaatteen mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tarkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Suhteellisuusperiaatteen mukaan huomioon on otettava esimerkiksi se, kuinka vakava kysymyksessä olevan rikoksen ilmenemismuoto on kyseessä. Pakkokeinojen käyttöä ja pakkokeinojen käytöstä päättämistä ohjaavat säännökset saattavat siis johtaa siihen, että tuomioistuin ei myönnä lupaa pakkokeinon käyttöön, vaikka rikosnimike sellaisenaan käyttöön oikeuttaisikin. Tämä tasapainottaa sen vaiku-

tusta, että tietty rikos lisätään pakkokeinon käyttöön oikeuttavaan rikosluetteloon.

Edellä esitetty huomioon ottaen on löydetävissä perusteita sille, että lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö lisätään uuden pakkokeinon lain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohtaan niiden rikosten joukkoon, joiden selvittämisessä voidaan käyttää telekuuntelua.

Televalvonta

Kesäkuun 2011 alussa tuli voimaan rikoslain 20 luvun uusi 8 b § (540/2011), jossa säädetään rangaistavaksi lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin. Pykälän 1 momentin mukaan mainittuun rikokseen syyllistyy se, joka ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa siten, että ehdotuksen sisällöstä tai olosuhteista muuten ilmenee tekijän tarkoituksena olevan 17 luvun 18 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla valmistaa kuvia tai kuvatallenteita, joissa sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti esitetään lasta, taikka kohdistaa lapseen rikoslain 20 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitettu rikos (lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö). Pykälän 2 momentin mukaan jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tuomitaan myös se, joka houkuttelee kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon rikoslain 20 luvun 8 a §:ssä (seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta) tarkoitetulla tavalla taikka esiintymään sukupuoliyhteyttä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä.

Rikoslain 20 luvun 8 b §:n 1 momentin mukaiselle rikokselle (ns. grooming) on tyyppillistä, että se tehdään informaatioteknologiaa käyttäen ja että näin ollen on siis kysymys teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta. Uuden pakkokeinon lain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan televalvonnan käyttäminen edellyttää näiden rikosten kohdalla sitä, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Luvun 7 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla televalvontaa voidaan kuitenkin käyttää säädetystä enimmäisrangaistuksesta riippumatta, kun kysymys on tele-

osoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, jos teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltija siihen suostuu.

Kun rikoslain 20 luvun 8 b § säädettiin osana laajempaa lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevaa uudistusta, asian valmistelun eri vaiheissa kuultavien taholta ei kiinnitetty huomiota tarpeeseen käyttää televalvontaa pykälän 1 momentin mukaisen rikoksen tutkinnassa. Sen jälkeen erinäisissä yhteyksissä, muun ohessa koulutustilaisuuksissa, on katsottu, että tämän rikoksen pitäisi kuulua televalvontarikosten piiriin. Valtioneuvoston kesäkuussa 2012 hyväksymässä uudessa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa edellytetään sen pohtimista, pitäisikö televalvonta mahdollistaa myös rikoslain 20 luvun 8 b §:n mukaisen rikoksen selvittämisessä.

Esimerkiksi sen vuoksi, että yhteydenpito ei useinkaan tapahdu rikoksentehtäjän omalla nimellä, televalvonta saattaa olla kyseisten rikosten selvittämisessä tärkeä ja tehokas keino. Kysymyksessä ei sinällään ole enimmäisrangaistuksensa perusteella vakava rikos, mutta toisaalta esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamisen yhteydessä televalvonta mahdollistettiin matalamman enimmäisrangaistuksen omaavan rikoksen eli rikoslain 20 luvun 8 §:ssä rangaistavaksi säädetyn seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön tutkinnassa. Nyt kysymys on lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten selvittämisestä ja rikolliseen toimintaan puuttumisesta niin, että vakavammat rikokset eli sukupuoliyhteyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan valmistaminen ja lapsiin kohdistuvat hyväksikäyttörikokset estyvät.

Edellä todetut näkökohdat liittyvät ennen kaikkea rikoslain 20 luvun 8 b §:n 1 momentin mukaisiin tekoihin. Pykälän 2 momentti on suunnattu erittäin harvinaisiksi arvioituihin tilanteisiin, joissa ihmiskaupan tai parituksen tunnusmerkistö ei täyty. Näissä tilanteissa houkuttelu ei välttämättä tapahdu samassa määrin informaatioteknologiaa hyödyntämällä kuin 1 momentin mukaisissa teoissa. Tästä huolimatta momenttien välille ei voida tehdä sellaista eroa, että televalvonta olisi perusteltua rajata ainoastaan 1 momentin mukaisiin tekoihin. Lapsen houkutteleva seksuaalipalvelujen maksulliseen tarjoamiseen tai esiintymiseen suku-

tä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä tulisi voida tutkia myös televalvontaa käyttämällä. Tässä tapauksessa kuten myös 1 momentin mukaisissa tapauksissa kysymys saattaa samalla olla tulevien ja vielä vakavampien rikosten estämisestä.

Kuten jo todettiin, uuden pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan televalvontaa voidaan siis käyttää sellaisen teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdyn rikoksen tutkinnassa, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Tällaista enimmäisrangaistusvaatimusta ei 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan ole, jos televalvontaa kohdistetaan henkilön suostumuksella hänen hallinnassaan olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen. Uutta pakkokeinolakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 222/2010 vp) ehdotettiin mahdollisuutta käyttää televalvontaa kaikkien teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyjen rikosten tutkinnassa, siis ilman mitään enimmäisrangaistusvaatimusta. Hallituksen esityksessä (s. 124/I ja 384) lähdettiin siitä, että televalvonta on tehokas, useissa tapauksissa jopa ratkaiseva tutkintakeino selvitettyä teleosoitteita ja telepäätelaitetta käyttäen tehtyjä rikoksia. Lisäksi televalvonnalla ei puututa luottamuksellisen viestin suojan ydinalueeseen. Perusteluissa tuotiin esiin myös se, että kysymyksessä oleva lainkohta eli uuden pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohta korvaa nykyisen pakkokeinolain 5 a luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdan, joka koskee automaattisiin tietojenkäsittelyjärjestelmiin kohdistuvia rikoksia ja jossa ei myöskään säädetä rikoksen vakavuusasteesta. Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että pakkokeinojen käyttämistä ohjaavista periaatteista erityisesti suhteellisuusperiaate ohjaa keinojen käyttämistä niin, että niitä ei käytetä vähäisimmissä tapauksissa.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohta sai lopullisen muotonsa perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 66/2010 vp) perusteella. Perustuslakivaliokunta totesi muutoksen merkitsevän sitä, että televalvontaa voitaisiin käyttää myös sellaisten rikosten tutkintaan, jotka eivät ole törkeydeltään verrattavissa muihin televalvonnan perusterikoksiin. Välttämättömistä rajoji-

tuksista luottamuksellisen viestin salaisuuden voidaan perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan säätää lailla muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Perustuslakivaliokunta viittasi siihen, että tällaisten rikosten piiriin kuuluvat perusoikeusudistuksen esitöiden mukaan esimerkiksi huumeusainerikokset, törkeät väkivaltarikokset sekä maan- ja valtiopetosrikokset (HE 309/1993 vp, s. 54/II). Valiokunta on lisäksi pitänyt mahdollisena, että tunnistamistietojen saaminen jätetään sitomatta tiettyihin rikostyyppiin, jos sääntely muutoin täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset (PeVL 26/2001 vp, s. 3/II ja PeVL 37/2002 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunnan mukaan muutokset olisivat laajentaneet televalvonnan myös sellaisiin rikoksiin, joita ei voida pitää perustuslaissa tarkoitettuina yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavina rikoksina. Valiokunnan mukaan jotta lakiehdotus voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, kohta 2 oli rajattava koskemaan mainitun tyyppisiä tai niihin törkeysasteeltaan verrattavia rikoksia.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta lakivaliokunta totesi (LaVM 44/2010 vp, s. 24), että rikoslaisissa rangaistavaksi säädettyistä rikoksista on vaikeata poimia kattavasti momentin 2 kohtaan sellaisia, joiden osalta teleosoitteen ja telepäätelaitteen käyttäminen on merkityksellistä nyt käsiteltävässä yhteydessä. Lakivaliokunta viittasi siihen, että perustuslakivaliokunnan mukaan rikoksen törkeysaste voidaan ottaa arvioinnissa huomioon. Valiokunnan mietinnössä todetaan, että päätyminen kahden vuoden enimmäisrangaistusvaatimukseen rajaa televalvonnan ulkopuolelle joitakin rikoksia, jotka kohdistuvat yksilön ja yhteiskunnan turvallisuuteen ja kotirauhaan (esimerkiksi perätön vaarailmoitus ja kotirauhan rikkominen), mutta kokonaisarvioinnin mukaan kahden vuoden enimmäisrangaistusvaatimuksen asettamista voi pitää selkeänä ja perusteltuna.

Nykyisen pakkokeinolain 5 a luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan televalvontaa voidaan siis käyttää, kun on syytä epäillä jotakuta automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta rikoksesta, joka on tehty telepäätelaitetta käyttäen. Kohta otettiin

lakiin luvun säätämisen yhteydessä (laki 402/1995). Hallituksen esityksen yleisperusteluissa todetaan (HE 22/1994 vp, s. 14/I), että tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi tietokoneen luvaton käyttö (rikoslain 28 luvun 7 §), teollisuusvakoilu (rikosnimike ”yritysvakoilu”, rikoslain 30 luvun 4 §) ja tietokonevahingonteko (rikoslain 35 luvun 1 §:n 2 momentti). Yleisperustelujen mukaan näissä rikoksissa voi olla kysymys suurista taloudellisista arvoista ja niiden selvittämisessä televalvonnalla voi usein olla ratkaiseva merkitys. Pykälän perusteluissa (hallituksen esityksen s. 27/II) nostetaan lisäksi esiin tietomurto, joka sisältyi esityksen antamisen aikana eduskunnan käsiteltävänä olleeseen hallituksen esitykseen HE 94/1993 vp. Eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan (PeVL 8/1994 vp) yleisesti televalvonnan osalta, että ehdotetun laajuinen kajoaminen puhelinsalaisuuteen on valiokunnan mielestä puuttumisvaltuuden taustalla olevan tärkeän ja hyväksyttävänä pidettävän merkittävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi sekä menettelyyn liittyvät oikeusturvajärjestelyt huomioon ottaen toteutettavissa tavallisessa laissa.

Kahden vuoden enimmäisrangaistusta koskeva rajausta tarkoittaa sitä, että esimerkiksi automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvan luvattoman käytön, vahingonteon, viestintäsalaisuuden loukkauksen (rikoslain 38 luvun 3 §) ja tietomurron (rikoslain 38 luvun 8 §) tutkinnassa televalvontaa voidaan käyttää uuden pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti ainoastaan kysymyksessä olevan teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella. Näiden rikosten ulkopuolelle rajautumiseen on kiinnitetty laajastikin huomiota laajojen tietoturvasuutta loukanneiden rikoskokonaisuuksien yhteydessä. Televalvonnan käyttöön tarvittavan suostumuksen saaminen on nähty siinä yhteydessä ongelmalliseksi.

Asianomistajan suostumuksella hänen numeroonsa kohdistetulla suostumusperusteisella televalvonnalla voidaan selvittää, mistä numerosta asianomistajan puhelimeen on soitettu. Tietoverkossa tilanne on yleensä toinen eli asianomistajan suostumuksella hänen laitteeseensa kohdistettu tunnistamistietojen hankkiminen ei riitä epäillyn jäljittämiseen.

Tämä liittyy avoimen tietoverkon toimintamalliin. Tietoverkossa asianomistajan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen kohdistettu suostumusperustainen televalvonta mahdollistaa ainoastaan yhden askeleen selvittämisen taaksepäin. Usein rikoksentehtäjä ei murtaudu kohteeseensa suoraan omasta liittymästä tai osoitteesta, vaan jäljet peitetään käyttämällä hyväksi useita eri laitteita, joiden välityksellä loikkien lopulta otetaan yhteys kohdekoneeseen. Kukin yhteyksistä on erillinen, kysymys ei ole yhden ja saman viestin kuljetuksesta. Enimmillään tällaisia askeleita voi olla useita kymmeniä. Ketjun selvittämiseksi on jokaiselta ketjuun osuvan laitteen haltijalta saatava suostumus televalvontaan. Sikäli kuin mahdollinen suostumuksen antaja tavoitetaan, hänellä ei ole välttämättä intressiä tai halua suostumuksen antamiseen, mikä voi puolestaan estää varsinaiseen asianomistajaan kohdistuneen rikoksen selvittämisen. Yleensä kysymys on laajoista rikoskokonaisuuksista, jolloin samalla saatavat heikentyä mahdollisuudet estää ja selvittää muitakin rikoksia.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että hallituksen esityksessä ehdotettu laajentaa televalvonnan myös sellaisiin rikoksiin, joita ei voida pitää perustuslaissa tarkoitettuina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavina rikoksina. Kanta televalvonnan ulottuvuuden laajentamisesta on perusteltu koskien sellaisia rikoksia, jotka eivät nykyisen pakkokeinolain mukaan kuulu televalvonnan piiriin. Näitä ovat teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdyt rikokset, jotka eivät kohdistu automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään. Tällaiseen järjestelmään kohdistuvien luvattoman käytön, vahingonteon, viestintäsalaisuuden loukkauksen ja tietomurron selvittämisessä voidaan sen sijaan jo nykyisin käyttää televalvontaa. Perustuslakivaliokunnan lausunnosta ei ole sen perustelut huomioon ottaen tehtävissä sellaista johtopäätöstä, että televalvonnan piiriin kuuluvien rikosten joukkoa olisi myöskään syytä supistaa esimerkiksi sen vuoksi, että aikaisemmassa lainvalmistelussa (HE 22/1994 vp ja PeVL 8/1994 vp) tehdyn lainsäädäntöratkaisun ei enää voisi katsoa täyttävän perusoikeusjärjestelmän asettamia vaatimuksia.

Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamista koskevat eduskunnan valiokuntalausunnat ja -mietinnöt viimeisteltiin viime vaalikauden viimeisinä mahdollisina päivinä, minkä vuoksi aikaa kaikkien asiaan vaikuttavien seikkojen pohdintaan jäi kovin vähän. Tämä koskee myös kysymystä mahdollisuudesta käyttää televalvontaa telesoitteita ja telepäätelaitteita käyttäen tehtyjen rikosten tutkinnassa. Riittävästi ei jäänyt aikaa pohtia muun ohessa sitä, mitä rikoksia pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin 2 kohtaan asetettava kahden vuoden enimmäisrangaistusvaatimus jättää televalvonnan käyttömahdollisuuden ulkopuolelle.

Lausunnossaan PeVL 66/2010 vp perustuslakivaliokunta toteaa olevan mahdollista, että tunnistamistietojen saaminen jätetään sitomatta tiettyihin rikostyyppisiin, jos sääntely muutoin täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan nämä edellytykset ovat seuraavat:

- 1) rajoituksesta säädetään lailla,
- 2) rajoitus on tarkkarajainen ja täsmällisesti määritelty,
- 3) rajoituksen perusteena oleva syy on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima,
- 4) rajoitus ei koske perusoikeuden ydintä,
- 5) rajoitus on välttämätön hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi sekä perusoikeuden suojaama oikeushyvä ja rajoituksen perusteena oleva intressi ovat keskenään oikeassa suhteessa,
- 6) rajoituksen toteuttamisen osalta on huolehdittu riittävästä oikeusturvajärjestelystä ja
- 7) rajoitus ei ole ristiriidassa ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Näistä rajoitusedellytyksistä useisiin ei tässä yhteydessä tarvitse ottaa erikseen kantaa. Aikaisemmin ei ole käsitelty kysymystä oikeusturvajärjestelystä. Syytä onkin todeta se, että uuden pakkokeinolain 10 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimien päättää 6 §:ssä tarkoitettua televalvonnasta mukaan lukien siis tilanteet, joissa televalvonta koskee telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyjä rikoksia. Sinänsä momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies voi kiireellisissä tilanteissa väliaikaisesti päättää te-

levalvonnan käyttämisestä, mutta jos tuomioistuimien katsoo toimenpiteen edellytysten puuttuvan, kyseisen luvun 59 §:n mukaisesti pakkokeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Salaisten pakkokeinojen käytön valvontaa varten on erillinen järjestelmä luvun 65 §:n mukaisesti.

Mitä tulee perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä koskevan luettelon 3 ja 5 kohtaan, aikaisemmin esitettyä täydentäen on syytä vielä korostaa televalvonnan välttämättömyyttä kysymyksessä olevien telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyjen rikosten selvittämisessä. Tietoverkon ulkopuolella tapahtuvien rikosten tutkinnassa käytettäviä muita selvityskäytöksiä vastaavia keinoja ei yleensä ole käytössä näiden rikosten tutkinnassa. Tietoverkossa todistusaineisto myös säilyy vain rajatun ajan. Telesoitetta ja telepäätelaitetta käyttäen tehtyjen luvattomat käytöt, vahingonteot ja tietomurrot ovat harvoin yksittäisiksi jääviä rikoksia, vaan ne ovat osatekoja laajemmissa rikoskokonaisuuksissa. Sama saattaa koskea myös viestintäsalaisuuden loukkaamista, jonka osalta on erikseen todettava se, että mainitulla rikoksella loukataan asianomistajan oikeutta luottamuksellisen viestin suojaan. Viestintäsalaisuuden loukkauksen kohdallakaan asianomistajan antama suostumus ei ole välttämättä riittävä rikoksen selvittämiseksi.

Asianomistajan viestinnällisten oikeuksien turvaaminen ei myöskään liity kysymyksessä olevista rikoksista ainoastaan viestintäsalaisuuden loukkaukseen, vaan myös telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn luvattomaan käyttöön, vahingontekoon ja tietomurtoon. Jos rikoksen kohteena on automaattinen tietojenkäsittelyjärjestelmä, kysymyksessä olevaa tietotekniikkaa yleensä käytetään myös luottamukselliseen viestintään. Kysymys on siis laajemmasta katsannossa yksilön viestinnällisten oikeuksien turvaamisesta ja luottamuksellisen viestinnän rikosoikeudellisesta suojasta. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa haittaohjelmalla saastutettujen tietokoneiden käyttäjien välistä viestintää seurataan salaa kolmannen toimesta sekä ääni- ja kuvamateriaalia tallennetaan tekijän tietokoneelle. Lisäksi luottamuksellisen viestinnän suojan vaarantumisesta on kyse

silloin, kun koti- tai julkisrauhan suojaamassa tilassa tai paikassa olevan tietokoneen kamera ja mikrofoni kaapataan joko murtautumalla tietokoneelle tai haittaohjelman avulla siten, että tilassa tai paikassa olevien henkilöiden välistä keskustelua voidaan seurata.

Luvattomasta käytöstä, vahingonteosta, viestintäsalaisuuden loukkauksesta ja tietomurrosta säädetty ankarin rangaistus on yksi vuosi vankeutta. Rikoksia ei voida näin ollen luonnehtia vähäisiksi, vaikka ne ovatkin lievempiä kuin ne rikokset, joiden selvittämisessä televalvontaa voidaan yleensä käyttää. Kuten edellä on todettu, uuden pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentissa mainitaan yksi rikos, jonka enimmäisrangaistus on tätäkin alempi (seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö). Kysymyksessä olevat rikokset voivat sinänsä tekotavoiltaan ja näin ollen vakavuudeltaan ja vahingollisuudeltaan vaihdella. Tämä näkökohta koskee kuitenkin kaikkia salaisten pakkokeinojen käytön perusteena olevia perusterikoksia.

On huomattava se, että uuden pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan myös televalvontaan *voidaan* antaa lupa. Asia on aina tuomioistuimen harkinnassa, jolloin huomioon tulee otettavaksi jo edellä käsitelty uuden pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate. Pakkokeinojen käyttöä ja pakkokeinon käytöstä päättämistä ohjaavat säännökset saattavat siis johdattaa siihen, että tuomioistuin ei myönnä lupaa pakkokeinon käyttöön, vaikka rikosnimike sellaisenaan käyttöön oikeuttaisikin. Tämä ja aikaisemmin edellä todettu huomioon ottaen perustellulta vaikuttaisi se, että uuden pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momenttiin lisättäisiin niiden rikosten joukkoon, joiden selvittämisessä televalvontaa voidaan käyttää, paitsi lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin, myös telesoitetta tai telepääte laitetta käyttäen tehty luvaton käyttö, vahingonteko, viestintäsalaisuuden loukkaus tai tietomurto. Vastaavuutta voimassa olevan lainsäädännön kanssa korostaisi se, että tältä osin televalvonnan käytön edellytykseksi säädettäisiin rikoksen kohdistuminen automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään. Vaikka hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp todettiin (s. 124/I) ilmaisun ”automaattinen tietojenkäsittelyjärjestelmä” olevan van-

hahtava, sillä on kuitenkin sellainen vakiintunut sisältö, että tiettävästi käytännön soveltamisessa ei ole ollut ongelmia. Vaikka ilmaisuus ennen kaikkea kattaa tietokoneet, sen piiriin kuuluu myös muu tiedon muokkaamiseen, tallentamiseen ja siirtämiseen soveltuva informaatioteknologia.

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 55 §:n mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu. Vaikka sitä ei pykälässä nimenomaisesti mainitakaan, lähtökohtana voidaan pitää, että ylimääräinen tieto on saatu lainmukaisella salaisen pakkokeinon käytöllä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että päätös käytöstä on tehty asianmukaisesti ja pakkokeinon käytössä on noudatettu päätöksessä asetettuja ehtoja ja rajoituksia sekä käyttöä ohjaavia lainsäädännöksiä. Pakkokeinon käyttöä koskevan päätöksen tekemisen jälkeen tapahtuvat muutokset rikosnimikkeessä tai epäillyn asemassa eivät vielä tarkoita sitä, että kysymys olisi ylimääräisestä tiedosta.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää tuomioistuin silloin, kun kyseinen ylimääräinen tieto on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä päättää tuomioistuin.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Sinänsä 2 momentissa mainittu poliisin toiminnan suuntaaminenkin voi liittyä 1 momentissa mainittuun rikoksen selvittämiseen, mitä tukevat myös 2 momentin perustelut. Niissä todetaan (HE 222/2010 vp, s. 357/II ja 358/I), että poliisin toiminnan suuntaamisen

osalta voisi olla kysymys esimerkiksi siitä, että tietoa ei käytetä näyttönä vaan esitutkinnan suuntaamiseen. Esitutkinnan suuntaamista on esimerkiksi tutkintalinjan valinta. Perustelujen mukaan ylimääräistä tietoa voitaisiin siten käyttää apuna tässä tarkoituksessa vähäisenkin rikoksen osalta.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentti poikkeaa siitä, mitä hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp ehdotettiin. Hallituksen esityksessä olleen pykälän 1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa olisi saatu käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoa, jolla tieto on saatu, tai josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Ylimääräistä tietoa olisi saatu hallituksen esityksen säännösehdotuksen mukaan käyttää myös varkauden ja kätkemisrikoksen selvittämisessä. Säännöksessä ei olisi säädetty tuomioistuimen osallistumisesta.

Ylimääräisen tiedon käyttöä koskeva uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentti sai lopullisen sisältönsä eduskuntakäsittelyssä perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta. Valiokunta totesi (PeVL 66/2010 vp, s. 10), että hallituksen esityksen säännösehdotus on ongelmallinen ensinnäkin sen vuoksi, että sen lähtökohtana on yksinomaan perusterikos, vaikka pakkokeinosta päätettäessä on otettava huomioon kyseistä pakkokeinoa koskevat edellytykset ja 10 luvun 2 §:ssä olevat salaisten pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset. Lisäksi luvan myöntäminen on aina harkinnanvarainen päätös. Perustuslakivaliokunta totesi myös, että ehdotettu sääntely ulottaa 55 §:ssä mainittujen salaisten pakkokeinojen käyttöalan huomattavasti laajemmalle kuin mitä niiden käytön edellytyksistä luvussa muutoin säädetään. Perustuslakivaliokunnan mukaan säännösehdotusta tuli muuttaa siten, että ylimääräisen tiedon käytöstä päättää tuomioistuin silloin, kun kyseinen ylimääräinen tieto on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä päättää tuomioistuin. Lisäksi ylimääräistä tietoa saadaan käyttää vain niiden rikosten tutkintaan, joiden tutkintaan kyseisen pakkokeinon käytöstä olisi voitu päättää. Nämä muutokset olivat edellytyksiä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Nämä

näkökohdat lakivaliokunta otti huomioon mietinnössään (LaVM 44/2010 vp).

Nykyisessä pakkokeinolaissa ei säädetä ylimääräisen tiedon käyttämisestä. Lain 5 a luvun 13 §:ssä kuten uuden pakkokeinolain 10 luvun 57 §:ssä säädetään ylimääräisen tiedon säilyttämisestä. Kun nykyistä pakkokeinolakia laajemmin uudistettiin, hallituksen esityksen yleisperusteluissa käsiteltiin myös kysymystä ylimääräisen tiedon käytön sallittavuudesta esitutkinnassa (HE 52/2002 vp, s. 27 ja 28). Tuossa yhteydessä todettiin ylimääräisen tiedon käytön olevan sallittua, koska sitä ei ole kielletty, ja että tämä on lainsäätäjän tietoinen ratkaisu.

Hallituksen esityksen HE 52/2002 vp yleisperusteluissa todetaan, että ei ole järkevää eikä myöskään realistista pyrkiä estämään ylimääräisen tiedon käyttöä esitutkinnassa. Henkilöiden joutumista liian laajan kuuntelun käytön kohteeksi ei voida enää jälkikäteen toteuttaa rajoittamalla jo tapahtuneella kuuntelulla saatujen tietojen käyttöä. Hallituksen esityksessä todetaan myös, että mitään muutakaan hyväksyttävää perustetta esitutkinna vaikeuttamiseksi ja rikoksenteikijän suojaamiseksi tietojen käyttöä estämällä ei ole. Tämän vuoksi ylimääräisen tiedon käyttöön tulisi hallituksen esityksen mukaan suhtautua samalla tavalla kuin muuhunkin sattumalta poliisin tietoon tulleeseen tietoon riippumatta siitä, koskeeko ylimääräinen tieto sellaista rikosta, jonka tutkintaan olisi voitu saada kuuntelulupa vai ei. Ylimääräinen tieto on joka tapauksessa tullut poliisin tietoisuuteen, eikä ole olemassa keinoa, jolla asiantila voitaisiin jälkikäteen muuttaa.

Hallituksen esityksessä HE 52/2002 vp todetaan ylimääräisen tiedon käyttöä oikeudenkäynnissä koskien, että Suomen todistus-oikeuden lähtökohta on vapaan todistelun ja todistusharkinnan periaate, jonka yleisesti katsotaan luovan parhaat edellytykset totuuden selvittämiseen oikeudenkäynnissä. Hallituksen esityksen mukaan ylimääräistä tietoa koskeva käyttökielto tarkoittaisi merkittävää poikkeusta kyseisestä periaatteesta ja olisi oikeusjärjestelmällemme muutenkin vieras. Tämä ei esityksen mukaan estä kuitenkaan sitä, että tuomioistuin yksittäistapauksessa asettaa käyttökiellon. Käytännössä asia ratkaistaan arvioimalla ja punnitsemalla yhtääl-

tä harkittavana olevalla käyttökiellolla suojattavia etuuksia ja arvoja ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia sekä toisaalta todisteen merkitystä ja pyrkimystä ai-neellisen totuuden selvittämiseen.

Hallituksen esityksen HE 52/2002 vp valmistelun aikoihin ei ollut oikeuskäytäntöä ylimääräisen tiedon käytöstä todisteena. Sittemmin korkein oikeus on antanut ratkaisun KKO 2007:58, jossa katsotaan, että teknisen kuuntelun avulla saatua äänitallennetta voitiin käyttää todisteena rikosoikeudenkäynnissä siitä huolimatta, että käräjäoikeuden myöntämä kuuntelulupa oli myöhemmin kantelun johdosta kumottu ja että tallenne sisälsi pakkokeinolain 5 a luvun 13 §:ssä tarkoitettua ylimääräistä tietoa. Ylimääräisen tiedon osalta ratkaisussa ensinnäkin viitataan hallituksen esityksessä HE 52/2002 vp todettuun tuomioistuimen yksittäistapauksessa suorittamaan punnintaan. Esiin tuodaan se, että mahdollisen todistamiskiellon tavoitteen tässä tapauksessa olisi turvata perustuslain 10 §:ssä tarkoitettua yksityiselämän ja luotamuksellisen viestin suojaa sekä ehkäistä tähän perusoikeuteen kohdistuvia loukkauksia. Korkeimman oikeuden mukaan todistamiskielloa vastaan puhuu vakavien rikosten selvittämistä ja tähän liittyvä rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuus.

Korkein oikeus totesi lisäksi kyseisessä tapauksessa ylimääräisen tiedon koskevan rikoslain 15 luvun 11 §:ssä tarkoitettua rikosentekijän suojelemista eli rikosta, jonka selvittämiseksi teknistä kuuntelua ei olisi pakkokeinolain 5 a luvun 4 §:n mukaan voitu sellaisenaan myöntää. Kysymyksessä on kuitenkin rikos, josta voidaan tuomita vankeutta (laissa säädetty ankarin rangaistus on yksi vuosi vankeutta) ja jonka selvittämisessä puheena olevalla äänitallenteella on keskeinen merkitys todisteena. Korkeimman oikeuden mukaan äänitallenteen käyttäminen todisteena ei sinänsä vaarantaisi kyseisen henkilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ottaen huomioon, että hänellä olisi joka tapauksessa mahdollisuus tuomioistuimessa ottaa kantaa äänitallenteen todistusarvoon sekä kuulustuttaa todistajia sen johdosta. Ratkaisun johtopäätös oli, että näissä olosuhteissa ei ole perusteltua suhtautua teknisen kuuntelun avulla saatua ylimääräiseen tie-

toon toisin kuin muuhunkaan sellaiseen tietoon, joka on sattumalta tullut esille poliisin suorittaman lainmukaisen esitutinnan yhteydessä.

Uuden pakkokeinolain yleisperusteluissa (HE 222/2010 vp, s. 140/II—143/I) on käsitelty seikkoja, jotka johtivat hallituksen esityksen mukaiseen ehdotukseen uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin sisälöksi. Huomioon on otettu, paitsi korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2007:58, myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö (Schenk v. Sveitsi 12.7.1988, Khan v. Yhdistynyt kuningaskunta 12.5.2000, Parris v. Kypros 4.7.2002 ja Matheron v. Ranska 29.3.2005). Niin ikään viitataan eräisiin eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuihin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön perusteella, koska Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 6 artiklassa ei ole mitään sääntöjä todisteiden sallittavuudesta sellaisenaan, kysymys on siitä, onko oikeudenkäynti kokonaisuutena tarkastellen oikeudenmukainen todisteiden hankkimista pa mukaan lukien. Tämän vuoksi todisteiden sallittavuus on ensisijaisesti kansallisessa oikeudessa säänneltävä asia. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan merkitystä on erityisesti rikoksesta epäillyn tai syytetyn mahdollisuudella riitauttaa todiste. Ihmisoikeustuomioistuin on kiinnittänyt huomiota myös ylimääräisen tiedon hyväksyttävään käyttötarkoitukseen eli rikoksen selvittämiseen. Näkökohdat ovat siis pitkälti samoja kuin korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2007:58 huomioon otetut näkökohdat.

Sikäli kuin muissa valtioissa on lainsäädäntöä ylimääräisen tiedon käytöstä, säännösten sisältö vaihtelee. Muiden maiden lainsäädännöistä ei voida tehdä pitkälle meneviä yleistyksiä ylimääräisen tiedon käyttöä koskevien lainsäädäntöratkaisujen suhteen. Esimerkkinä vaihtelevasta lainsäädännöstä voidaan esittää se, miten kysymystä on lähestytty muissa Pohjoismaissa.

Ruotsissa ylimääräisen tiedon käyttöä säännellään ensinnäkin oikeudenkäymiskaaren (rättegångsbalk) 27 luvun 23 a §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan jos salaisessa sähköisen viestinnän (kommunikation) kuunte-

lussa, salaisessa sähköisen viestinnän valvonnassa tai salaisessa kameravalvonnassa tulee tietoja muusta rikoksesta kuin siitä, joka on ollut perusteena kuuntelulle tai valvonnalle, voi tietoja käyttää rikoksen selvittämiseen. Esitutkinta tai vastaava rikoksen selvittäminen voidaan kuitenkin aloittaa näiden tietojen perusteella vain, jos 1) rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja voidaan olettaa, että rikos ei johda ainoastaan sakkorangaistukseen, tai 2) siihen on erityisiä syitä. ”Erityisillä syillä” tarkoitetaan tässä yhteydessä lähinnä tilanteita, joissa merkittävä yleinen etu edellyttää rikoksen selvittämistä ja syytteen nostamista. Jos uutta rikosta koskeva tutkinta on jo käynnissä tai käynnistetään muiden tietojen perusteella, ylimääräistä tietoa saadaan käyttää uuden rikoksen tutkinnassa.

Ruotsissa salaisen tilakuuntelun (hemlig rumsavlyssning) osalta säännös ylimääräisen tiedon käytöstä on kyseistä kuuntelua koskevassa erityislaissa. Ylimääräistä tietoa voidaan lain 12 §:n 1 momentin mukaan käyttää rikoksen selvittämisessä vain, jos uusi rikos on sellainen, jonka esitutkinnassa salaista tilakuuntelua voidaan käyttää. Tämän rajoittamatta ylimääräistä tietoa voidaan käyttää rikoksen estämisessä.

Kesällä 2012 julkaistussa salaisia pakkokeinoja ja vakavaa rikollisuutta koskevassa mietinnössä (SOU 2012:44) ehdotetaan, että ylimääräisen tiedon käyttöä koskevat säännökset yhtenäistetään, mukaan lukien säännökset erityisen vakavan rikollisuuden estämisestä koskevassa laissa (lag om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott). Ehdotuksen mukaan oikeudenkäymiskaaren säännökset ulotettaisiin koskemaan myös ylimääräisen tiedon käyttöä koskevia säännöksiä kahdessa muussa laissa.

Norjassa poliisi voi käyttää rikostutkinnassa ilmi tullutta ylimääräistä tietoa. Norjan rikosprosessilaissa (straffeprosessloven) on eräitä säännöksiä (216 g ja 216 i §), jotka koskevat kommunikaatiokontrollissa (muiden ohessa telekuuntelu ja televalvonta) kertyneiden nauhoitusten ja muistiinpanojen hävittämistä sekä siinä saatujen tietojen salassa pitämistä.

Tanskassa oikeudenkäyntiä koskevan lain (lov om rettens pleje) 789 §:n 1 momentin

mukaan pakkokeinoon käytöllä saatua ylimääräistä saa käyttää rikoksen selvittämisessä suuntaa antavana seikkana (led) kuten mitä tahansa poliisin tietoon tullutta seikkaa. Pykälän 2 momentin mukaan ylimääräistä tietoa ei kuitenkaan saa pääsääntöisesti käyttää tuomioistuimessa todisteena, jollei ole kysymys rikoksesta, joka olisi voinut johtaa kyseisen pakkokeinoon käyttöön. Pykälän 3 momentissa säädetään poikkeuksia 2 momentissa ilmaistusta pääsäännöstä. Niiden mukaan tuomioistuin voi päättää, että 2 momentti ei estä käyttöä, jos 1) toinen tutkintahaara ei ole omiaan turvaamaan näyttöä asiassa, 2) asia koskee rikosta, josta lain mukaan voidaan tuomita vankeutta yksi vuosi kuusi kuukautta tai enemmän ja 3) tuomioistuin muuten pitää sitä perusteltavissa olevana.

Hallituksen esityksen HE 222/2010 vp yleisperusteluista voidaan päätellä, että esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö ei edellytä ehdotetunsisältöisen säännöksen säätämistä, mutta ratkaisuun on päädytty kokonaisarvioinnin perusteella. Hallituksen esityksen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännön on kuitenkin katsottu edellyttävän riittävän kattavaa ja täsmällistä sääntelyä tästä kysymyksestä. Yleisperusteluissa huomiota on kiinnitetty myös perustuslaissa suojatun luotamuksellisen viestin salaisuuden turvaamiseen. Esityksen mukaan johdonmukaista on, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu. Lisäksi hallituksen esityksen mukaan käyttömahdollisuuden tulisi ulottua tiettyä vakavuustasoa oleviin muihin rikoksiin. Pykälän perusteluissa (esityksen s. 357/II) perustellaan rikostutkinnallisilla tarkoituksenmukaisuussyillä sitä, että varkaus ja kätkemisrikos ehdotettiin otettavaksi mukaan säännöksen soveltamisalan piiriin.

Ylimääräisen tiedon käytön hyväksyttävien rajojen määrittäminen lainsäädännöllä ei ole helppo tehtävä. Erinäiset seikat vaikuttavat siihen, mihin raja on syytä vetää. Rikosten selvittämisintressin ja rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuden kannalta tyydyttävänä ei voida pitää sitä, että tiettyä vakavuus-

tasoa olevia rikoksia ei voida selvittää ylimääräistä tietoa käyttäen. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentissa oleva keinokohtainen rajaus tarkoittaa sitä, että hyvinkin vakavien rikosten selvittäminen voi vaarantua. Esimerkkinä voidaan mainita se, että uuden pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n mukaan telekuuntelua ei voida käyttää törkeän pahoinpitelyn selvittämisessä. Jos siis toisen rikoksen tutkinnassa käytettävän telekuuntelun kautta paljastuu jonkin henkilön syyllistyminen kyseiseen vakavaan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on kymmenen vuotta vankeutta, näin saatua ylimääräistä tietoa ei voida käyttää kyseisen momentin mukaan rikoksen selvittämisessä. Toisaalta hallituksen esityksen mukaisen momentin mukaisia rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, ei voida niitäkään pitää vähäisinä rikoksina. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 2 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää poliisin toiminnan suuntaamiseksi myös esitutkinnassa ja näin ollen myös siis rikoksen selvittämisessäkin ilman rikoksen vakavuustasoa koskevaa edellytystä. Syytä on vielä todeta, että huomiota ei voida myöskään kiinnittää pelkästään rikoksesta epäillyn oikeuksiin. Vakavien rikosten selvittämisen puutteet voivat loukata asianomistajien perus- ja ihmisoikeuksia, mikä on rikosten selvittämismahdollisuuksia arvioitaessa otettava huomioon.

Hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp olleen uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa olisi saanut aina käyttää, kun rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoksen selvittämismahdollisuuksien kannalta huomiota tulisi kuitenkin kiinnittää siihen, minkälaisessa asemassa ylimääräinen tieto on asiassa mahdollisesti hankittavan näytön muodostamassa kokonaisuudessa. Tällöin huomio kiinnittyy samantapaisiin näkökohtiin kuin arvioitaessa salaisten pakkokeinojen käytön edellytyksiä. Kysymys on kuitenkin tiettyjen salaisten pakkokeinojen käytöllä saadusta ylimääräisestä tiedosta. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan telekuuntelua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa ja teknistä laitetarkkailua voidaan

käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Myös eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 66/2010 vp edellä todetun mukaisesti kiinnittänyt huomiota uuden pakkokeinolain 10 luvun 2 §:ssä oleviin salaisten pakkokeinojen käytön yleisiin edellytyksiin. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 55 §:n mukaan ylimääräistä tietoa voidaan saada myös televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä seurannalla, joiden käyttöön uuden pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentissa mainittua edellytystä ei ole liitetty mutta joilla saadun ylimääräisen tiedon käyttöön johdonmukaisuussyistä edellytys tulisi liittää.

Eduskuntakäsittelyn lopputuloksena uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentissa siis todetaan, että ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää tuomioistuimien silloin, kun kyseinen ylimääräinen tieto on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä päättää tuomioistuimien. Sen enempää perustuslakivaliokunnan lausunnossa kuin lakivaliokunnan mietinnössäkään ei käsitellä tarkemmin sitä, missä vaiheessa ja millä tavalla tuomioistuimen päätös hankitaan, jos se on saatava ylimääräisen tiedon käyttämistä varten. Epäselväksi jää myös, minkälaisesta ”käyttämisestä” on kysymys. Kantaa ei oteta myöskään siihen, minkä perusteiden mukaan tuomioistuimien asia ratkaisee ja minkälainen harkintavalta (minkä perusteiden mukaan tapahtuva) tuomioistuimella on päätöksenteossa. Näistä syistä tuomioistuimen roolia ylimääräisen tiedon käsittelyssä on välttämätöntä pohtia tässä yhteydessä.

Euroopan ihmisoikeusoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön ja korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2007:58 mukaan tuomioistuimen tehtävänä on yksittäistapauksessa punnita sitä, mikä merkitys ylimääräiselle tiedolle on annettava, kun otetaan huomioon asiaan vaikuttavat, osittain toistensa kanssa vastakkaiset näkökohdat (esimerkiksi yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin suoja, rikoksen selvittämisintressi ja ylimääräisen tiedon merkitys asian ratkaisun kannalta). Kun kaikki asiaan vaikuttava selvitys ja näyttö ovat rikosasian pääasian käsittelyssä käytettävissä, rikosasian vastaajalla on tuolloin halutessaan parhaat edellytykset ri-

tauttaa ylimääräisen tiedon käyttö ja tuomioistuimella parhaat edellytykset tehdä ylimääräisen tiedon käyttöä koskeva punninta. Esimerkiksi rikosprosessin alkuvaiheessa, varsinkin esitutinnan alkaessa edellytykset ovat olennaisesti heikommat, joskin rikoksesta epäilty voi esimerkiksi loppulausuntomenettelyssä puuttua asiaan, jolloin kysymystä ylimääräisen tiedon käytöstä voidaan pohtia jo syyteharkinnassa. Pääasian käsittelyssä kysymys on nimenomaan ylimääräisen tiedon käytöstä näyttönä asiassa. Toisaalta tällöin tuomioistuimen tulisi ottaa kantaa kaiken ylimääräisen tiedon käyttöön eikä uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin mukaisesti vain sellaisen tiedon käyttöön, joka on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä tuomioistuin päättää.

Jotta tuomioistuimella on pääasian käsittelyn yhteydessä tosiasiallinen mahdollisuus arvioida sitä, tulisiko ylimääräisen tiedon käyttö näyttönä sallia, tuomioistuimelle tulee välittyä tieto siitä, että ylimääräistä tietoa on käytetty rikoksen selvittämisessä. Jotta näin voisi tapahtua, tiedon käytöstä on välityttävä myös syyttäjälle. Ylimääräisen tiedon käytön saattamisella syyttäjän tietoon saattaa olla merkitystä myös syyteharkinnassa hänen arvioidessaan sitä, mihin seikkoihin hänen on syytä, tarvetta tai perusteltua vedota todistena oikeudenkäynnissä, ja arvioidessaan siis sitä, minkälaista näyttöä syytteen tueksi on esitettävissä. Myös rikoksesta epäillyn on voitava varautua siihen, että ylimääräistä tietoa voidaan tulla käyttämään näyttönä häntä vastaan. Näiden näkökohtien vuoksi olisi syytä täydentää ensinnäkin esitutkintapöytäkirjaa koskevaa uuden esitutkintalain 9 luvun 6 §:ää niin, että pöytäkirjaan on kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momenttia olisi puolestaan täydennettävä niin, että haastehakemuksessa on ilmoitettava myös tarkoituksesta käyttää näyttönä ylimääräistä tietoa ja perustelut käyttämiselle. Lisäksi selvyyden vuoksi näin täydennettyihin säännöksiin olisi syytä viitata ylimääräisen tiedon käyttöä koskevassa uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentissa.

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen ja siihen liittyvät oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat kysymykset

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 1 momentin mukaan epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2 momentin mukaan epäiltyyn kohdistetusta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä on ilmoitettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 1 ja 2 momentissa tarkoitettua ilmoitusta epäillylle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 1—3 momenttia pitkälti vastaava sääntely on uuden poliisilain 5 luvun 58 §:n 1—3 momentissa. Myös uuden poliisilain 5 luvun 58 §:n 1 momentissa asetetaan vuoden takaraja ilmoittamiselle, lisäksi 2 momentissa säädetään mahdollisuudesta lykätä ilmoitusta enintään kaksi vuotta kerrallaan. Pykälän 3 momentissa viitataan eräiden salaisten pakkokeinojen osalta uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ään, mikä tarkoittaa sitä, että mainitun pykälän 3 momentissa säännelty ilman aiheetonta viivytystä tapahtuva ilmoittaminen tulee kysymykseen eräiden poliisin tiedonhankintakeinojen osalta. Esitutkinta-

pakkokeino- ja poliisilainsäädännön uudistamisen yhteydessä tullilain 20 f §:n 1 momentti muutettiin vastaamaan uuden poliisilain sääntelyä. Momentissa muun ohessa viitataan poliisilain 5 luvun 58 §:ään, mikä tarkoittaa sitä, että poliisilain pykälään tehtävien muutosten vaikutukset ulottuvat myös mainittuun tullilain momenttiin.

Uuden pakkokeinolain ja uuden poliisilain säätämisen yhteydessä muutettiin myös oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) säännöksiä. Muutokset (laki 821/2011) koskevat oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohtaa, asianosaisen oikeutta tiedonsaantiin ja pakkokeinoasioiden julkisuutta. Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain säännökset liittyvät uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n säännöksiin ja uuden poliisilain 5 luvun 58 §:n säännöksiin, koska julkisuutta koskevilla säännöksissä perustietojen sekä ratkaisujen ja muiden oikeudenkäyntiasiakirjojen julkiseksi tuleminen on sidottu pakkokeinon käytöstä ilmoittamiseen.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 §:n 2 momentin mukaan uuden pakkokeinolain 10 luvussa tai uuden poliisilain 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja taikka tullilain 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidetä koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, perustiedot tulevat julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle, jollei tuomioistuin päättä, että perustiedot tulevat julkiseksi aikaisemmin. Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 16 §:n 4 momentissa on vastaava säännös tällaisten asioiden ratkaisujen ja muiden oikeudenkäyntiasiakirjojen julkiseksi tulemisen osalta kuitenkin sillä erotuksella, että tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää aikaisemmasta julkiseksi tulemisesta.

Salainen pakkokeino ja poliisilain mukainen salainen tiedonhankintakeino voidaan kohdistaa myös rikoksesta epäiltyyn tai muuhun henkilöön, jonka henkilöllisyys on

tuntematon, jos hänet voidaan muuten yksilöidä riittävällä tavalla. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä tai uuden poliisilain 5 luvun 58 §:ssä ei säädetä siitä, miten pykälän mukainen ilmoittamisvelvollisuus suhtautuu näihin tilanteisiin. Pykälien perusteluissa (HE 222/2010 vp, s. 360/II ja HE 224/2010 vp, s. 137/I) todetaan, että tuntemattomaksi jääneelle epäillylle ilmoitusta ei voitaisi luonnollisesti tehdä. Mikäli epäillyn henkilöllisyys myöhemmin selviäisi, tulisi ilmoitus kuitenkin tehdä. Perusteluissa todetaan vielä, että tällaiset tilanteet saattaisivat myös muodostaa poikkeuksen pykälässä säädetystä määräajosta, koska niitä ei joissakin tapauksissa kyetä noudattamaan.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen 30 päivänä joulukuuta 2011 antamassa ratkaisussa (Dnro 1716/2/09) käsitellään tilanteita, joissa salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamista keinon kohteena olleelle henkilölle ei voida tehdä sen takia, että rikoksesta epäilty on jäänyt tuntemattomaksi. Ilmoittamisen lykkäämistä tai kokonaan ilmoittamatta jättämistä ei voida tehdä sillä perusteella, että epäilty on tuntematon. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 §:n 2 momentissa ja 16 §:n 4 momentissa julkisuus on kytketty epäillylle ilmoittamisen määräaikaan.

Rikoksesta epäillyn tai tiedonhankintakeinon kohteena olleen henkilöllisyyden ollessa epäselvä saattaa käydä niin, että uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 1 momentissa tai uuden poliisilain 5 luvun 58 §:n 1 momentissa säädetty vuoden enimmäisaika kuluu umpeen ilman, että ilmoitusta saadaan tehdyksi. Sama saattaa koskea tilanteita, joissa ilmoittamista on tuomioistuimen päätöksellä lykätty tietyksi ajaksi ja joissa uutta lykkäystä ei enää myönnetä. Selvyyden vuoksi laissa tulisi säätää siitä, milloin ilmoitus on tehtävä enimmäisajan tai lykkäyksen jo kuluttua umpeen. Kun salaisen pakkokeinon tai tiedonhankintakeinon käytöstä on näissä tilanteissa jo käytännössä kulunut pitkän aikaa, ilmoitus tulisi tehdä ilman aiheetonta viivytystä. Tällaista muotoilua myös jo käytetään uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2 momentissa.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä ilmoittaminen tuomioistuimelle on kytketty 1 ja 2 momentin mukaisiin tilanteisiin. Vaikka tarkoituksena on, että ilmoitus tuomioistuimelle tehdään myös silloin, kun epäillylle ilmoitetaan 3 momentissa tarkoitetun lykkäyksen jälkeen, tämä jää epäselväksi pykälän sanamuodon perusteella. Sama epäselvyys koskee myös uuden poliisilain 5 luvun 58 §:n 2 momentin lykkäystilanteita. Pykälää tulisiikin muuttaa niin, että niistä selviää, että ilmoitus tuomioistuimelle on tehtävä kaikissa tilanteissa, joissa pakkokeinon käytöstä on ilmoitettava epäillylle tai muuten toimenpiteen kohteena olleelle. Ilmoittamisvelvollisuutta koskevat muutokset uuteen poliisilakiin ehdotetaan tehtäväksi sitä koskevassa hallituksen esityksessä, joka annetaan samaan aikaan tämän esityksen kanssa.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 §:n 2 momentissa ja 16 §:n 4 momentissa perustietojen sekä ratkaisun ja muiden oikeudenkäyntiasiakirjojen julkiseksi tuleminen on pääsääntöisesti sidottu siihen ajankohtaan, jona salaisen tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle. Näiden säännösten perusteella epäselväksi jää julkiseksi tuleminen niissä tilanteissa, joissa ilmoitusta ei saada kyseiseen ajankohtaan mennessä tehdyksi epäillylle sen vuoksi, että hän on henkilöillisyydeltään edelleen tuntematon. Kysymys on siis tilanteista, joiden vuoksi edellä todetun mukaisesti uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ää ja uuden poliisilain 5 luvun 58 §:ää tarvitsisi täydentää.

Kun kysymys on sellaisesta salaisesta pakkokeinosta tai poliisilain mukaisesta salaisesta tiedonhankintakeinosta, jonka käyttämisestä tuomioistuin päättää, luvan myöntäneelle tuomioistuimelle on uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 1 ja 2 momentin sekä uuden poliisilain 5 luvun 58 §:n 1 ja 3 momentin nojalla kirjallisesti ilmoitettava siitä, että salaisen pakkokeinon tai salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on ilmoitettu sen kohteelle. Tämä tulisi koskemaan myös tilanteita, joissa alun perin tuntemattomalle kohteelle on hänen henkilöillisyytensä selvittyä ilmoitettu ilman aiheetonta viivytystä keinon käytöstä

määräajan jo kuluttua umpeen. Näissä tilanteissa julkiseksi tuleminen voitaisiin kytkä tähän tuomioistuimelle tapahtuvaan ilmoittamiseen, mitä koskevat muutokset tulisi tehdä oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 §:n 2 momenttiin ja 16 §:n 4 momenttiin.

Asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 8 §:ssä säädetään rikosasian siirtämisestä toiseen toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin, jossa on vireillä syyttäjän tekemä rangaistusvaatimus, saa syyttäjän esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen, toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtävän tuomioistuimen asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet ovat voimassa, kunnes se tuomioistuin, johon asia on siirretty, toisin määrää. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää takaisin, jolleivät erityiset syyt sitä vaadi. Pykälän 2 momentissa todetaan, että päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei saa hakea muutosta.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 8 §:ssä olevaa sääntelyä vastaavat säännökset olivat ennen lain säätämistä oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 c §:n 1 ja 3 momentissa (708/1991). Viimeksi mainitun pykälän perusteluissa (HE 40/1990 vp, s. 56 ja 57) todetaan, että useat tuomioistuimet saattavat olla toimivaltaisia käsittelemään saman rikoksen. Sen vuoksi voi sattua, että se tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi rikosasia on saatettu, oikeudenkäynnin aikana osoittautuukin epäsoveliaaksi. Perusteluissa nostetaan esiin tapaukset, joissa asian käsittelyn aikana ilmenee, että syytettyä vastaan on nostettu tai tullaan nostamaan syyte muusta rikoksesta jossakin toisessa tuomioistuimessa. Perustelujen mukaan jutussa myös ehkä saatetaan tarvita sellaista selvitystä, jonka esittäminen voisi tapahtua halvemmin, nopeammin ja varmemmin jossakin toisessa toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

Sen enempää nykyisessä kuin uudessakaan pakkokeinolaissa ei ole säännöksiä pakkokeinoasian siirtämisestä toiseen tuomioistuimeen. Näidenkin asioiden käsittelyssä saattaa kuitenkin tulla vastaan samanlaisia ti-

lanteita kuin pääasian käsittelyssä. Uuden pakkokeinolain mukaan lukuisilla tuomioistuimilla on toimivalta pakkokeinoasian käsittelyyn. Pääsääntö todetaan vangitsemisasiota koskevassa uuden pakkokeinolain 3 luvun 1 §:n 1 momentissa, jonka mukaan vangitsemisesta päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Mainittuun pykälään viitataan muita pakkokeinoja koskevissa toimivaltasäännöksissä. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun mukaan samaa rikosasiaa koskeva syyte voidaan puolestaan käsitellä useassa vaihtoehtoisessa tuomioistuimessa. Lisäksi uuden pakkokeinolain mukaan asia voidaan pakkokeinokohtaisissa säännöksissä tarkemmin säännellyllä tavalla käsitellä muissakin kuin syytteen käsittelemiseen toimivaltaisissa tuomioistuimissa.

Tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat puhuvat sen puolesta, että myös pakkokeinoasioiden käsittelyn osalta tulee olla mahdollisuus siirtää vireillä oleva pakkokeinoasia toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Esimerkiksi samaa epäiltyä rikosta tutkittaessa saatetaan käyttää eri epäiltyihin kohdistuvia pakkokeinoja eri käräjäoikeuksien tuomiopiireissä tai samaakin epäiltyä koskevia eri pakkokeinoja. Kun kysymys on esimerkiksi siitä, onko pakkokeinon käytön edellytykseksi laissa säädettyä rikosepäilyä olemassa, saattaa asioiden keskittäminen samaan tuomioistuimeen olla perusteltua. Vaikka epäiltyjä tai epäiltyyn kohdistettuja pakkokeinoja ei olisi useita, asialla saattaa olla kiinteämpi yhteys toiselle paikkakunnalle. Myös käytännön tarvetta sääntelyn täydentämiselle on ilmennyt. Vaikka ilman säännöksiä on ilmeisesti kehittynyt käytännön menettelytapoja siirtämislanteiden hoitamiseksi, siirtämisestä olisi selvyyden vuoksi syytä säätää laissa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan pääasian siirtäminen tapahtuu syyttäjän pyynnöstä. Tämä on luonteva lähtökohta rikosoikeudenkäynneissä, joissa on syyttäjän esittämä rangaistusvaatimus käsittelyn pohjana. Pakkokeinojen kohdalla kysymys ei ole näin yksinkertaisesta asiasta. Tuomioistuin ensinnäkin päättää joidenkin pakkokeinojen käytämisestä. Toisen ryhmän tuomioistuimen käsittelemistä pakkokeinoasioista muodostavat ne, joissa pakkokeinon kohteena oleva

henkilö saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi pakkokeinon voimassapitämisen ja vaatii pakkokeinon kumoamista. Myös viimeksi mainittuihin tilanteisiin saattaa liittyä tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia, jotka puoltavat asian siirtämistä toiseen tuomioistuimeen. Tämän vuoksi muunkin pakkokeinoasian tuomioistuimeen saattaneen henkilön kuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulisi voida esittää pyyntö asian siirtämisestä.

Kotietsinnästä aiheutuneen vahingon korvaaminen

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 18 §:ssä säädetään kotietsinnän saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin tutkii sen, ovatko kotietsinnän edellytykset olleet olemassa tai onko kotietsinnässä menetelty 5 tai 6 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Väliaikaisesti vastaava sääntely on otettu nykyisen pakkokeinolain 5 luvun 7 a §:ään, joka on voimassa, kunnes uusi pakkokeinolaki tulee voimaan vuoden 2014 alussa.

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 18 §:ssä tai muuallakaan ei säädetä vahingonkorvauksesta koskien tapauksia, joissa kotietsinnän edellytyksiä ei todeta olleen tai joissa kotietsinnässä on menetelty säännösten vastaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että mahdollinen vahingonkorvausvastuu määräytyy pitkälti vahingonkorvauslain (412/1974) mukaisesti. Uuden poliisilain 8 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään, että valtion varoista korvataan sellaiset henkilö- ja esinevahingot, jotka ovat aiheutuneet sivulliselle henkilölle poliisin suorittamasta pakkotoimenpiteestä. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että vaikka asiasta ei ole pakkokeinolaissa säädetty, ei tämä kuitenkaan estä sitä, että samalla eli siis kotietsinnän tultua saatetuksi tuomioistuimen tutkittavaksi käsitellään muukin lakiin perustuva vaatimus. Jos määräaika mahdollistaa käsittelyn, muu vaatimus voi olla esimerkiksi vahingonkorvausvaatimus.

Kotietsinnän saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi koskeva pykälä lisättiin uuteen pakkokeinolakiin eduskuntakäsittelyn aikana Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen helmikuussa 2011 antaman kahden Suomea koskevan ratkaisun vuoksi. Eduskunnan lakiva-

liokunta viittaasi mietinnössään LaVM 44/2010 vp (s. 20/I) perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 66/2011 vp), johon oli liitetty ehdotus säännökseksi, joka lopulta tuli lakiin. Lakivaliokunta totesi, että perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan säännösehdotus täyttää tällä hetkellä Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintakäytännön asettamat vähimmäisvaatimukset. Lakivaliokunta totesi hieman myöhemmin (s. 21/II), että ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisusta ei lakivaliokunnan näkemyksen mukaan ole johdettavissa selvää kantaa liitännäisiin seuraamuksiin, esimerkiksi vahingonkorvausvastuuseen. Lakivaliokunta katsoi, että vahingonkorvauskysymykset tulee selvittää erikseen, esimerkiksi siinä yhteydessä, kun julkisyhteisöjen vahingonkorvausvastuuta uudistetaan.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 30 päivänä elokuuta 2012 annetussa ratkaisussa (Dnro 3236/2/11) käsitellyt kysymystä siitä, onko nykyisen pakkokeinolain 5 luvun 7 a §:n ja samalla siis uuden pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n mukainen mahdollisuus saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan mukainen tehokas oikeussuojakeino, ja tähän liittyen kotietsintää koskevia vahingonkorvauskysymyksiä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisusta ilmenee, että kotietsinnän tuomioistuimeen saattamistapauksissa on lähes aina ollut kysymys siitä, että asunnon haltijalle ei ollut varattu tilaisuutta olla paikalla kotietsinnässä ja/tai kutsua siihen todistaja eikä siis kotietsinnän edellytysten puuttumisesta. Käytännössä kotietsintäasioita tuomioistuimessa käsiteltäessä on esitetty korvausvaatimuksia esinevahingoista ja kärsimyksestä. Ratkaisussa todetaan, että julkisyhteisön korvausvastuuta on rajoitettu vahingonkorvauslain 3 luvun 2 §:n ns. standardisäännöksellä. Samoin korvaukselle kärsimyksestä on tuon lain 5 luvun 4 a ja 6 §:ssä asetettu erityisvaatimuksia, joiden täytyminen kotietsintätapauksissa voi olla vaikeaa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisun mukaan kärjäoikeudet eivät näytä pohtineen sitä, olisiko aineettoman vahingon (esimerkiksi kärsimys) hyvittäminen mahdol-

lista ilman nimenomaista kansallista säädöstä. Tällainen hyvitys perustuisi Euroopan ihmisoikeussopimukseen samaan tapaan kuin korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:38.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa todetaan, että riippumatta siitä, mitä mahdollisuuksia käsitellä liitännäisvaatimuksia on ajateltavissa, niin joka tapauksessa tarkastelujaksossa ratkaistuissa asioissa ainoa seuraamus esitutkintaviranomaisen pakkokeinolain vastaisesta menettelystä on ollut se, että kärjäoikeus on tämän virheen todennut. Apulaisoikeusasiamiehen mielestä voi hyvällä syyllä kysyä, onko oikeussuojakeino tällöin Euroopan ihmisoikeussopimuksen edellyttämällä tavalla käytännössä tehokas.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa myös, että kysymys pakkokeinojen käytöstä aiheutuneen vahingon korvaamisesta tai perus- ja ihmisoikeusloukkausten hyvittämisestä on tietenkin laajempi kuin vain kotietsintö- ja koskeva kysymys. Oikeustila on tässä suhteessa yleisemmin puutteellinen. Apulaisoikeusasiamies toteaa, että kovin pikaisesti tuloksia on tuskin odotettavissa, kun otetaan huomioon säädeltävien kysymysten laajuus.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa viitataan siihen, että esitutkinta- ja pakkokeinotoimikunnan mietinnössä (komiteamietintö 2009:2) uuteen pakkokeinolaikiin ehdotettiin otettavaksi lähtökohtaisesti ankaralle vastuulle rakentuvat säännökset pakkokeinojen käytöstä aiheutuneen vahingon korvaamisesta, mikä olisi esimerkiksi laajentanut kärsimyskorvauksen käyttöalaa. Toisaalta toimikunnan säännöksissä oli myös vahingonkorvausvastuun rajoitusperusteita, jotka olisivat olennaisesti rajanneet korvausvelvollisen vastuuta. Hallituksen esitykseen HE 222/2010 vp ei vahingonkorvaussäännöksiä kuitenkaan otettu. Esityksessä todetaan (s. 159/II), että ristiriitaista palautetta saaneita toimikunnan ehdotuksia ei ole otettu mukaan esitykseen. Vahingonkorvaussääntelyn osalta esityksessä todettiin erikseen, että lähivuosina on tarkoitus toteuttaa julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan lainsäädännön uudistus, jonka yhteydessä on tarkoituksenmukaista tarkastella myös esitutkintaan ja pakkokeinojen käyttöön liittyviä korvauskysymyksiä.

Kuten eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisustakin ilmenee, kysymys valtion vahingonkorvausvastuun asianmukaisen ulottuvuuden laajuudesta pakkokeinojen käytön suhteen ei rajoitu koskemaan pelkästään kotietsintää. Kysymys ei ole myöskään pelkästään pakkokeinojen käytöstä aiheutuneen vahingon korvaamisesta, jota esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunta tarkasteli, vaan yleisemmin perus- ja ihmisoikeusloukkausten hyvittämisestä. Tähän liittyy se, että uuden pakkokeinolain 10 luvun mukaisia salaisia pakkokeinoja pitkälti vastaavista salaisista tiedonhankintakeinoista säädetään uuden poliisilain 5 luvussa. Esitutkinta- ja pakkokeino-toimikunta ehdotti uuteen poliisilakiin otettavaksi poliisin toimivaltuuksien käyttöä koskevat vahingonkorvaussäännökset, jotka olisivat pitkälti vastanneet uuteen pakkokeinolakiin ehdotettuja säännöksiä. Niitäkään ei enää ehdotettu jatkovalmistelun tuloksena valmistuneessa hallituksen esityksessä HE 224/2010 vp.

Vahingonkorvauslainsäädännöllisiä tarpeita ei ole mahdollista riittävän kattavasti arvioida nyt kysymyksessä olevan, kiireellisellä aikataululla laadittavan hallituksen esityksen valmistelussa. Esitystä laadittaessa ei ole tiedossa, milloin julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevien säännösten uudistamista koskeva hanke käynnistyy. Jos se ei tapahdu riittävän nopeasti, pakkokeinojen tai ainakin kotietsinnän käyttöä koskevat vahingonkorvaussäännökset on mahdollisesti valmisteltava erikseen. Säännösten tarve koskee erityisesti tilanteita, joissa kotietsinnän laissa säädetyt edellytykset ovat puuttuneet. Näitä tapauksia ei eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen seurannan perusteella ole kuitenkaan juuri tullut tuomioistuimien käsiteltäväksi.

2.3 Muu lainsäädäntö

Eräät rekisterimerkintäsäännökset

Autokiinnityslain (810/1972) 15 §:n 1 momentin mukaan, jos rekisteriin merkitty auto ulosmitataan, pannaan takavarikkoon taikka myymis- tai hukkaamiskiellon alaiseksi tahi jos omistajan omaisuus luovutetaan konkurssiin, on siitä sekä päivästä, jona ulosmittaus tai takavarikko on toimitettu

taikka hukkaamiskielto annettu tai konkurssi alkanut, tehtävä merkintä rekisteriin. Pykälän 2 momentin mukaan ulosmittauksen ja takavarikon toimittajan, hukkaamiskiellon antajan tai pesänhoitajan tulee viipymättä lähettää Liikenteen turvallisuusvirastolle tiedot 1 momentissa mainittujen merkintöjen tekemistä varten. Jos Liikenteen turvallisuusvirastolle esitetään selvitys siitä, että ulosmittaus, takavarikko, hukkaamiskielto tai konkurssi on peruuntunut, rauennut tai muutoin lakannut, on sekin merkittävä rekisteriin (3 momentti).

Yrityskiinnityslain (634/1984) 25 §:ssä säädetään yrityskiinnitysrekisteriin tehtävistä merkinnöistä. Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan yrityskiinnitysrekisteriin merkitään kiinnitettyyn omaisuuteen kohdistettu ulosmittaus, takavarikko tai myymis- ja hukkaamiskielto, elinkeinonharjoittajan omaisuuden hakeminen ja luovuttaminen konkurssiin sekä yrityksen toiminnan lopettaminen.

Alusrekisterilain (512/1993) 9 §:n 3 momentin mukaan alusrekisteriin merkitään alukseen vahvistetut kiinnitykset sekä siihen kohdistuva ulosmittaus, takavarikko ja hukkaamiskielto sekä omistajan konkurssiin asettaminen samoin kuin näitä tietoja koskevat muutokset. Lain 10 §:n 3 momentissa on vastaava säännös rakenteilla olevaa alusta koskien.

Uuden pakkokeinolain 6 luvussa säädetään rikosprosessuaalisista turvaamistoimista, joita ei nykyisen lain tavoin enää erotella hukkaamiskieltoon ja vakuustakavarikkoon. Uuden lain mukaisena turvaamistoimena on ainoastaan vakuustakavarikko, joka suoritettavista täytäntöönpanotoimenpiteistä riippuen voi kuitenkin sisältää nykyisen lain mukaista hukkaamiskieltoa vastaavia toimenpiteitä. Ulosottolainsäädännön uudistamisen jälkeen ei myöskään ulosotokaari (705/2007) tai muu lainsäädäntö enää tunne hukkaamiskieltoa.

Vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta on uuden pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan soveltuvin osin voimassa, mitä ulosotokaaren 8 luvussa säädetään turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta. Keskeisimmät vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanoon liitty-

vät säännökset löytyvät ulosottokaaren 8 luvun 7 §:n 1 momentista ja siinä olevan ulosottokaaren 4 lukuun viittaamisen perusteella viimeksi mainitun luvun 31 §:n 1 momentista. Soveltuvien osin noudatetaan ulosmittausta koskevia säännöksiä. Tapauksesta riippuen täytäntöönpano voi edellä todetun mukaisesti sisältää hukkaamiskiellon piirteitä. Viittaus ulosottokaaren 4 lukuun tarkoittaa myös sitä, että sovellettavaksi tulevat luvun 33 §:n säännökset ulosottomiehen tehtävistä rekisteri-ilmoituksista. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan ulosottomiehen tulee ilmoittaa esimerkiksi kiinnityskelpoisen omaisuuden ulosmittauksesta asianomaiselle rekisteriviranomaiselle ja ulosmittauksesta sellaisen saatavan perimiseksi, jonka vakuudeksi on vahvistettu yritys kiinnitys, yritys kiinnitysrekisterin pitäjälle. Lisäksi uuden pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä ulosottokaaren 4 luvun 33 §:ssä tarkoitettu rekisteri-ilmoitus väliaikaisen vakuustakavarikon voimassaolon lakkaamisesta ja kumoamisesta sekä päätöksestä, jolla tuomioistuin on hylännyt vaatimuksen väliaikaisen vakuustakavarikon kohteena olevan omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon.

Rikosprosessuaalisia turvaamistoimia ja muuttunutta ulosottolainsäädäntöä vastaavat muutokset tulisi tehdä nyt kysymyksessä oleviin rekisterisäännöksiin niin, että niissä mainittu hukkaamiskiello taikka myymis- tai hukkaamiskiello korvataan vakuustakavarikolla. Ulosottokaarta edeltäneen ulosottolain (37/1895) 7 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisen hukkaamiskiellon osalta voidaan todeta, että ulosottokaaren mukaan ulosmittaus voi sisältää aikaisemman lain mukaisen hukkaamiskiellon piiriin kuuluvia toimenpiteitä ja ulosmittaus jo mainitaan kysymyksessä olevissa rekisterisäännöksissä rekisteriviranomaiselle ilmoitettavana seikkana. Vakuustakavarikon täytäntöönpanosta edellä todetun perustella autokiinnityslain 15 §:n 2 momentin mukaisessa tilanteessa ilmoituksen tekijänä tulisi olla vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtiva ulosottoviranomainen. Vaikka jo väliaikaisesta vakuustakavarikosta tulee ilmoittaa rekisteriviranomaiselle, säännöksissä ei ole tarpeen erotella väliaikaista vakuustakavarikkoa ja vakuustakavarikkoa

jälkimmäisen kattaessa myös edellisen. Käytännössä rekisteri-ilmoitus tehdään jo väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanon yhteydessä.

Ilma-aluksia koskevassa lainsäädännössä ei ole vastaavia rekisteriin merkittäviä tietoja koskevia säännöksiä, jotka koskevat rikosprosessuaalisia turvaamistoimenpiteitä ja joiden muuttamista tässä yhteydessä tulisi harkita. Tältä osin voi viitata erityisesti ilmailulain (1194/2009) 12 §:ään sekä kiinnityksestä ilma-aluksiin annettuun lakiin (211/1928) ja eräiden ilma-alusten vapautuksesta takavarikosta ja hukkaamiskiellosta annettuun lakiin (257/1949).

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Hallituksen esityksellä täydennetään ja täsmennetään vuoden 2014 alussa voimaan tulevia uutta esitutkintalakia ja uutta pakkokeinolakia. Laeissa on niiden säätämisen jälkeen havaittu täydentämis- ja muutostarpeita.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Uuden esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 1 momenttia (oikeus käyttää avustajaa esitutkinnassa) täydennettäisiin siten, että esitutkintaviranomaisen olisi otettava huomioon myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen. Saman pykälän 2 momenttiin lisättäisiin virke, jonka mukaan rikoksen luonteen sitä edellyttäessä esitutkintaviranomaisen on tiedusteltava asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheetonta viivytystä tällaiselle taholle.

Uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:n 1 momenttia (velvollisuus saapua esitutkintaan) muutettaisiin niin, että se koskee poliisiin lisäksi muitakin esitutkintaviranomaisia. Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suorittaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän olisi velvollinen kutsusta saapumaan kutsun

esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan. Vastaavanlainen muutos tehtäisiin välitöntä kuulemista koskevaan 6 luvun 3 §:n 1 momenttiin.

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 2 momenttia ja 6 §:n 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi niin, että etsinnän kohteena olevalle henkilölle on ilmoitettava oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi. Kotietsinnän toimittamispaikalla olevan henkilön liikkumista toimittamispaikalla voitaisiin rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi (uuden pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentti). Rajoittamisen edellytyksenä olisi, että se on välttämätöntä rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi. Uuden pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n 2 momenttiin tehtävän lisäyksen perusteella kotietsinnän saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi koskeva asia voitaisiin tuomioistuimessa ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi.

Telekuuntelun käyttöedellytyksiä koskevaa uuden pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että mainittua salaista pakkokeinoa voidaan käyttää myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämiseksi. Lupa televalvontaan voitaisiin 10 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan myöntää myös, kun on syytä epäillä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistunutta luvaton käyttöä, vahingontekoa, viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietoturtoa tai kun on syytä epäillä lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin.

Telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua niin sanottua ylimääräistä tietoa saisi uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin mukaan käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttonä päättäisi tuomioistuin pääasian

käsittelyn yhteydessä. Esitutkintapöytäkirjaan olisi kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä ja haastehakemuksessa olisi ilmoitettava ylimääräinen tieto, jota syyttäjän on tarkoitus käyttää näyttonä, sekä perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiselle. Kirjaamista ja ilmoittamista koskevat muutokset tehtäisiin uuden esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momenttiin ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momenttiin.

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamista koskevia uuden pakkokeinolain säännöksiä 10 luvun 60 §:ssä täydennettäisiin koskien tilanteita, joissa pakkokeinon kohteena olleen epäillyn henkilöllisyys ei ole vielä selvillä ilmoittamista koskevan määräajan tai ilmoittamisen lykkäyksen päättyessä. Näissä tilanteissa pakkokeinosta olisi ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvityä. Tähän liittyvä täydennys tehtäisiin myös oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain eräisiin säännöksiin. Lisäksi uuteen pakkokeinolakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset asian siirtämisestä toiseen tuomioistuimeen (11 luvun uusi 1 a §).

4 Esityksen vaikutukset

Hallituksen esityksellä ei ole mainittavia lainvalmistelussa huomioon otettavia julkiseen talouteen tai viranomaisten toimintaan kohdistuvia vaikutuksia. Sama pitkälti koskee yhteiskunnallisia vaikutuksia. Esityksen ehdotukset eivät toteutuessaan merkittävästi vaikuttaisi viranomaisten tehtäviin ja menettelytapoihin niiden työmäärää lisäävästi.

5 Asian valmistelu

Hallituksen esityksen luonnos valmisteltiin yhdessä uutta poliisilakia koskevan hallituksen esityksen luonnoksen kanssa oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön edustajien muodostamassa ryhmässä. Luonnos julkaisiin kesäkuussa 2012 oikeusministeriön julkaisusarjassa (selvityksiä ja ohjeita 42/2012).

Oikeusministeriö pyysi hallituksen esityksen luonnoksesta lausunnon 36 viranomaiselta, organisaatiolta ja järjestöltä. Lausuntoja saapui 22. Lisäksi neljä lausuntopyyntöä

kohteena ollutta tahoja ilmoitti, että niillä ei ole lausuttavaa. Lausunnoista laadittu lausuntotiivistelmä julkaistiin oikeusministeriön julkaisusarjassa lokakuussa 2012 (mietintöjä ja lausuntoja 61/2012).

Yleisesti ottaen esitysluonnoksen ehdotuksia pidettiin kannatettavina. Kaikista säännösehdoista ei lausuttu. Lausunnonantajista neljä ilmoitti kannattavansa ehdotettuja muutoksia sellaisinaan eikä sisällyttänyt lausuntoonsa yksityiskohtaista palautetta.

Lausuntopalautteen perusteella uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:n 1 momenttia koskeva muutosehdotus ei osoittautunut onnistuneeksi. Velvollisuutta saapua esitutkintaan koskevaa säännöstä on muokattu lausuntopalautteen ja esitutkintaviranomaisten edustajilta jatkovalmistelussa saatujen kommenttien perusteella. Lausuntopalautteen perusteella kiinnitettiin huomio tarpeeseen tehdä vastaavia muutoksia myös välitöntä kuulemista koskevaan uuden esitutkintalain 6 luvun 3 §:ään.

Hallituksen esityksen luonnoksessa uuden pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 2 momentti ehdotettiin kumottavaksi tarpeettomana. Osin lausuntopalautteen perusteella jatkovalmistelussa momentti katsottiin aiheelliseksi säilyttää kuitenkin niin muutettuna, että se turvaa vangitun oikeuksia saada vangitsemisasia nopeasti uudelleen käsitellyksi olosuhteiden olennaisesti muuttuessa.

Lausuntokierroksella kannatusta sai lapsen seksuaalisen hyväksikäytön lisääminen uuden pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttiin niiden rikosten joukkoon, joiden tutkinnassa voidaan käyttää telekuuntelua.

Eniten lausuntopalautetta annettiin televalvonnan käyttöalan laajentamisesta telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn luvattomaan käyttöön, vahingontekoon, viestintäsalaisuuden loukkaukseen tai tietomurtoon (uuden pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentti) sekä ylimääräisen tiedon käyttöalan laajentamisesta siten, että ylimääräistä tietoa saisi käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi (uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentti). Lausunnonantajista eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoi, että ensiksi mainit-

tu ehdotus ei ole vakuuttavasti perusteltu ja Suomen Asianajajaliitto ry totesi tässä yhteydessä pitävänsä salaisten pakkokeinojen laajentamista yleisesti ottaen pulmallisena kehityssuuntauksena. Joissakin esitutkintaviranomaisten lausumissa katsottiin, että ylimääräisen tiedon käyttöalaa pitäisi laajentaa perusmuotoisiin varkaus- ja kätkemisrikoksiin. Toisaalta muutamassa lausunnossa myös kiinnitettiin huomiota eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunnossaan PeVL 66/2010 vp esittämiin näkökohtiin, jotka ovat vaikuttaneet uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin nykyiseen sisältöön.

Lausunnoissa nostettiin esiin joitakin kysymyksiä, joihin liittyviä ehdotuksia ei hallituksen esityksen luonnoksessa ollut. Myös nämä asiat on käsitelty ja arvioitu jatkovalmistelussa. Tämän johdosta lopulliseen esitykseen sisältyy säännösehdoista, joita luonnoksessa ei vielä ollut.

Lausuntokierroksen jälkeen hallituksen esitys on viimeistely virkatyönä oikeusministeriössä. Myös jatkovalmistelu on suoritettu yhteistyössä poliisilakia koskevan hallituksen esityksen luonnoksen jatkovalmistelun kanssa.

6 Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annetaan uutta poliisilakia koskeva hallituksen esitys. Esitykset liittyvät toisiinsa salaista tiedonhankintaa koskevan sääntelyn eli uuden pakkokeinolain 10 luvun ja uuden poliisilain 5 luvun osalta. Esitysten käsittely täytyy sovittaa yhteen eduskunnassa.

Eduskunnan käsiteltävänä on muitakin hallituksen esityksiä, jotka liittyvät tähän esitykseen. Hallituksen esityksessä HE 61/2012 vp ehdotetaan säädettäväksi laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi. Lain 1 §:n 3 momentin mukaan lakia ei sovelleta varoihin sinä aikana, jona ne on takavarikoitu taikka määrätty hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pakkokeinolain (450/1987) nojalla tai kansainvälisen oikeusapupyynnön perusteella. Vuoden 2014 alussa voimaan tulevan uuden pakkokeinolain säädöskokoelman numero on 806/2011, lisäksi viimeksi mainitun lain mukainen ainoa ri-

kosprosessuaalinen turvaamistoimi on vakuustakavarikko. Mainitun hallituksen esityksen käsittelytilanteesta johtuen vielä tässä hallituksen esityksessä ei voida tehdä momentin muuttamista koskevaa ehdotusta.

Hallituksen esitys HE 141/2012 vp koskee eräiden törkeiden rikosten valmistelua. Kuten

nyt annettavassa esityksessä, myös mainitussa esityksessä muutettaisiin uuden pakkokeinon lain 10 luvun 3 §:ää (telekuuntelu ja sen edellytykset) ja 10 luvun 6 §:ää (televalvonta ja sen edellytykset). Esityksiin sisältyvät muutosehdotukset tulisi sovittaa esitysten eduskuntakäsittelyssä yhteen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Esitutkintalaki

4 luku **Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet**

10 §. *Oikeus käyttää avustajaa esitutkin-
nassa.* Pykälän 1 momentin viimeistä virkettä ehdotetaan täydennettäväksi niin, että esitutkintaviranomaisen on avustajan käyttöoikeuden toteutumisen osalta otettava huomioon oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen. Virke kokonaisuudessaan kuuluisi seuraavasti: Esitutkintaviranomaisen on muutenkin selvittettävään rikokseen, rikoksen selvittämiseen ja asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan tai oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisen sitä edellyttäessä.

Täydennyksen taustaa on selostettu yleis-
perusteluissa. Euroopan ihmisoikeustuomio-
istuimen ratkaisukäytäntöön nojautuen korkein oikeus on antanut kaksi ratkaisua (KKO 2012:32 ja KKO 2012:45), joissa kiinnitetään avustajan käyttöoikeuden toteutumiseen huomiota oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin valossa. Ratkaisujen perusteella esitutkintaviranomaisen huolehtimisvelvollisuutta toteutettaessa on otettava huomioon se, ymmärtääkö rikoksesta epäilty oikeutensa käyttää avustajaa, mikä esitutkintaviranomaisen on myös tarvittaessa varmistettava. Tämä liittyy oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n 3 momenttiin, jonka 1 kohdan mukaan epäillylle on määrättävä puolustaja viran puolesta, kun epäilty ei ky-

kene puolustamaan itseään. Nyt käsiteltävän pykälän 2 momentti velvoittaa tutkinnanjohtajan tai syyttäjän tällaisessa tilanteessa ryhtymään toimenpiteisiin puolustajan määräämiseksi. Lisäksi korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2012:45 perusteella merkityksellistä on se, millä edellytyksillä avustajan käyttöoikeudesta luopuminen voi tapahtua. Jos rikoksesta epäilty luopuu oikeudestaan, luopumisen tulee olla vapaaehtoinen ja perustua tietoisuuteen luopumisen merkityksestä.

Jotta avustajan käyttöoikeuden toteutumisen kannalta merkitykselliset seikat ovat jälkikäteen todettavissa, ne tulisi tarvittaessa kirjata riittävän tarkasti, ensisijaisesti esitutkintapöytäkirjaan. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa epäilty luopuu oikeudestaan käyttää avustajaa. Kirjaamista voidaan tarkemmin ohjeistaa ja siitä voidaan tarvittaessa säätää valtioneuvoston asetuksella 11 luvun 10 §:n 3 kohdan nojalla. Jos kuulustelutilaisuus tallennetaan ääni- ja kuvatallenteeseen, kysymystä avustajan käyttämisestä tulisi käsitellä myös tallenteessa, jos se on tarpeen avustajan käyttöoikeuden asianmukaisen toteutumisen arvioimiseksi.

Pykälän 2 momentissa todetaan, että tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys oikeudenkäyntiavustajan tai tukihenkilön määräämisestä asianomistajalle, kun siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännösten nojalla, ja puolustajan määräämisestä rikoksesta epäillylle, kun siihen on aihetta mainitun luvun 1 §:n 3 momentin nojalla. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi virke, jonka mukaan rikoksen luonteen sitä edellyttäessä esitutkintaviranomaisen on tiedusteltava asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa

välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheutonta viivytystä. Täydennyksen taustaa on käsitelty yleisperusteluissa.

Momenttiin lisättävässä virkkeessä asetettava velvollisuus täydentäisi ensimmäisessä virkkeessä asetettua velvollisuutta ryhtyä toimenpiteisiin tukihenkilöä koskevan määräyksen hankkimiseksi. Yhteystietoja koskeviin toimenpiteisiin tulisi ryhtyä esimerkiksi silloin, kun rikos kylläkin on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:ssä mainittu, mutta ei ole vielä selvää, onko asianomistajalla asiassa vaatimuksia, tai asian selvittäminen on muuten vielä alkuvaiheessa. Jos yhteystietoja koskevien velvoitteiden täyttämisen jälkeen ilmeni, että tukihenkilön määräämistä koskevat ensimmäisen virkkeen mukaiset edellytykset täyttyvät, lisäksi täytyisi ryhtyä toimenpiteisiin tukihenkilön määräämiseksi. Toisaalta yhteystietoja koskevaa tiedusteluvollisuutta ja tietojen välittämisvelvollisuutta ei kytkettäisi mainitussa pykälässä tarkoitettuihin rikoksiin, vaan ratkaisevaa olisi rikoksen luonne. Vaikka rikoslain 20, 21 tai 25 luvussa rangaistavaksi säädetty rikokset kuuluisivat olennaisesti uuden virkkeen soveltamisalaan, myös muu, esimerkiksi kotirauhaan kohdistuva rikos voisi luonteensa perusteella edellyttää yhteystietoja koskeviin toimenpiteisiin ryhtymistä. Tällöin asian arvioinnissa olennaisia ovat, paitsi rikoksen vakavuus, sen havaittavat vaikutukset asianomistajaan.

Käytännössä uuden virkkeen mukaista menettelyä ei tarvitsisi käyttää vähäisiä rikoksia koskevassa summaarisessa menettelyssä, jossa teosta määrätään rikesakko tai rangaistusmääräyksen sakkorangaistus. Koska yhteystietojen välittämiseksi tarvittaisiin asianomistajan suostumus, tietojen välittämistä eteenpäin ei voitaisi tehdä vastoin hänen tahtoaan. Myös tämä järkevällä tavalla rajaisi niitä tilanteita, joissa tukipalveluja tarjoaviin tahoihin tulisi ottaa yhteyttä. Esitutkintaviranomaista koskevalla ohjeistuksella voitaisiin tarkentaa niitä tilanteita, joissa suostumuksen tiedusteleminen tulisi tehdä. Poliisihallitus on 3 päivänä toukokuuta 2012 antanut poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 4 §:n nojalla toistaiseksi voimassa olevan ohjeen

(Nro 2020/2012/1916) rikoksen kohteeksi joutuneen ohjaamisesta palveluihin.

Velvollisuus tiedustella suostumusta yhteystietojen välittämiseen tulisi mahdollisuuksien mukaan toteuttaa silloin, kun esitutkintaviranomaisen edustaja on ensimmäistä kertaa tekemisissä asianomistajan kanssa. Yleensä tämä tapahtuu rikosilmoitusta tehtäessä. Jos asianomistajan kuulustelua ei vielä tehdä tällöin, tarve tiedusteleminen saattaa syntyä myöhemmin. Toisaalta tarve tiedustella suostumusta saatetaan päätellä jo rikosilmoituksen tiedoista.

Asianomistajan tukipalveluita tarjoavia tahoja ovat esimerkiksi rikosuhripalveluja tuottavat järjestöt samoin kuin tukipalveluja järjestävät viranomaiset. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi terveydenhoitoalan ammattihenkilö tilanteessa, jossa rikoksen uhri on edelleen rikoksen aiheuttamassa järkytystilassa. Lain 7 luvun 12 §:ssä säädetään muunkin asianomistajaa tukevan henkilön kuin asianomistajalle määrätyn tukihenkilön oikeudesta osallistua kuulusteluun. Asianomistajaa tukeva henkilö voidaan myöhemmin erikseen määrätä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetuksi tukihenkilöksi. Lisäksi asianomistajalla voi olla tukihenkilön määräämisen jälkeen muukin häntä rikosprosessissa tukeva, 7 luvun 12 §:ssä tarkoitettu henkilö.

6 luku Läsäolo esitutkinnassa

1 §. Velvollisuus saapua esitutkintaan. Yleisperusteluissa esitetyistä syistä pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi. Säännöksen mukaan jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän on velvollinen kutsusta saapumaan esitutkintaan sen poliisilaitoksen toimialueella, jossa hän oleskelee. Momentti muutettaisiin yleisempään muotoon niin, että se koskee kaikkia esitutkintaviranomaisia eli poliisin lisäksi tulli-, rajavartiolaitos- ja sotilasviranomaisia. Momentin muutetun lopun mukaan henkilö olisi velvollinen kutsusta saapumaan kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan

toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan.

Lähtökohta olisi edelleen vähimmän haitan periaatteen mukaisesti, että henkilön olisi saavuttava oleskelupaikkansa huomioon ottaen lähimpään esitutkintaviranomaisen toimipaikkaan. Oleskelupaikalla tarkoitetaan paikkaa, jossa esitutkintaan saapuva asuu tai muuten pitkäaikaisemmin oleskelee. Toimipaikka myös olisi yleensä esitutkinnan toimittavan ja esitutkintaan kutsuvan esitutkintaviranomaisen toimipaikka. ”Tarkoitukseen soveltuva” tarkoittaa sitä, että eräissä tilanteissa lähin toimipaikka ei ole esimerkiksi kuulustelun toimittamismahdollisuuksia silmällä pitäen asianmukainen. Kaikkien esitutkintaviranomaisten kaikissa toimipaikoissa ei välttämättä ole sen kaltaisia tiloja, joissa kuulustelut voidaan suorittaa, eikä kuulustelujen suorittamiseen tarvittavaa välineistöä, esimerkiksi kuulustelutilaisuuden tallennuslaitteistoa. Kuulusteluun myös saattaa liittyä toimenpiteitä, joita ei voida suorittaa kaikissa toimipaikoissa (esimerkiksi kiinniottaminen ja henkilötuntemerkkien ottaminen). Joissakin tilanteissa lähin sopiva toimipaikka voi olla muun kuin tutkinnan suorittavan ja kutsun esittävän esitutkintaviranomaisen toimipaikka, jolloin kysymykseen saattaa tulla myös eri hallinnonalan esitutkintaviranomaisen toimipaikka. Tämän vuoksi momenttiin tehty muutos mahdollistaisi sen, että henkilö voidaan velvoittaa saapumaan myös lähimpään muun esitutkintaviranomaisen tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan.

Momentin muuttamisella ei puututtaisi esitutkintaviranomaisten niihin toimivaltuuksiin, joiden mukaan määräytyy se, mikä esitutkintaviranomainen on toimivaltainen tutkimaan rikoksen. Lähin toimipaikka riippuisi siitä, miten esitutkintaviranomaisen toiminta on alueellisesti järjestetty. Momentti ei myöskään perustaisi oikeutta käyttää toisen hallinnonalan esitutkintaviranomaisen toimipaikkaa, vaan tällaisesta käyttämisestä olisi syytä sopia erikseen, jos siihen joudutaan turvautumaan.

Kutsua valmistellessaan esitutkintaviranomainen harkitsisi sen, mikä on momentissa tarkoitettu tarkoitukseen sopiva toimipaikka, ja kutsuisi henkilön sinne. Esitutkintaan saapumaan velvollinen voisi halutessaan pyytää,

että häntä kuullaan muussa kuin oleskelupaikkaansa lähimmässä toimipaikassa. Henkilö saattaa esimerkiksi tilapäisesti oleskella tai tietynä päivänä käydä jollakin paikkakunnalla, jossa olevaa esitutkintaviranomaisen toimipaikkaa voitaisiin käyttää. Tällaisessa tilanteessa myös kyseinen toimipaikka saattaa olla ”lähin tarkoitukseen sopiva toimipaikka”. Pyyntöön suostumista harkittaessa on otettava huomioon vähimmän haitan periaate. Toisaalta edellä todetun mukaisesti toimipaikan sopivuuteen vaikuttavat myös muut seikat kuin se, että toimipaikka saapumisvelvollisuuden hetkellä on saapumaan velvollista lähinnä oleva toimipaikka.

3 §. Välitön kuuleminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi muutoksia, jotka mahdollisimman pitkälle vastaisivat 1 §:n 1 momenttiin tehtävää muutosta. Eduskunnan jo hyväksymässä muodossa momentissa todetaan, että rikospaikalta tai sen välittömästä läheisyydestä tavatun henkilön on poliisimiehen kehotuksesta jäätävä tälle paikalle tai saavuttava välittömästi muuhun saman poliisilaitoksen toimialueella olevaan paikkaan, jos häntä on asian selvittämiseksi tarpeen heti kuulla. Jos hän ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehotusta tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä, poliisi voi momentin mukaan estää häntä poistumasta paikalta tai ottaa hänet kiinni ja vielä kuultavaksi. Luvan 1 §:n 1 momentin tavoin momentti on siis kirjoitettu esitutkintalain yleislinjasta poiketen niin, että se koskee vain poliisia.

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen ensimmäisen virkkeen mukaan rikospaikalta tai sen välittömästä läheisyydestä tavatun henkilön on rikosten esitutkintaa suorittavan esitutkintavirkamiehen kehotuksesta jäätävä tälle paikalle tai saavuttava välittömästi virkamiehen edustaman esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan. Momentin muutetussa toisessa virkkeessä puolestaan todettaisiin, että jos hän ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehotusta tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä, asianomainen virkamies voi estää häntä poistumasta paikalta tai ottaa hänet kiinni ja viedä kuultavaksi.

Poliisimiehen asemesta momentissa siis mainittaisiin rikosten esitutkintaa suorittava esitutkintavirkamies. Lisäksi se toimipaikka, johon henkilön olisi saavuttava, säänneltäisiin mahdollisimman pitkälle samalla tavalla kuin 1 §:n 1 momentissa. ”Asianomaisella virkamiehellä” tarkoitettaisiin toisessa virkkeessä jo ensimmäisessä virkkeessä mainittua ”rikosten esitutkintaa suorittavaa esitutkintavirkamiestä”.

”Rikosten esitutkintaa suorittavalla esitutkintavirkamiehellä” rajattaisiin ulkopuolelle ne esitutkintavirkamiehet, jotka eivät toimi tutkijoina tai tutkinnanjohtajina. Tällaisia ovat esimerkiksi esitutkintaviranomaisen kansliassa asian käsittelyyn osallistuvat sihteerit. Poliisimiesten lisäksi kysymykseen tulevat ensinnäkin tullimiehet, joilla on tullilain 43 §:n 2 momentin mukaan tulliviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen toimittamassa esitutkinnassa. Rajavartiolaitoksen osalta kysymys on rajavartiomiehistä, joiden toimivaltuudet rikosten selvittämisen suhteen pitkälti rinnastetaan poliisin toimivaltuuksiin rajavartiolain 41 §:n 2 momentissa. Poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetun lain (1251/1995) 4 §:n 1 momentin mukaan edellä 2 §:ssä tarkoitetulla virkamiehellä on tietyn rajoituksen esitutkintalaissa ja poliisilaisissa poliisimiehelle säädetty valtuudet. Momentti tulisi muuttamisensa kautta suoraan koskettamaan muitakin esitutkintaa suorittavia virkamiehiä kuin poliisimiehiä.

Toimipaikkaa koskevan momentin osan muutoksen soveltamisen osalta pätee soveltuvin osin se, mitä edellä on 1 §:n 1 momentin yhteydessä todettu.

9 luku **Esitutkinta-aineisto**

6 §. *Esitutkintapöytäkirja.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että esitutkintapöytäkirjaan on kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä. Yleisperusteluissa todetuista tavoista tämä liittyisi viime kädessä siihen, että uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momenttiin ehdotettavan muutoksen mukaisesti tuomioistuin päättää ylimääräisen

tiedon käytöstä näyttönä pääasian käsittelyn yhteydessä. Syyttäjän tehtäviin puolestaan kuuluu sen arvioiminen, mitä näyttöä tuomioistuimelle asiassa on esitettävissä. Lisäksi rikoksesta epäillyn on voitava varautua siihen, että ylimääräistä tietoa voidaan tulla käyttämään näyttönä häntä vastaan. Lain 5 luvun esitutkintayhteistyön puitteissa esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän tulee tarvittaessa käsitellä jo ennen esitutkintapöytäkirjan valmistumista kysymystä siitä, onko ylimääräistä tietoa perusteltua käyttää rikoksen selvittämisessä.

Kuten hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp todetaan (s. 232/I), laissa voidaan antaa vain yleiset suuntaviivat siitä, miten esitutkintapöytäkirja laaditaan ja mitä siihen liitetään. Esitutkintapöytäkirjan sisällöstä, rakenteesta ja liitteistä säädettäisiin nykyiseen tapaan asetuksella, mistä säädetään 11 luvun 10 §:n 3 kohdassa. Lisäksi esitutkintapöytäkirjan laadintaa voitaisiin hallituksen esityksen mukaan ohjeistaa. Nämä näkökohdat koskisivat myös ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamista.

1.2 **Pakkokeinolaki**

2 luku **Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen**

9 §. *Pidättämiseen oikeutettu virkamies.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että rajavartiolaitosta koskevassa 3 kohdassa mainitaan pidättämiseen oikeutettuina virkamiehinä myös rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston rikostorjuntayksikön yksikönpäällikkö ja rajavartiolyli-tarkastaja. Täydennykset liittyvät tehtyihin organisaatiomuutoksiin ja uusien virkanimikkeiden perustamiseen.

3 luku **Tuomioistuinmenettely vangitsemisasiassa**

15 §. *Vangitsemiasian uudelleen käsittely.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin niin, että uudelleen käsittely edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta tapahtuu vangitun pyynnöstä. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen rajaaminen pyynnön esittäjien ulkopuolelle

johtuisi siitä, että 17 §:n 3 momentin mukaan hänen on määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei ole. Tähän liittyen momentin muutetussa toisessa virkkeessä todettaisiin, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen sellaisesta olennaisesta olosuhteissa tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleen käsittelyyn, jollei hän 17 §:n 3 momentin nojalla määrää vangittua päästettäväksi heti vapaaksi. Tämän ilmoituksen perusteella vangitun puolesta olisi valmiudet tehdä ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu pyyntö tuomioistuimelle.

Pääsääntö vangitun aloitteesta tapahtuvalle vangitsemisasian uudelleen käsittelylle olisi edelleen pykälän 1 momentissa, jonka mukaan vangitsemisasiaa ei tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Jos kuitenkin ilmenee nyt käsiteltävässä momentissa tarkoitettu olennainen vangitsemisen edellytyksiä koskeva olosuhdemuutos, vangittu voisi saattaa asian tuomioistuimen käsiteltäväksi 1 momentissa olevasta aikarajasta riippumatta. Vangitun pyytäessä vapaaksi päästämistä ennen kahden viikon määräajan kulumista tuomioistuimen harkittavaksi jää, onko uudelleen käsittelyyn aihetta aikaisemminkin. Kuten yleisperusteluissa todetaan, pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vapaaksi määräämisvelvollisuudesta johtuen momentin voi olettaa tulevan sovellettavaksi harvoin. Vangitun vapaaksi päästämistä tuomioistuimen istunnossa esiin tulleiden seikkojen tai pidättämiseen oikeutetun virkamiehen istunnossa tekemän esityksen johdosta säädetään 17 §:n 1 ja 2 momentissa.

6 luku Vakuustakavarikko

3 §. Väliaikainen vakuustakavarikko. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että ilmaisu ”määrätä väliaikaisen vakuustakavarikon” korvataan ilmaisulla ”päättää väliaikaisesta vakuustakavarikosta”. Ilmaisu koskee pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimivaltaa. Muutos vastaisi uuden pakkokeinolain yleislinjaa, koska laissa puhutaan muutenkin ”päättämisestä” eikä käytetä vanhahtavaa ja ratkaisun tekotapaa huo-

nosti kuvaavaa ”määräämistä”. Lisäksi ehdotettava muutos olisi johdonmukainen sen kanssa, että ulosottokaaren 2 luvun 2 §:n lueteloa ulosottoperusteista ehdotetaan tässä esityksessä täydennettäväksi mainitsemalla siinä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös väliaikaisesta vakuustakavarikosta.

10 §. Toimenpiteen täytäntöönpano. Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta on soveltuvin osin voimassa, mitä ulosottokaaren 8 luvussa säädetään turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta. Ulosottoviranomaiset myös huolehtivat mainittujen toimenpiteiden täytäntöönpanosta. Tämän selventämiseksi virkettä ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen mukaan vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivat ulosottoviranomaiset noudattaen soveltuvin osin ulosottokaaren 8 luvun säännöksiä turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta.

8 luku Etsintä

2 §. Kotietsinnän edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen mukaan paikassa, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, kotietsintä saadaan toimittaa 1 momentin 1 kohdassa säädettyin edellytyksin vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni taikka jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

Momenttiin lisättäisiin ”1 momentin 1 kohdassa säädettyin edellytyksin”. Tällä korostettaisiin sitä, että myös silloin, kun kotietsintä tapahtuu muualla kuin rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa, kotietsinnän edellytyksenä on, että on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai että selvittävänä ovat yhteisönsakon tuomitsemiseen liittyvät seikat. Näin on tulkittu momenttia vastaavaa nykyisen pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 2 momenttia. Kysymys olisi siis vain selventävästä täydennyksestä, joka on kuitenkin perusteltua tehdä sen vuok-

si, että kotietsintä kohdistuu korkealle arvostettavaan oikeushyvään.

5 §. Läsnaolo kotietsinnässä. Pykälän 2 momentin kolmatta virkettä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että sille, jonka luona etsintä on toimitettu, on viipymättä ilmoitettava myös 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi. Muutoksen, kuten myös 6 §:ään tehtävän muutoksen, taustoja on selostettu yleisperusteluissa.

6 §. Menettely kotietsinnässä. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi niin, että paikalla olevalle henkilölle on lisäksi ilmoitettava 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös.

Eduskunnan hyväksymässä 3 momentissa todetaan, että kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos poistaminen on välttämätöntä sen vuoksi, että hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen. Momenttia ehdotetaan täydennettäväksi. Täydennyksen mukaan kotietsinnän toimittamispaikalla olevan henkilön liikkumista toimittamispaikalla voitaisiin myös rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai 9 luvun 1 §:ssä tarkoitettua tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Myös rajoittamisen edellytyksenä olisi se, että se on välttämätöntä rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Kotietsinnässä etsinnän toimittamispaikalla voi olla 5 §:n mukaisesti etsinnän toimittavien virkamiesten lisäksi useita henkilöitä, joilla on lähtökohtaisesti oikeus olla toimittamispaikalla ja liikkua siellä sekä tehdä havaintoja etsintätoimenpiteistä. Kuten yleisperusteluista ilmenee, kotietsinnän yhteydessä henkilön tietoon saattaa tulla tietoja, jotka lain nojalla kuuluvat salassapitovelvollisuuden piiriin tai joiden salassapidosta voidaan ainakin tapauskohtaisesti lain nojalla päättää. Tämä voi koskea esimerkiksi seikkoja, joiden ilmitulo haittaa asian selvittämistä, salaisten pakkokeinojen käyttöön liittyviä tietoja taikka esitutkintaviranomaisen taktisia ja teknisiä menetelmiä. Tutkimuspaikan tai -kohteen eristäminen puolestaan perustuu sille, että

eristetyssä paikassa tai eristetyn kohteen lähellä ei saa liikkua.

Kotietsintä tulisi pyrkiä toimittamaan niin, että paikalla olevan henkilön tietoon ei tule salassa pidettävää tietoa, jolloin liikkumisen rajoittamiseen ei tarvitse mennä. Vähimmän haitan periaatteesta johtuu, että liikkumisvapautta tulisi nyt ehdotettavan lisäyksen nojalla rajoittaa mahdollisimman vähän. Olisi ensinnäkin riittävästi ja asianmukaisesti arvioitava sitä, voiko etsinnässä tulla paikalla laillisesti olevan henkilön tietoon näkö- tai kuulohavaintojen kautta salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden piiriin kuuluvaa tietoa. Jos näin arvioidaan olevan ja jos rajoittaminen on välttämätöntä momentin lopun mukaisesti, liikkumisrajoitus tulisi rajata mahdollisimman suppeaksi. Tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen osalta jo itse eristämisestä ja sen piiriin kuuluvasta paikasta tai kohteesta päätettäessä on otettava huomioon vähimmän haitan periaate.

Momentin lopussa oleva välttämättömyyttä koskeva edellytys tulisi siis täydentämisen myötä koskemaan myös liikkumisen rajoittamista. Kysymys tämän edellytyksen osalta on siitä, että etsinnän toimittamista tai eristämistä ei voida turvata taikka salassa pidettävien tietojen paljastumista estää muulla kohdehenkilön oikeusasemaan vähemmän puuttuvalla keinolla.

Luvun 19 §:n 1 momentin mukaan kotietsintäpöytäkirjassa on selostettava etsintämenettely riittävällä tarkkuudella. Tämä tarkoittaa myös mahdollisten liikkumisrajoitusten ja niiden perusteiden kirjaamista.

18 §. Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi virke, jonka mukaan asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntopäätöstä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi. Samalla momentin alkua parannettaisiin kielellisesti.

Aikaisemmin viitatussa eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen 30 päivänä elokuuta 2012 päivätyssä ratkaisussa (Dnro 3236/2/11) todetaan epäselväksi osoittautuneen, voidaanko kotietsintää koskeva asia ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Näin on tehty ainakin silloin, jos vaatimus on jätetty myöhään tehtynä tutkimatta.

Eduskunnan jo hyväksymästä momentista tai sen perusteluista ei ilmene, voidaanko ko-tietsintää koskeva asia käsitellä istuntokäsitelyä toimittamatta. Tällaisen mahdollisuuden, jonka tulee epäselvyyksien välttämiseksi ilmetä suoraan laista, on syytä olla käytettävissä ainakin tietyissä tilanteissa. Yksi niistä on eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa mainittu tilanne, jossa asia on saatettu liian myöhään tuomioistuimen tutkittavaksi. Toisaalta saattaa olla myös tilanteita, joissa asian tosiasiat ovat siinä määrin riidattomia, että asianosaisten kuuleminen voidaan hoitaa kirjallisesti. Tilanne tulisi kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti lähtien siitä, onko riittäviä tosiseikkoja ja jos on, minkälaisia ne ovat, sekä minkälaista todistelua asiassa on tarpeen esittää.

20 §. Laite-etsinnän määritelmä. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan lainsäädännön selkeyttämiseen liittyvistä syistä muutettavaksi siten, että siihen lisätään sanan ”luottamukselliseen” eteen sana ”sellaiseen”. Muutetussa muodossa momentissa siis todettaisiin, että laite-etsintää ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvussa. Muutoksella korostettaisiin sitä, että suhteessa salaisiin pakkokeinoin momentti rajaa mahdollisuuksia käyttää laite-etsintää luottamuksellisen viestin etsintään. Muutoksen perusteluita ja momentin suhdetta uuden pakkokeinolain 7 luvun takavarikkoa ja asiakirjan jäljentämistä koskeviin säännöksiin on jo käsitelty yleisperusteluissa.

24 §. Datat säilyttämismääräys. Pykälän 2 ja 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että ne vastaavat nykyisen pakkokeinolain 4 luvun 4 b §:n 2 ja 3 momenttia. Pykälän 2 momentissa olevat tiedot määriteltäisiin nykyisen lain säännöksen tavoin liikennetiedoiksi. Tämä määrittely otettaisiin vastaavasti 3 momentissa huomioon siten, että ilmaisu ”2 momentissa tarkoitettun tiedon” korvattaisiin sanalla ”liikennetiedon” ja momentin viimeinen sana ”tiedot” sanalla ”liikennetiedot”.

Liikennetiedon määritelmästä luopuminen 2 momentissa ja määritelmän hyödyntämisestä luopuminen 3 momentissa ovat omiaan aiheuttamaan epäselvyyttä momenttien so-

veltamisalan osalta. Eduskunnan jo hyväksymissä säännöksissä tavoitellulla lainsäädännön yksinkertaistamisella ei ole ollut tarkoitus muuttaa näiden säännösten soveltamisalaa. Tärkeätä on varmistaa myös se, että säännökset vastaavat niiden taustalla olevan Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen määräyksiä, mitä nyt ehdotettava muutos edistää.

10 luku Salaiset pakkokeinot

3 §. Telekuuntelu ja sen edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan ensinnäkin muutettavaksi siten, että siinä vaihdetaan eräiden sanojen järjestystä. Momentin alun mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn hallussa olevan tai hänen muuten oletettavasti käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen telekuunteluun, kun häntä on syytä epäillä tietystä rikoksesta. Momenttia muutettaisiin niin, että sanojen ”muuten oletettavasti” järjestystä vaihdetaan. Tällä tavalla momentti on kirjoitettu nykyisen pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:n 1 momentissa, eikä uuden pakkokeinolain säätämisen yhteydessä ole ollut tarkoitus muuttaa asiantilaa. Kysymys on siis tältä osin selkeyttävästä muutoksesta. Toisaalta on syytä kiinnittää huomiota lainsäädännön johdonmukaisuuteen. Nyt ehdotettavaa muutosta vastavaa muotoilua käytetään telekuuntelua koskevassa nykyisen poliisilain 31 d §:n 1 momentissa ja käytettäisiin uuden poliisilain 5 luvun 5 §:n 2 momentissa tämän esityksen kanssa samaan aikaan annettavan hallituksen esityksen mukaan.

Momenttiin ehdotetaan tehtäväksi myös asiallinen muutos. Momentin 5 kohdan mukaan telekuuntelua voidaan käyttää, kun rikoksesta epäiltyä on syytä epäillä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Kohdattaa ehdotetaan täydennettäväksi niin, että siinä mainitaan myös lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Muutoksen taustaa on käsitelty yleisperusteluissa samoin kuin 1 luvun 2 §:ssä säädetyn suhteellisuusperiaatteen merkitystä arvioitaessa sitä, myönnetäänkö lupa telekuunteluun selvitetäessä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Tuomioistuimen on harkitessaan telekuunteluluvan myöntämistä myös arvioitava sitä, onko telekuuntelulla

2 §:n 2 momentin mukaisesti erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Viimeksi mainitun edellytyksen sisältöä käsitellään lähemmin jäljempänä ylimääräisen tiedon käyttämisestä koskevan 56 §:n perusteluissa.

Suhteellisuusperiaatteen kannalta tärkeässä asemassa on erityisesti tutkittavana olevan rikoksen törkeys eli se, kuinka vakavasta kyseisen rikoksen ilmenemismuodosta on kysymys. Rikoslain 20 luvun 6 §:ssä rangaistavaksi säädetty lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö samoin kuin 7 §:ssä säädetty rikoksen törkeä tekemuoto voivat ilmetä monin tavoin, joiden voidaan katsoa myös vakavuudeltaan eroavan toisistaan. Koskettelun lisäksi kysymys voi olla esimerkiksi lapsen houkuttelemisesta katsomaan masturbointia, yhdyntää tai pornografisia elokuvia, seksuaalisesti latautuneiden tapahtumien kertomisesta lapselle, seksuaalisväritteisten tekstiviestien, sähköpostien ja kirjeiden lähettämisestä lapselle, lapsen saamisesta toimimaan seksuaalisväritteisellä tavalla rikoksentehtäjän seurassa lapsen toimintaa, rikoksentehtäjän sukupuolielinten näyttämisestä lapselle, pornografisten kuvien näyttämisestä lapselle tai itseyydytystä kuvaavien eleiden esittämisestä. Mainittujen pykälien perusteella sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen (joissakin tilanteissa 16- tai 17-vuotiaan lapsen) kanssa on lähtökohtaisesti törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Jos sukupuoliyhteyteen liittyvä teko ei ole kuitenkaan kokonaisuutena arvostellen törkeä, se katsotaan lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Rikoksen teotavasta ja teko-olosuhteista riippuu, milloin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä on rikoksen vakavuuden perusteella perusteltua käyttää telekuuntelua. Lähtökohtaisesti sanallisella tasolla tapahtuvia tekoja (esimerkiksi tapahtumien kertominen tai viestin lähettäminen) voidaan pitää lievempinä kuin tekoja, joissa ollaan fyysisessä kontaktissa, jopa sukupuoliyhteydessä lapsen kanssa.

5 §. Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi täsmennyksiä, jotka liittyvät siihen, että pykälässä säädetään kahdesta tiedonhankintakeinosta päättämisestä ja että näistä keinoista telekuuntelu kohdistuu tulevaisuuteen ja tietojen hankkiminen

telekuuntelun sijasta voi olla takautuvaa tai tulevaisuuteen kohdistuvaa.

Pykälän 2 momentin mukaan lupa voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Momentissa ei oteta huomioon sitä, että telekuuntelu ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta ovat tulevaisuuteen kohdistuvia salaisia pakokeinoja, joiden kohdalla toimenpiteen kestolla on merkitystä. Sen sijaan 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa päätös koskee sen tekemistä edeltävää aikaa. Tämän vuoksi momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että siinä mainittu toimenpiteen enimmäiskesto koskee telekuuntelua ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista.

Pykälän 3 momentin 3 kohdan mukaan telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava toiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun edellytykset perustuvat. Kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi niin, että vaatimuksesta ja päätöksestä on ilmentävä myös telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset, jos on kysymys mainitun tiedonhankintakeinon käyttämisestä.

Momentin 4 kohdassa säädetään, että vaatimuksesta ja päätöksestä on ilmentävä luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella. Kohtaa muutettaisiin niin, että siinä todetaan tämän koskevan nimenomaan tulevaisuuteen kohdistuvaa tiedonhankintaa eli telekuuntelua ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista.

Toimenpiteiden suorittamista johtavaa ja valvovaa pidättämiseen oikeutettua virkamiestä koskevaa momentin 6 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi niin, että siinä telekuuntelun lisäksi mainitaan telekuuntelun sijasta toimitettava tietojen hankkiminen. Samanlainen lisäys tehtäisiin rajoituksia ja ehtoja koskevaan momentin 7 kohtaan.

6 §. Televalvonta ja sen edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin niin, että momenttiin lisätään uusi 3 kohta, joka koskee telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaa luvantonta käyttöä, vahingontekoa, viestintäsalai-

suuden loukkausta tai tietomurtoa. Kohdan lisäämisellä momentissa nykyisin olevat 3—7 kohdat siirtyvät 4—8 kohdiksi. Lisäksi muutettavaan 4 kohtaan ehdotetaan otettavaksi seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön ja parituksen lisäksi lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin. Momentin alkuun tehtäisiin myös kielellisiä parannuksia.

Momenttiin tehtävien muutosten taustaa on selostettu yleisperusteluissa samoin kuin suhteellisuusperiaatteen merkitystä arvioitaessa sitä, myönnetäänkö teleosoitetta tai telepäätelaitetta tehdyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvan luvattoman käytön, vahingonteon, viestintäsalaisuuden loukkauksen tai tietomurron selvittämistä varten lupa televalvontaan. Suhteellisuusperiaatteella on merkitystä myös harkittaessa luvan myöntämistä selvitettyä lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin, mutta lapsen suojaaminen seksuaalisissa suhteissa yleensä puoltaisi luvan myöntämistä näissä tapauksissa. Muiden momentissa mainittujen rikosten tavoin nyt kysymyksessä olevien rikosten osalta luvan myöntäminen televalvontaan olisi tuomioistuimen harkinnassa.

Kohdassa käytettäisiin ilmaisua ”automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta” nykyisen pakkokeinolain 5 a luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdan tavoin. Ilmaisun ulottuvuus ei tiettävästi ole aiheuttanut tulkintaongelmia. Tyypillisimmin ilmaisu kattaa tietokoneet, mutta sen piiriin kuuluu myös muu tiedon muokkaamiseen, tallentamiseen ja siirtämiseen soveltuva informaatioteknologia.

Uuden pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä ilmaistun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tuomioistuimen on luvan myöntämistä harkitessaan otettava huomioon erityisesti rikoksen törkeys (kuinka vakava kyseisen rikoksen ilmenemismuoto on kysymyksessä) ja rikoksen selvittämisen tärkeys. Viimeksi mainittu korostuu varsinkin tilanteissa, joissa teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehty rikos on tehty osana rikoskokonaisuutta joko niin, että vastaavia rikoksia on tehty suuri määrä tai niin, että kysymyksessä olevan rikoksen tekeminen on edellytys jonkin toisen rikoksen tekemiselle. Näissä tilanteissa televalvonnan käyttäminen saattaa samalla edis-

tää muiden saman rikoksentehtäjän tekemien vastaavien rikosten selvittämistä tai rikoksen selvittämällä saatetaan pystyä estämään toisten rikosten tekeminen. Viestintäsalaisuuden loukkauksella joka tapauksessa loukataan asianomistajan oikeutta luottamuksellisen viestin suojaan, mikä olisi pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukaisesti asiaan vaikuttavana seikkana otettava huomioon luvan myöntämistä harkittaessa. Myös muut nyt kysymyksessä olevat rikokset kohdistuvat tietotekniikkaan, jota yleensä käytetään luottamukselliseen viestintään.

Asiaan vaikuttavana seikkana voidaan ottaa huomioon myös se, mitä mahdollisuuksia kyseisen rikoksen selvittämiseen tarjoaa 7 §:ssä säännelty televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella eli onko asia suuremmitta vaikeuksista selvitettävissä asianomistajan tai usean asianomistajan antamalla suostumuksella. Tarve selvittää rikos kiireellisesti tai estää kiireellisesti uusien rikosten tekeminen saattaa kuitenkin johtaa siihen, että suostumusperusteinen televalvonta tai kaikkien mahdollisten suostumuksenantajien suostumuksen saamisen selvittäminen ei ole perusteltavissa oleva vaihtoehto.

9 §. Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä ilmaisun ”8 §:ssä tarkoitettu televalvonnasta” asemesta todetaan ”8 §:ssä tarkoitettu sijaintitietojen hankkimisesta”. Lisäksi todettaisiin, että kiireellisessä tilanteessa pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää myös sijaintitietojen hankkimisesta. Hallituksen esityksen HE 222/2010 vp mukaan 8 § olisi koskenut televalvontaa epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi, mutta eduskuntakäsittelyssä pykälä rajattiin koskemaan sijaintitietojen hankkimista. Siinä yhteydessä ei huomattu tehdä tämän muutoksen edellyttämiä muutoksia momenttiin. Sijaintitietojen hankkiminen ehdotetaan lisättäväksi myös pykälän otsikkoon.

Pykälän 3 momentissa todetaan, että lupa voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan ja se voidaan myöntää koskemaan myös päätöstä edeltänyttä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi. ”Lupa” tässä yhteydessä viittaa tilanteisiin, joissa tuomioistuin päättää televalvonnan käyttämisestä. Pykälän 2 mo-

mentin mukaisesti myös pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on toimivalta tehdä päätös eräissä tapauksissa. Vastaavia toimivallan jakotilanteita koskien luvun muissa säännöksissä (18 §:n 3 momentti ja 20 §:n 3 momentti) käytetään ilmaisua ”lupa voidaan antaa ja päätös tehdä”. Momentti ehdotetaan muutettavaksi kuulumaan vastaavalla tavalla niin että siinä mainittaisiin sekä lupa että päätös.

27 §. Peitetoiminta ja sen edellytykset. Pykälän 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä tulliselvitysrikoksesta, tai rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta. Viitatussa 3 §:ssä säädetään niistä rikoksista, joiden selvittämisessä voidaan käyttää telekuuntelua, ja viitatussa kohdassa sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämisestä niissä tilanteissa, joissa kohteena on lapsi. Mainitun rikoksen selvittämisessä telekuuntelua ei voida käyttää.

Momentin ensimmäinen virke on kirjoitettu epäselvästi. Virkkeessä on tarkoitus todeta, että peitetoimintaa saa käyttää, jos epäiltyä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä tulliselvitysrikoksesta tai jos epäiltyä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta.

Momentti on lisäksi puutteellinen. Peitetoiminnan käyttöedellytyksistä säädetään nykyisen poliisilain 31 a §:ssä. Sen 2 momentin (483/2010) mukaan oikeutta peitetoimintaan ei kuitenkaan ole nykyisen pakkokeinolain 5 a luvun 2 §:ssä (”telekuuntelurikokset”) mainitun, rikoslain 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitetun törkeän laittoman maahantulon tai sen rangaistavan yrityksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Nykyisen poliisilain 31 a §:n 2 momentti on lisätty lakiin rajavartiolaitainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Momentin perusteluissa todetaan (HE 219/2008 vp, s. 47/I), että peitetoiminta on kielletty rajavartiolaitokselta rajavartiolaitain 41 §:n mukaan ja että peitetoiminnan tarpeellisuutta poliisille ei ole törkeän laittoman maahantulon järjestämisen tutkinnan osalta kyseisen esityksen yhteydessä arvioitu. Uu-

den pakkokeinolain säätämisen yhteydessä ei myöskään suoritettu perusteluissa viitattua arviointia. Nykyisen poliisilain 31 a §:n 2 momentti ja siitä ilmenevä törkeän laittoman maahantulon rajautuminen peitetoiminnan käyttöalan ulkopuolelle on jäänyt epähuomiossa ottamatta huomioon nyt käsiteltävässä momentissa. Nykyisen poliisilain 31 a §:n 2 momentin kattamista peitetoiminnan käyttötarkoituksista selvittäminen kuuluu pakkokeinolain piiriin.

Edellä todetun johdosta momentin ensimmäistä virkettä ehdotetaan selvennettäväksi ja täydennettäväksi niin, että poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai törkeästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta.

37 §. Valeoston toteuttamista koskeva päätös. Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan valeoston toteuttamista koskevassa päätöksessä on mainittava valeostosta päättänyt poliisimies ja tuomioistuimien päätöksien antopäivät ja sisältö. Tuomioistuimien ei osallistu valeostosta päättämiseen, joten se ehdotetaan poistettavaksi kohdasta. Samalla aiheettomasti monikossa oleva sana ”päätöksien” ehdotetaan muutettavaksi sanaksi ”päätöksen”.

40 §. Tietolähteen ohjattua käytöstä päättäminen. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva päätös voitaisiin antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Eduskunnan jo hyväksymän säännöksen mukaan päätös voidaan antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan. Viimeksi mainittua aikaa voidaan pitää käytännön tarpeita silmällä pitäen liian lyhyenä. Tietolähteen ohjattu käyttö jossakin määrin muistuttaa peitetoimintaa, jota koskeva päätös voidaan 31 §:n 2 momentin mukaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Myös tietolähteen ohjattuun käyttöön saattaa sisältyä luottamuksen hankkimista koskeva vaihe. Momentissa säädettävä aika on enimmäisaika, jota päätöksessä ei tule automaattisesti käyttää. Lisäksi myös tietolähteen ohjattua käyttöä koskee 2 §:n 3 momentti, jonka mukaan salaisen pakkokeinon käyttö on lopetettava en-

nen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

56 §. *Ylimääräisen tiedon käyttäminen.* Pykälän 1 momentissa säädetään, että ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu. Momentin mukaan ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää tuomioistuin silloin, kun kyseinen ylimääräinen tieto on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä päättää tuomioistuin.

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin niin, että siihen lisätään uusi toinen virke, jonka mukaan ylimääräistä tietoa saadaan käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Momentin toinen virke siirtyisi muutettuna kolmanneksi virkkeeksi. Sen mukaan ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättäisi tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Lisäksi momentin uudessa neljännessä virkkeessä todettaisiin viittauksenomaisesti, että ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa. Muutosten tausta on selostettu yleisperusteluissa.

Ilmaisu ”erittäin tärkeä merkitys” käytetään tiettyjen salaisten pakkokeinojen käytön edellytyksenä 2 §:n 2 momentissa. Ilmaisun sisältöä on tarkemmin selostettu hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp (s. 121/II), joita soveltuvin osin voidaan hyödyntää tässäkin. Kysymys ei ole siitä, että rikos jäisi selvittämättä ilman ylimääräisen tiedon käyttöä. Toisaalta ylimääräistä tietoa ei voisi käyttää vielä sillä perusteella, että käyttäminen helpottaisi asian selvittämistä, eikä myöskään silloin, kun näyttö samalla vaivalla voidaan hankkia muilla keinoilla. Ilmaisun ”erittäin tärkeä merkitys” tarkoittaa sitä, että ilman ylimääräisen tiedon käyttöä rikoksen selvittäminen aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai muuten olisi hyvin työlästä. Huomioon voidaan ottaa myös se, että tutkinnan pitkit-

tymisestä aiheutuu erityistä vaaraa. Jos esitutkinnassa jo on kertynyt niin paljon näyttöä, että se riittää syytteen nostamiseen, ylimääräisellä tiedolla ei ole erityisen tärkeää merkitystä rikoksen selvittämiseksi.

Arvioitaessa ylimääräisen tiedon käyttöä niissä tilanteissa, joissa rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, huomioon on otettava myös 1 luvun 2 §:ssä ilmaistu suhteellisuusperiaate. Merkitystä on erityisesti rikoksen törkeydellä (kuinka vakava kyseisen rikoksen ilmene-mismuoto on kysymyksessä) ja rikoksen selvittämisen tärkeydellä.

Momentissa ei säädettäisi päätöksenteosta koskien niitä tilanteita, joissa arvioidaan ylimääräisen tiedon käyttämisen erittäin tärkeää merkitystä rikoksen selvittämiseksi. Tarvittaessa asian voisi ratkaista tutkinnanjohtaja. Ylimääräisen tiedon käyttämiseen liittyvät kysymykset ovat sellaisia, joiden osalta myös yhteydenpito syyttäjään esitutkintayhteistyön puitteissa saattaa olla tarpeen. Tämä koskee myös sitä, käytetäänkö ylimääräistä tietoa rikoksen selvittämisessä. Syyttäjä joka tapauksessa joutuu arvioimaan yksittäisen tiedon käytettävyyttä viimeistään syyteharkintavaiheessa. Viimeksi todettuun liittyisi se, että momentin viimeisessä virkkeessä viitatus oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin uuden 8 kohdan mukaan haastehakemuksessa olisi ilmoitettava ylimääräinen tieto, jota syyttäjän on tarkoitus käyttää näyttönä, sekä perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiseksi. Joka tapauksessa ylimääräisen tiedon käyttö rikoksen selvittämisessä välittyisi syyttäjälle esitutkintapöytäkirjan kautta. Jo syyttäjä voisi päätyä siihen, että ylimääräistä tietoa ei käytetä näyttönä. Viime kädessä ylimääräisen tiedon käytön näyttönä päättäisi tuomioistuin.

Tuomioistuimen ei tarvitsisi tehdä nimenomaista erillistä ratkaisua ylimääräisen tiedon käytöstä näyttönä, vaan haastehakemuksessa ja asianosaisten käsittelyssä esiin nostamiin näkökohtiin ja muihin seikkoihin liittyen punninta voitaisiin tehdä tuomiossa, jossa ylimääräisen tiedon käyttämistä näyttönä pohditaan muun näytön arvioinnin lomassa. Erillinen päätös ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä saattaisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun päätöksellä on asian

käsittelyn edellytyksiä koskeva merkitys. Ratkaisu ylimääräisen tiedon käytöstä näytönä voitaisiin tehdä myös suullisessa valmistelussa, jos sellainen poikkeuksellisesti ennen pääkäsittelyä järjestetään.

Tuomioistuimen suorittama arviointi koski ensinnäkin niitä edellytyksiä, joita momentin kahdessa ensimmäisessä virkkeessä asetetaan ylimääräisen tiedon käytölle rikoksen selvittämisessä mukaan lukien erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Kysymys ei olisi kuitenkaan pelkästään näiden edellytysten tarkastelusta. Arvioinnissa korostuvat toisaalta ne etuudet ja arvot (esimerkiksi perusoikeuksina suojattavat yksityiselämän suoja ja luottamuksellisen viestin suoja), joihin sillä pakkokeinolla on puututtu, jonka käytöllä ylimääräinen tieto on saatu, sekä toisaalta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset. Tässä yhteydessä huomioitavaksi tulevat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ja korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2007:58 ilmenevät näkökohdat, joita on jo edellä selostettu yleisperusteluissa. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti merkitystä on rikoksen vakavuudella. Merkitystä voi olla sillä, että rikoksen vakavuustaso rikosnimikkeen muuttumisen kautta muuttuu rikosprosessin aikana.

58 §. Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen. Pykälässä säädetään siitä, että telekuuntelun, teknisen kuuntelun tai teknisen laitetarkkailun käyttö on tietyin edellytyksin keskeytettävä ja että keskeyttämistilanteissa kyseisellä pakkokeinolla saadut tallenteet ja muistiinpanot on hävitettävä.

Pykälän perusteluissa (HE 222/2010 vp, s. 358/II) todetaan, että keskeyttämiseen mennessä kertyvä tieto saattaisi olla myös 55 §:ssä tarkoitettua ylimääräistä tietoa. Perustelujen mukaan sitä voitaisiin hyödyntää 56 §:n mukaisesti. Tätä ei kuitenkaan todeta pykälässä. Sääntely poikkeaa tältä osin perusteettomasti 59 §:stä. Viimeksi mainittu pykälä koskee pakkokeinolla saadun tiedon hävittämistä silloin, kun pidättämiseen oikeutettu virkamies on kiireellisessä tilanteessa päättänyt pakkokeinon käyttämisestä, mutta tuomioistuin on pakkokeinon käytön aloittamisen jälkeen katsonut, että edellytyksiä käytölle ei ole ollut.

Viimeksi mainitussa pykälässä nimenomaisesti mainitaan mahdollisuus tietojen hävittämisen asemesta käyttää tietoja ylimääräisenä tietona 56 §:n mukaan. Asiasta on sen tärkeyden vuoksi syytä säätää laissa. Myös johdonmukaisuussyistä pykälää ehdotetaan täydennettäväksi niin, että mahdollisuus käyttää tietoja ylimääräisenä tietona 56 §:n mukaan mainitaan pykälässä.

60 §. Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi viimeinen virke, jonka mukaan epäillylle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntämisestä tuomioistuimelle. Poistaminen johtuu siitä, että pykälän uudessa 5 momentissa säädettäisiin kokoavasti tuomioistuimelle ilmoittamisesta. Samasta syystä pykälän 2 momentista poistettaisiin jälkimmäinen virke 32 §:ssä tarkoitettulle tuomioistuimelle ilmoittamisesta.

Pykälää muutettaisiin myös niin, että siihen lisättäisiin uusi 4 momentti, jolloin momenttien lisäämisen takia nykyiset 4 ja 5 momentti siirtyisivät 6 ja 7 momentiksi. Uudessa momentissa säädettäisiin, että jos epäillyn henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 momentissa tarkoitetun määräajan tai 3 momentissa tarkoitetun lykkäyksen päättyessä, pakkokeinosta on ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvityä. Ilmaisusta ”ilman aiheetonta viivytystä” tarkoitetaan sitä, että ilmoitus tulisi tehdä heti sen jälkeen, kun epäillyn henkilöllisyys ja ilmoituksen tekemisen mahdollistavat yhteystiedot ovat selvinneet.

Uudessa 5 momentissa säädettäisiin, että epäillylle ilmoittamisesta on samalla kirjallisesti ilmoitettava luvan myöntäneelle tuomioistuimelle ja peitetoiminnan osalta 32 §:ssä tarkoitettulle tuomioistuimelle. Edellä todetun mukaisesti momenttiin keskitettäisiin tuomioistuimelle ilmoittamisesta koskeva sääntely. Syynä tähän olisi se, että kun tuomioistuimelle ilmoittamisesta säädetään erikseen 1 ja 2 momentissa mutta ei lykkäämistapauksia koskevassa 3 momentissa, epäselväksi voi jäädä se, että myös lykkäämisen jälkeen tapahtuvasta ilmoittamisesta epäillylle on samalla ilmoitettava myös tuomioistuimelle. Epäillyn osalta 3 momentti ei ole epäselvä, koska momentista asiayhteyden pe-

rusteella ilmenee, että se koskee epäillylle tehtävän ilmoituksen lykkäämistä.

Edellä todetun mukaisesti pykälän 6 ja 7 momenttiin otettaisiin nykyisin 4 ja 5 momentissa olevat säännökset.

11 luku Erinäiset säännökset

1 a §. *Asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen.* Yleisperusteluissa esitetyistä syistä uuteen pykälään ehdotetaan otettavaksi pakkokeinoasian siirtämistä toiseen tuomioistuimeen koskevat säännökset, jotka pitkälti vastaavat oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 8 §:ssä olevia pääasian siirtämistä koskevia säännöksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin, jossa on vireillä pakkokeinoasia, saisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai muun pakkokeinoasian tuomioistuimeen saattaneen henkilön esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtävän tuomioistuimen asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet olisivat voimassa, kunnes se tuomioistuin, johon asia on siirretty, toisin määrää. Asiaa ei kuitenkaan saisi siirtää takaisin, jolleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi. Pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä toimivaltainen esityksen tekemiseen olisi myös syyttäjä, jos hän asiassa esittää pakkokeinon käyttämistä koskevan vaatimuksen.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 8 § perustuu ennen mainitun lain säätämistä oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 c §:ssä olleisiin säännöksiin (laki 708/1991). Viimeksi mainitun pykälän perusteluilla (HE 40/1990 vp, s. 56 ja 57) on merkitystä tässäkin yhteydessä. Niiden perusteella siirtäminen ei ole tarkoituksenmukaista, milloin siitä aiheutuvat haitat ovat sillä saavutettavia etuja suuremmat. Vaikka siirtämiseen olisi olemassa erityinen syy, ei asiaa pidä siirtää, jollei sitä voida pitää tarkoituksenmukaisena. Pakkokeinoasioiden käsitelystä siirtäminen saattaisi tulla kysymykseen erityisesti silloin, kun samaa epäiltyä tai saman rikosasian eri epäiltyjä koskevia pakkokeinoasioita on vireillä eri tuomioistuimissa. Vaikka näin ei olisikaan, asialla saattaa olla kuitenkin sellainen kiinteä yhteys toiseen paikkakuntaan, että on perusteltua käsitellä

asia tuomioistuimessa, jonka tuomiopiiriin paikkakunta kuuluu. Toisaalta erityisten syiden edellyttäminen tarkoittaisi sitä, että kynnys siirtämiselle on kohtuullisen korkea. Lisäksi huomioon olisi otettava se, että pakkokeinoja koskevat päätökset on yleensä saatava tehdyksi suhteellisen nopeasti.

Siirtämisestä myös pakkokeinoasiassa päättäisi tuomioistuin. Momentti kuitenkin poikkeaisi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 8 §:n 1 momentista siinä, että esityksen siirtämisestä voisi tehdä virkamiehen eli tässä tapauksessa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen lisäksi muu pakkokeinoasian tuomioistuimeen saattanut henkilö. Viimeksi mainittu olisi yleensä kysymyksessä olevan pakkokeinon kohteena oleva henkilö, joka on saattanut tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymyksen pakkokeinon voimassapitämisestä. Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies vaatii tietyn pakkokeinon käyttämistä, toimivalta esityksen tekemiseen olisi ainoastaan hänellä. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun kumotun 22 c §:n perustelujen mukaan syyttäjän olisi ennen siirtämisesityksen tekemistä oltava yhteydessä siinä tuomioistuimessa toimivaan syyttäjään, jonne juttu esitetään siirrettäväksi. Tällainen yhteydenpito on tarkoituksenmukaisuusnäkökohtien selvittämisen kannalta perusteltua myös pakkokeinoasioissa pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten välillä. Jos pakkokeinoasian on saattanut tuomioistuimeen sen kohteena oleva henkilö, myös hänen puolestaan on riittävässä määrin selvittävä siirtämisen edellytykset ja esitettävä selvitys edellytyksistä siirtämisestä päättävälle tuomioistuimelle. Siirtävän tuomioistuimen olisi ennen siirtöpäätöstä selvittävä, että toinen tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään siirrettävän asian.

Myös pakkokeinoasiassa siirtämisestä päättävä tuomioistuin on jo saattanut ehtiä tehdä päätöksiä, minkä vuoksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 8 §:n 1 momentin tapaan momentissa säädettäisiin tällaisten päätösten ja myös muiden toimenpiteiden voimassaolosta. Tuomioistuin on esimerkiksi saattanut aikaisemmin päättää vangitsemisesta, mutta vangitun saattaessa asian tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi on voinut ilmetä seikkoja, jotka puoltavat

asian käsittelyä jatkossa toisessa tuomioistuimessa.

Toiseen tuomioistuimeen siirtämistä koskeva esitys voitaisiin tehdä ennen pakkokeinoasian istuntokäsittelyä tai istunnossa. Jos esitys tehdään ennen istuntoa, siirtämispäätös tulisi mahdollisuuksien mukaan tehdä niin, että pakkokeinon käyttämistä tai sen voimaansapitämistä koskeva asia ehditään ottamaan käsiteltäväksi asian vastaanottavassa tuomioistuimessa uudessa pakkokeinolaisissa säädettyssä määräajassa, jos sellainen on säädetty. Jos siirtämispäätöksen tekeminen ei ole mahdollista ennen istuntoa, päätös tehtäisiin istunnossa, minkä jälkeen käsittelyä jatkettaisiin asian edellyttämällä tavalla vastaanottavassa tuomioistuimessa.

Pykälän 2 momentin mukaan päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei saisi hakea muutosta. Vastaava säännös on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 8 §:n 2 momentissa. Tältä osin voi viitata oikeudenkäymiskaaren 10 luvun kumotun 22 c §:n 3 momentin perusteluihin. Niissä todetaan, että asian siirtämisessä toiseen tuomioistuimeen ei ole kysymys asian ratkaisemisesta vaan prosessinjohtoon verrattavasta toiminnasta. Prosessinjohtoa koskeviin ratkaisuihin ei pääsääntöisesti saa hakea muutosta.

1.3 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

5 luku Syytteen vireillepanosta

3 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siihen lisätään uusi 8 kohta, jolloin momentissa nykyisin olevat 8 ja 9 kohdat siirtyvät 9 ja 10 kohdiksi. Uuden kohdan mukaan haastehakemuksessa olisi ilmoitettava myös ylimääräinen tieto, jota syyttäjän on tarkoitus käyttää näyttönä, sekä perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiselle.

Momentin täydentämisen taustaa on jo selostettu yleisperusteluissa ja syyttäjän roolia ylimääräisen tiedon käytön yhteydessä edellä uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n perusteluissa. Uuden kohdan lisäämisellä varmistetaan se, että tuomioistuimella on mainitun pykälän 1 momentin mukaisesti tosiasiallinen mahdollisuus arvioida sitä, tuleeko ylimää-

räisen tiedon käyttö näyttönä sallia. Samalla syyttäjän on jo ennen oikeudenkäyntiä arvioitava sitä, onko ylimääräisen tiedon käyttö näyttönä asiassa perusteltua. Haastehakemuksessa ilmoittamisen kautta rikoksesta epäilty voi myös varautua siihen, että ylimääräistä tietoa tullaan käyttämään näyttönä häntä vastaan.

Momentin uusi 8 kohta liittyisi kiinteästi momentin 7 kohtaan, jonka mukaan haastehakemuksessa on ilmoitettava todisteet, jotka syyttäjä aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen. Jos ylimääräistä tietoa aiotaan käyttää näyttönä, se käytännössä sisältyy syyttäjän esittämiin todisteisiin. Uuden 8 kohdan perusteella ylimääräinen tieto olisi nostettava esiin todisteista.

Perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiselle näyttönä koskisivat ensinnäkin niitä edellytyksiä, joiden mukaan ylimääräistä tietoa saadaan käyttää rikoksen selvittämisessä uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin kahden ensimmäisen virkkeen mukaan. Virkkeistä ensimmäisessä säädetään, että ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu. Momenttiin lisättäväksi ehdotettavan uuden toisen virkkeen mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Näistä edellytyksistä perustelutarvetta saattaa liittyä varsinkin erittäin tärkeää merkitystä koskevaan edellytykseen.

Kuten uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin perusteluissa edellä todetaan, tuomioistuimen olisi ylimääräisen tiedon näyttönä käyttämistä koskevassa arvioinnissa kiinnitettävä huomiota muihinkin näkökohtiin kuin momentissa mainittuihin selvittämisessä käyttämisen edellytyksiin. Rikoksen selvittämisintressin vastapainoksi on tarkasteltava niitä etuuksia ja arvoja, joihin pakkokeinon käyttämisellä on puututtu sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia. Näitä seikkoja syyttäjänkin olisi tarkasteltava haastehakemuksessa tapauksen

edellyttämällä tavalla ja edellyttämässä laajuudessa.

1.4 Ydinenergialaki

68 §. *Virka-apu ja takavarikko.* Pykälän 3 momentissa oleva pakkokeinolain säädöskokoelmanumero ehdotetaan poistettavaksi.

1.5 Puolustustilalaki

9 §. Pykälän 3 momentissa oleva pakkokeinolain säädöskokoelmanumero ehdotetaan muutettavaksi.

1.6 Tullilaki

23 a §. Pykälän 2 momentissa oleva esitutkintalain säädöskokoelmanumero ehdotetaan muutettavaksi.

43 §. Pykälän 4 momentti ehdotetaan kuttamiseksi. Vuoden 2014 alussa voimaan tulevassa, esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilainsäädännön kokonaisuudistuksessa muutetussa momentissa todetaan, että jokainen, jolta otaksutaan saatavan selvitystä tullirikoksesta, on velvollinen kutsusta saapumaan esitutkintaan kuultavaksi lähimpään tullitoimipaikkaan. Muutoin saapuvillaolosta säädetään esitutkintalaissa.

Kuten aikaisemmin on todettu, esitutkintaan saapumisvelvollisuutta koskevaa uuden esitutkintalain 6 luvun 1 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että se kattaa kaikkien esitutkintaviranomaisten (poliisi, tullilaitos, rajavartiolaitos ja sotilasviranomaiset) suorittamat esitutkinnat. Muissa kuin momentin soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa sovellettavaksi tulevat muut länäoloa esitutkinnassa koskevat uuden esitutkintalain 6 luvun säännökset tullilain 43 §:n 1 momentin mukaisesti.

1.7 Rajavartiolaitos

47 a §. *Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano sekä takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen.* Pykälässä viitataan takavarikoidun esineen palauttamisen osalta nykyisen pakkokeinolain 4 luvun 17 §:ään. Uudessa pakkokeinolaissa vastaavat takavarikoidun esineen, omaisuuden

tai asiakirjan palauttamista koskevat säännökset ovat 7 luvun 23 §:n 3 ja 4 momentissa. Lisäksi viimeksi mainitun pykälän 2 momentissa on nykyiseen lakiin verrattuna uutta sääntelyä kanteen nostamisesta niissä tilanteissa, joissa syytetä ei nosteta, ja kanteen nostamatta jättämisen seurauksista. Ei ole perusteita rajata tätä säännöstä viittauksen ulkopuolelle koskien rajavartiolaitoksen suorittamia esitutkintoja.

Edellä todetun vuoksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että mitä sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:ssä säädetään poliisin tehtävistä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa ja pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 2—4 momentissa takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta, sovelletaan rajavartiolaitokseen sen tutkimassa rikosasiassa. Lisäksi pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä mainitaan takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen.

1.8 Valmisteverotuslaki

103 §. *Haltuunotto.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä takavarikon osalta viitataan uuden pakkokeinolain 7 lukuun.

1.9 Laki Harmaan talouden selvityksistä

6 §. *Velvoitteidenhoitoselvitysten käyttö-tarkoitus.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että sen 12 kohdassa viitataan nykyisen esitutkintalain 5 §:n asemesta uuden esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohtaan. Viittaus samoin kuin kohta koskevat rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen selvittämistä.

1.10 Laki valvontarangaistuksesta

6 §. *Valvonta.* Pykälän 1 momentin mukaan valvontarangaistukseen tuomittua valvotaan hänen asuntoonsa asennettavilla, tuomitun haltuun annettavilla taikka tuomitun ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tässä tarkoitettu tekninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan pii-

riin ulottuvaa, pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 1 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä teknistä katselua.

Momentissa siis viitataan teknisen kuuntelun ja teknisen katselun osalta nykyisen pakkokeinolain pykälään, jonka 3 a ja 3 b kohdassa määritellään mainitut pakkokeinot. Uudessa pakkokeinolaissa tekninen kuuntelu määritellään 10 luvun 16 §:n 1 momentissa ja tekninen katselu 10 luvun 19 §:n 1 momentissa. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä teknisen kuuntelun ja teknisen katselun osalta viitataan mainittuihin momentteihin.

35 §. Virka-apu. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että poliisilakia koskeva säädöskokoelman numero muutetaan uuden poliisilain säädöskokoelman numeroksi.

1.11 Laki eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä

3 §. Takavarikointikiellon sisältö. Pykälän 1 kohdassa viitataan haltuunoton ja takavarikon osalta nykyiseen pakkokeinolakiin. Viittaus ehdotetaan muutettavaksi kohdistumaan uuden pakkokeinolain 7 lukuun.

1.12 Autokiinnityslaki

15 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä mainitaan myymis- tai hukkaamiskiellon asemesta vakuustakavarikko. Yleisperusteluissa todetulla tavalla tämä liittyy pakkokeino- ja ulosottolainsäädännön muuttumiseen. Tässä momentissa, kuten ei myöskään muissa tässä yhteydessä muutettavissa rekisterisäännöksissä, ei erikseen mainittaisi sekä vakuustakavarikkoa että väliaikaista vakuustakavarikkoa. Jos vakuustakavarikko määrätään väliaikaisena, merkintä tehdään jo väliaikaisesta vakuustakavarikosta. Lisäksi hukkaamiskiellon antamista koskeva momentin osa ehdotetaan korvattavaksi vakuustakavarikon määräämisellä, joka myös tarkoittaa väliaikaisen vakuustakavarikon määräämistä niissä tilanteissa, joissa sitä käytetään.

Väliaikaisen vakuustakavarikon ja vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivat ulosottoviranomaiset, mitä koskeva täsmen-

nys ehdotetaan tässä esityksessä tehtäväksi pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 1 momenttiin. Tätä koskien pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivan ulosottoviranomaisen tulee viipymättä lähettää Liikenteen turvallisuusvirastolle tiedot 1 momentissa mainittujen merkintöjen tekemistä varten. Voimassa olevan momentin mukaisesti lähettäjänä toimii hukkaamiskiellon antaja, mutta yleisperusteluissa todetuin tavoin täytäntöönpanoviranomaisella on ilmoitusvelvollisuus. Myös ulosmittauksen osalta sen toimitajalla on momentin mukaan tietojenlähettämisvelvollisuus.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan hukkaamiskielto korvattavaksi vakuustakavarikolla.

1.13 Yrityskiinnityslaki

25 §. Yrityskiinnitysrekisteriin tehtävät merkinnät. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että momentin 4 kohdassa myymis- ja hukkaamiskielto korvataan vakuustakavarikolla. Tältä osin voidaan viitata yleisperusteluissa eräiden rekisterimerkintäsäännösten osalta todettuun ja edellä autokiinnityslain 15 §:n 1 momentin perusteissa todettuun.

1.14 Alusrekisterilaki

9 §. Alusrekisteriin tehtävät merkinnät. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan hukkaamiskielto korvattavaksi vakuustakavarikolla. Tältäkin osin voidaan viitata yleisperusteluissa eräiden rekisterimerkintäsäännösten osalta todettuun ja edellä autokiinnityslain 15 §:n 1 momentin perusteissa todettuun.

10 §. Alusrakennusrekisteriin tehtävät merkinnät. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi 9 §:n 3 momenttiin tehtävää muutosta vastaava muutos.

1.15 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa

5 §. Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta. Pykälän 2 momentissa säädetään uuden pakkokeinolain 10 luvussa, uuden poliisilain 5 luvussa ja tullilain 20 f §:ssä tarkoitettuja salaisia tie-

donhankintakeinoja ja tullitoimenpiteitä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisesta. Momentin mukaan perustiedot tulevat julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle, jollei tuomioistuimien päätä, että perustiedot tulevat julkiseksi aikaisemmin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi virke, jossa todettaisiin, että jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, perustiedot tulevat julkisiksi, kun hänelle ilmoittamisesta ilmoitetaan tuomioistuimelle.

Momentin täydentäminen koskisi siis tilanteita, joissa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevan henkilön henkilöllisyys ei ole selvillä hänelle ilmoittamisen määräajan tai hänelle ilmoittamista koskevan lykkäyksen päättyessä. Näitä ilmoittamistilanteita koskevat täydennykset ehdotetaan tehtäviksi uuden pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ään ja uuden poliisilain 5 luvun 58 §:ään. Poliisilain mainittuun pykälään tehtävät muutokset puolestaan heijastuvat tullilain 20 f §:ään. Ilmoittamisesta kohdehenkilölle on ilmoitettava tuomioistuimelle, jolloin ilmoittaminen tulee sen tietoon.

16 §. *Pakkokeinoasioiden julkisuus.* Pykälän 4 momentissa säädetään uuden pakkokeinolain 10 luvussa, uuden poliisilain 5 luvussa ja tullilain 20 f §:ssä tarkoitettuja tiedonhankintakeinoja ja tullitoimenpiteitä koskevia ratkaisuja sisältävien ja muiden oikeudenkäyntiasiakirjojen julkiseksi tulemisesta. Tähän pykälään ehdotetaan lisättäväksi samanlainen virke kuin 5 §:n 2 momenttiin.

1.16 Laki kasvinsuojeluaineista

32 §. *Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen.* Pykälän 1 kohdassa säädetään tiettyjen salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta syyttäjä- ja poliisiviranomaisille pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen rikoksen selvittämiseksi. Mainitussa pykälässä säädetään kotietsinnästä esineen löytämiseksi. Uudessa pakkokeinolaissa tällaisen kotietsinnän edellytyksistä säädetään 8 luvun 2 §:ssä, johon pykäläviittaus jo muu-

tettiin kohdistumaan aikaisemman kasvinsuojeluaineista annetun lain (1259/2006) 36 §:n 1 kohdassa. Nyt ehdotettava muutos koskee uutta kasvinsuojeluaineista annettua lakia (1563/2011).

1.17 Ulosottokaari

2 luku Ulosottoperusteet

2 §. *Ulosottoperusteiden luettelo.* Uuden pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan, sellaisena kuin sitä täsmennettäisiin tässä esityksessä, vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivat ulosottoviranomaiset noudattaen soveltuvin osin ulosottokaaren 8 luvun säännöksiä turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta. Saman lain 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen vakuustakavarikon. Ulosottokaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan ulosottoasian vireilletulo ja täytäntöönpano edellyttävät, että hakijalla on 2 §:ssä tarkoitettu ulosottoperuste, jossa vastaajalle on asetettu 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettu velvoite tai määrätty turvaamistoimi. Ulosottokaaren 2 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitaan ainoastaan tuomioistuimen antama turvaamistoimipäätös. Momentin muutkaan kohdat eivät kata pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tekemää päätöstä väliaikaisesta vakuustakavarikosta. Kun momentissa on tarkoitettu luetella ulosottoperusteet tyhjentävästi, momentin 2 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi niin, että siinä tuomioistuimen antaman turvaamistoimipäätöksen lisäksi mainitaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös väliaikaisesta vakuustakavarikosta.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan vuoden 2014 alussa, jolloin uusi esitutkintalaki ja uusi pakkokeinolaki sekä niihin liittyvät lainmuutokset tulevat voimaan.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämismääräys

3.1 Laite-etsintä

Uuden pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n 2 momentin mukaan laite-etsintää ei saa kohdistaa luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvussa. Tässä esityksessä momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siihen lisätään sanan ”luottamukselliseen” eteen sana ”sellaiseen”. Laissa nykyisin oleva momentti sai lopullisen sisältönsä eduskuntakäsittelyssä perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta. Valiokunnan lausunnossa (PeVL 66/2010 vp, s. 6/II) viitataan hallituksen esityksen perusteissa olevaan virkkeeseen. Hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp oleva säännösehdotus oli viittaussäännöksen luonteinen, koska siinä ehdotettiin todettavaksi, että telekuuntelun, televalvonnan ja teknisen tarkkailun käyttämisestä säädetään 10 luvussa.

Kuten yleisperusteluista ilmenee, uuden pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n 2 momentti on osoittautunut tulkinnanvaraiseksi. Säännöksen tarkoituksena ei ole kieltää laite-etsinnän kohdistamista luottamukselliseen viestiin, vaan rajata tällaiseen viestiin kohdistuvan laite-etsinnän käyttöalaa suhteessa salaisilla pakkokeinoilla tapahtuvaan tiedonhankintaan. Laite-etsinnällä pyritään löytämään takavarikoitava asiakirja tai jäljennettävä asiakirja, joka voi olla myös luottamuksellinen viesti. Takavarikkoa ja asiakirjan jäljentämistä puolestaan rajaa uuden pakkokeinolain 7 luvun 3 §. Laite-etsintä ei ole salainen pakkokeino, vaan siinä on noudatettava kotietsinnän muotomääräyksiä. Kohdehenkilön oikeusturvaa toteuttamassa on uuden pakkokeinolain 7 luvun 15 §, jonka mukaan takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

3.2 Telekuuntelu

Esityksessä ehdotetaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohtaa täydennettäväksi niin, että telekuuntelua voidaan käyttää myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä. Kohdan nykyi-

sen sisällön mukaan telekuuntelun käyttö on mahdollista vain selvitetessä törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä.

Ehdotukseen liittyviä perusoikeusnäkökohtia on jo osittain käsitelty yleisperusteluissa, koska näkökohdilla on merkitystä jo arvioitaessa lainsäädännön täydentämistarvetta ja edellytyksiä täydentää lainsäädäntöä. Rikoslain 20 luvun 6 §:ssä rangaistavaksi säädetty lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on vakava (laisa säädetty enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta) perustuslaissa suojattuja lapsen oikeuksia loukkaava rikos ja yksilön turvallisuutta vaarantava rikos. Hyväksikäyttör rikosten tekotapojen muuttumisen myötä informaatioteknologian merkitys paitsi näiden rikosten tekemisessä myös niiden selvittämisessä on korostunut yhteydenpidon tapahtuessa rikoksentehtäjän ja asianomistajan välillä enenevässä määrin sellaista teknologiaa käyttäen. Yhteydenpitoa voi olla myös rikoksentehtäjien kesken. Myös kysymyksessä olevan rikoksen osalta telekuuntelun käyttäminen edellyttäisi uuden pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisesti kuitenkin sitä, että käyttämisellä on erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Vaikka lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on enimmäisrangaistuksensa perusteella lähtökohtaisesti vakava rikos, sen tekotavat vaihtelevat vakavuudeltaan ja rangaistavuudeltaan. Tältä osin on syytä korostaa sitä, että telekuuntelusta päätettäessä huomioon otettavaksi tulisi uuden pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä säädetty suhteellisuusperiaate, jonka perusteella kiinnitetään huomiota esimerkiksi siihen, kuinka vakava kysymyksessä olevan rikoksen ilmenemismuoto on kysymyksessä. Telekuuntelun käyttämisestä päättää tuomioistuin.

3.3 Televalvonta

Esityksessä ehdotetaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momenttia täydennettäväksi niin, että esitutkintaviranomaiselle voitaisiin antaa lupa televalvontaan myös, kun epäiltyä on syytä epäillä teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta luvattomasta käytöstä, vahingonteosta, viestintäsalaisuuden loukkauksesta tai tieto-

murrosta taikka epäiltyä on syytä epäillä lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin. Ehdotuksiin liittyviä perusoikeusnäkökohtia on selostettu yleisperusteluissa, koska varsinkin kyseisten telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyjen rikosten osalta näkökohdilla on merkitystä jo arvioitaessa lainsäädännön täydentämistarpeita ja sitä, onko täydentämiselle edellytyksiä ottaen huomioon eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausumat (PeVL 66/2010 vp). Tässä yhteydessä vielä tiivistäen kerrataan yleisperusteluissa laajemmin esitetyjä näkökohtia.

Telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyjen, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneiden luvattoman käytön, vahingonteon, viestintäsalaisuuden loukkauksen ja tietomurron lisääminen televalvonnan käyttämiseen oikeuttavien rikosten joukkoon ei laajentaisi käyttämiseen oikeuttavien rikosten piiriä siitä, mikä se on nykyisen pakkokeinolain 5 a luvun 3 §:n 1 momentin mukaan. Momentin 2 kohdan mukaan televalvontaa voidaan käyttää, kun on syytä epäillä jotakuta automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta rikoksesta, joka on tehty telepäätelaitetta käyttäen. Nykyiseen lainkohtaan verrattuna kysymyksen tulevien rikosten piiri olisi siis tarkkaan rajattu.

Televalvonta on kysymyksessä olevia rikoksia selvittäessä useassa tapauksessa ratkaisia tutkintakeino, joka ei kohdistu luottamuksellisen viestin suojan ydinalueeseen. Laajoissa tietoturvallisuutta loukkaavissa rikoskokonaisuuksissa uuden pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n mukainen suostumusperustainen televalvonta ei asianomistajien lukumäärän vuoksi ole useinkaan käytettävissä oleva vaihtoehto. Televalvonnalla voi olla tällaisissa tilanteissa merkitystä muiden samaan rikoskokonaisuuteen kuuluvien rikosten selvittämisessä ja niihin liittyvien uusien rikosten estämisessä. Kysymyksessä olevista rikoksista viestintäsalaisuuden loukkauksella loukataan asianomistajan oikeutta luottamuksellisen viestin suojaan. Myös luvattoman käytön, vahingonteon ja tietomurron osalta on syytä korostaa sitä, että rikoksen kohteen ollessa automaattinen tietojenkäsittelyjärjestelmä kyseessä olevaa tietotekniikkaa yleensä käytetään luottamukselliseen viestintään ja

kyse on näin ollen laajemmastakin katsannossa luottamuksellisen viestinnän turvaamisesta.

Luvaton käyttö, vahingonteko, viestintäsalaisuuden loukkaus ja tietomurto eivät ole vähäisiä rikoksia, vaan niistä säädetty ankarin rangaistus on yksi vuosi vankeutta. Tuomioistuimien päätöksiä televalvonnan käyttämisestä kyseisten rikosten selvittämisessä. Luvan myöntäminen televalvontaan on tuomioistuimen tapauskohtaisessa harkinnassa. Sitä ohjaa muun ohessa uuden pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate, jonka mukaan huomioon otettavaksi tulevat muun ohessa rikoksen törkeys (kuinka vakava kyseisen rikoksen ilmenemismuoto on kysymyksessä) ja rikoksen selvittämisen tärkeys, joka voi liittyä esimerkiksi rikoksen selvittämisen merkitykseen rikoskokonaisuuden selvittämisessä.

Lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin koskevilla rangaistussäännöksillä (rikoslain 20 luvun 8 b §:n 1 ja 2 momentti) pyritään suojaamaan lasta joutumasta hänen kehitystään vaarantavan ja riittävän kehittyneen lapsen kysymyksessä ollessa, hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan loukkaavan rikoksen kohteeksi. Kysymyksessä olevilla säännöksillä säädetään rangaistavaksi menettely, jossa tekijän tarkoituksena on valmistaa lapsipornografiaa tai kohdistaa lapseen rikoslain 20 luvun 6 tai 7 §:ssä rangaistavaksi säädetty hyväksikäyttörikos taikka jossa lasta houkutellaan ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon korvausta vastaan tai esiintymään sukupuoliseellisyyttä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä. Sääntelyn taustana on lapsen perustuslaissa turvattujen oikeuksien suojeleminen. Televalvonta on kysymyksessä olevien rikosten selvittämisessä tärkeä ja tehokas keino, koska varsinkin rikoslain 20 luvun 8 b §:n 1 momentin mukaisissa teoissa (ns. grooming) yhteydenpidon rikoksentehtäjän ja lapsen välillä voi olettaa pääsääntöisesti tapahtuvan telesoitteita ja telepäätelaitteita käyttäen.

3.4 Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa

käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu. Momentin toisen virkkeen mukaan ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää tuomioistuin silloin, kun kyseinen ylimääräinen tieto on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä päättää tuomioistuin.

Tässä esityksessä uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi toinen virke, jonka mukaan ylimääräistä tietoa saadaan käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Momentin toisen virkkeen sisältöä muutettaisiin sen kolmanneksi virkkeeksi siirtämisen yhteydessä. Muutetun virkkeen mukaan ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättäisi tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä.

Myös ylimääräisen tiedon käyttämisen osalta perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvillä näkökohdilla on niin olennainen merkitys arvioitaessa lainsäädännön muutostarvetta ja sitä, onko muutoksille ylipäänsä edellytyksiä, että myös uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin muuttamiseen liittyviä perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä on jo käsitelty edellä laajasti yleisperusteluissa. Momentti sai lopullisen muotonsa eduskuntakäsittelyssä perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta. Nyt momenttiin lisättäväksi ehdotettu kahden vuoden enimmäisrangaistuksen omaavia rikoksia koskeva virke poikkeaa hallituksen esityksessä HE 222/2010 vp ehdotetusta ja perustuslakivaliokunnan lausunnon vuoksi momentista poistetusta virkkeestä siinä, että lisäedellytykseksi ylimääräisen tiedon käyttämiselle asetettaisiin se, että tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Lisäksi tuomioistuimen päätöksentekoa koskevaa virkettä täsmennettäisiin niin, että tuomioistuin päättää tiedon käyttämisestä näyttönä, tätä koskeva päätös tehdään pääasian käsittelyn yhteydessä ja tuomioistuimen päätös koskee kaikkia ylimääräisen tiedon käyttötilanteita, siis myös niitä, joissa ylimääräinen tieto on saatu muulla kuin tuomio-

istuimen päättämällä salaisen pakkokeinon käyttämisellä.

Yleisperusteluissa esitettyjä näkökohtia tiivistäen voidaan todeta, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan ylimääräisen tiedon käyttämisen edellytyksistä on säädettävissä kansallisesti lainsäädännöllä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen osalta olennaista on ratkaisukäytännön mukaan se, että oikeudenkäynti kokonaisuutena tarkastellen on oikeudenmukainen. Epäillyllä tai syytetyllä on oltava mahdollisuus riitauttaa todiste. Samanlaisiin näkökohtiin korkein oikeus on kiinnittänyt huomiota ratkaisussaan KKO 2007:58. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ei ole siis johdettavissa velvollisuutta säätää tietynsisällöistä ylimääräisen tiedon käytön rajoitamista.

Ylimääräisen tiedon käytön sääntelyyn vaikuttavat useat, toistensa kanssa myös osittain vastakkaiset näkökohdat. Näihin kuuluu yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin suoja, jota koskien on kuitenkin todettava se, että tällaisen viestin suojaan puuttuvalla pakkokeinolla saatu ylimääräinen tieto on jo joka tapauksessa tullut esitutkintaviranomaisen tietoon. Rikoksesta epäillyn ja syytetyksen oikeuksien korostamisen vastapainoksi on todettava, että vakavien rikosten selvittämisen puutteet voivat loukata asianomistajien perus- ja ihmisoikeuksia, mikä on rikosten selvittämismahdollisuuksia arvioitaessa otettava huomioon.

Rikosten selvittämistressin ja rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuden kannalta tyydyttävänä ei voida pitää sitä, että tiettyä vakavuustasoa olevia rikoksia ei voida selvittää ylimääräistä tietoa käyttäen. Vähäisinä ei voida pitää sellaisia rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentti voi mahdollistaa vakavimpienkin rikosten jäämisen selvittämättä. Arvioitaessa ylimääräisen tiedon käyttöä niissä tilanteissa, joissa rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, huomioon on otettava myös uuden pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä ilmaistu suhteellisuusperiaate. Merkitystä on erityisesti rikoksen törkeydellä (kuinka vakava kyseisen rikoksen ilmenemismuoto on kysymyksessä)

ja rikoksen selvittämisen tärkeydellä. Nyt asetettava kynnys ”erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi” asettaisi ylimääräisen tiedon käytölle kynnyksen, joka sitoisi käytön salaisten pakkokeinojen käytön edellytyksiin (uuden pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentti), joita myös eduskunnan perustuslakivaliokunta korosti lausunnossaan PeVL 66/2010 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 66/2010 vp ja siihen tältä osin perustuvassa lakivaliokunnan mietinnössä LaVM 44/2010 vp ei käsitellä tarkemmin tuomioistuimen päätöksentekoa ylimääräisen tiedon käyttämisestä. Tuomioistuimen edellytykset punninta ylimääräisen tiedon ja sen käytön merkitystä realisoituvat käytännössä pääasian käsittelyssä, kun kaikki asiaan vaikuttava selvitys ja näyttö ovat käytettävissä, jolloin vastaajalla on parhaat edellytykset riitauttaa ylimääräisen tiedon käyttö ja tuomioistuimella parhaat edellytykset suorittaa ylimääräisen tiedon käyttöä koskeva punninta.

Jotta tuomioistuin voisi toteuttaa ylimääräisen tiedon käyttöä koskevaa kontrollitehtäväänsä, uuden esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momenttiin ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 moment-

tiin tehtävien täydennysten mukaan esitutkintapöytäkirjaan olisi kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä ja haastehakemuksessa olisi ilmoitettava ylimääräinen tieto, jota syyttäjän on tarkoitus käyttää näyttönä, sekä perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiseksi. Uuden pakkokeinolain 10 luvun 56 §:n 1 momentin uudessa viimeisessä virkkeessä viitattaisiin näihin lainkohtiin. Ylimääräisen tiedon käyttö rikoksen selvittämisessä saattaisi estyä jo esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyön kautta tai käyttö tuomioistuimessa saattaisi estyä jo syyttäjän syyteharkinnan aikana tekemän arvioinnin perusteella.

3.5 Säättämisyjärjestyksen arviointi

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallituksen esityksestä on kuitenkin tarpeen pyytää perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**esitutkintalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 10 §:n 1 ja 2 momentti, 6 luvun 1 §:n 1 momentti ja 3 §:n 1 momentti sekä 9 luvun 6 §:n 2 momentti seuraavasti:

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

10 §

Oikeus käyttää avustajaa esitutkinnassa

Asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Asianosaiselle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Rikoksesta epäillylle oikeudesta on kirjallisesti ilmoitettava viipymättä, kun hän menettää vapautensa kiinniottamisen, pidättämisen tai vangitsemisen yhteydessä. Esitutkintaviranomaisen on muutenkin selvittävään rikokseen, rikoksen selvittämiseen ja asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan tai oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisen sitä edellyttäessä.

Tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys oikeudenkäyntiavustajan tai tukihenkilön määräämisestä asianomistajalle, jos siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännösten nojalla, ja puolustajan määräämisestä rikoksesta epäillylle, jos siihen on aihetta mainitun luvun 1 §:n 3 momentin nojalla. Rikoksen luonteen sitä edellyttäessä esitutkintaviranomaisen on tiedusteltava asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa sii-

hen välitettävä yhteystiedot ilman aiheetonta viivytystä.

6 luku

Läsnäolo esitutkinnassa

1 §

Velvollisuus saapua esitutkintaan

Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän on velvollinen kutsusta saapumaan kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan.

3 §

Välitön kuuleminen

Rikospaikalta tai sen välittömästä läheisyydestä tavatun henkilön on rikosten esitutkintaa suorittavan esitutkintavirkamiehen kehotuksesta jäätävä tälle paikalle tai saavuttava välittömästi virkamiehen edustaman esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan. Jos hän ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehotusta tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä, asianomainen virkamies voi estää häntä pois-

tumasta paikalta tai ottaa hänet kiinni ja viedä kuultavaksi.

9 luku

Esitutkinta-aineisto

6 §

Esitutkintapöytäkirja

piteistä ja niiden yhteydessä tehdyistä esitutkinnassa selvitettäviä asioita koskevista havainnoista sekä liitettävä tutkinnassa kertyneet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asiassa ja jos laissa ei toisin säädetä. Esitutkintapöytäkirjaan on kirjattava ylimääräisen tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä ja merkittävä esitutkinnassa kuultujen henkilöiden käyttämä kieli.

Esitutkintapöytäkirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimen-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

2.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 9 §:n 1 momentti, 3 luvun 15 §:n 2 momentti, 6 luvun 3 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentti, 8 luvun 2 §:n 2 momentti, 5 §:n 2 momentti, 6 §:n 1 ja 3 momentti, 18 §:n 2 momentti, 20 §:n 2 momentti ja 24 §:n 2 ja 3 momentti sekä 10 luvun 3 §:n 2 momentti, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 6 §:n 2 momentti, 9 §:n otsikko ja 1 ja 3 momentti, 27 §:n 2 momentti, 37 §:n 2 momentti, 40 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti ja 58 ja 60 §, sellaisena kuin niistä on 10 luvun 3 §:n 2 momentti osaksi laissa 1468/2011, sekä *lisätään* 11 lukuun uusi 1 a § seuraavasti:

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

9 §

Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat:

1) poliisiylijohtaja, Poliisihallituksen poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja ja poliisitarkastaja, poliisipäällikkö, apulaispoliisipäällikkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö, suojelupoliisin päällikkö, esitutkinta-

tehtäviin määrätty apulaispäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty osastopäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty ylitarkastaja ja tarkastaja, liikkuvan poliisin päällikkö, apulaispäällikkö ja liikennepoliisitarkastaja, rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosylikomisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario;

2) Tullihallituksen rikostorjuntaosaston päällikkö ja tullirikostorjunnasta vastaavien yksiköiden päälliköt, tullipiirin päällikkö ja sen rikostorjuntapäällikkö sekä tulliyli-
tarkastaja, jonka Tullihallituksen rikostorjuntaosaston päällikkö tai rikostorjunnasta vastaavan yksikön päällikkö taikka tullipiirin päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi;

3) rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, apulaisosastopäällikkö, rikostorjuntayksikön yksikönpäällikkö, rajavartiolytarkastaja, ylitarkastaja, rikosylitarkastaja ja rikostarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulaiskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö, Suomenlahden merivartioston Helsingin rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö sekä vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, joka on saanut tutkinnanjohtajalle rajavartiolaitoksessa säädetyn koulutuksen ja jonka rajavartiolaitoksen tai sen hallintoyksikön päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi;

4) syyttäjä.

3 luku

Tuomioistuimen menettely vangitsemisasi- sa

15 §

Vangitsemisasi- an uudelleen käsittely

Tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi vangitun pyynnöstä 1 momentissa säädettyä aikaisemminkin, jos siihen on aiheutta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen sellaisesta olennaisesta olosuhteista tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleenkäsitte-
lyyn, jollei hän 17 §:n 3 momentin nojalla määrää vangittua päästettäväksi heti vapaaksi.

6 luku

Vakuustakavarikko

3 §

Väliaikainen vakuustakavarikko

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää väliaikaisesta vakuustakavarikosta, jos asia ei siedä viivytystä ja jos 1 §:ssä säädetty edellytykset ovat ilmeisesti olemassa. Kohteena oleva omaisuus saadaan ennen väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanoa ottaa mainitun virkamiehen päätöksellä esitutkintaviranomaisen haltuun, jos se on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi.

10 §

Toimenpiteen täytäntöönpano

Vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivat ulosottoviranomaiset noudattaen soveltuvin osin ulosottoaaren 8 luvun säännöksiä turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta. Mainitun luvun 2 §:ssä tarkoitettua vakuutta ei tarvitse kuitenkaan asettaa siitä vahingosta, joka vakuustakavarikosta tai väliaikaisesta vakuustakavarikosta saattaa aiheutua vastajalle, ellei tuomioistuin erityisestä syystä velvoita asianomistajaa asettamaan vakuutta määrätessään vakuustakavarikon tälle tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi.

8 luku

Etsintä

2 §

Kotietsinnän edellytykset

Paikassa, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, kotietsintä saadaan toimittaa 1 momentin 1 kohdassa säädettyin edellytyksin vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni taikka jos muuten voi-

daan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

5 §

Läsnäolo kotietsinnässä

Sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan, tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevälle on varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja. Tilaisuutta ei tarvitse varata, jos se viivyttaisi toimitusta merkittävästi. Jollei kukaan mainituista henkilöistä eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, kotietsinnästä sekä 6 §:n mukaisesta oikeudesta saada pyynnöstä etsintäpäätöksen jäljennös, 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona etsintä on toimitettu.

6 §

Menettely kotietsinnässä

Kotietsintää aloitettaessa on paikalla olevalle 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos kirjallista etsintäpäätöstä ei vielä ole, hänelle on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä päätöksen jäljennös. Lisäksi hänelle on ilmoitettava 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös.

Kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen. Hänen liikkumistaan toimittamispaikalla voidaan myös rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai 9 luvun 1 §:ssä tarkoite-

tun tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Poistamisen ja rajoittamisen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä poistamisen tai rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi.

18 §

Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelemiseen sovelletaan, mitä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä. Vaatimuksen esittäjälle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsitteilyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi.

20 §

Laite-etsinnän määritelmä

Laite-etsintää ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televälvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvussa.

24 §

Datan säilyttämismääräys

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietojärjestelmän välityksellä siirrettyyn viestiin liittyvää tietoa viestin alkuperästä, määränpäästä, reitistä ja koosta sekä viestinnän ajankohdasta, kestosta, laadusta ja muista vastaavista seikoista (*liikennetieto*).

Esitutkintaviranomaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua säilyttämismääräyksen nojalla oikeutta saada tietoonsa viestin, liikennetiedon tai muun tallennetun tiedon sisältöä. Jos 2 momentissa tarkoitettua viestin välittämiseen on osallistunut useampi palveluntar-

joaja, esitutkintaviranomaisella on oikeus saada tietoonsa palveluntarjoajien tunnistamiseksi tarvittavat liikennetiedot.

10 luku

Salaiset pakkokeinot

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn hallussa olevan tai hänen oletettavasti muuten käyttämän telesoitteen tai telepäätelaitteen telekuunteluun, jos häntä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;

5) lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

6) taposta, murhasta, surmasta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta;

8) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetusta terroristisesta tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisesta tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terroristimirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta;

12) törkeästä vahingonteosta;

13) törkeästä petoksesta, törkeästä kiskonnasta;

14) törkeästä rahanväärennyksestä;

15) törkeästä ympäristön turmelemisesta; tai

16) törkeästä huumausainerikoksesta.

5 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Lupa telekuunteluun ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) epäilty rikos ja sen teko-aika;

2) rikoksesta epäilty;

3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;

4) telekuuntelua tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) toimenpiteen kohteena oleva telesoite tai telepäätelaitte;

6) telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;

7) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 3) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta luvattomasta käytöstä, vahingonteosta, viestintäsalaisuuden loukkauksesta tai tietomurrosta;
- 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tai parituksesta;
- 5) huumausainerikoksesta;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta;
- 7) törkeästä tulliselvitysrikoksesta; taikka
- 8) törkeästä laittoman saaliin kätkemisestä.

9 §

Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää 6 §:ssä, 7 §:n 1 momentin 1, 4 ja 5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitetusta televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta sijaintitietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kui-

tenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakko-keinoon käytön aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

27 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai törkeästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

37 §

Valeoston toteuttamista koskeva päätös

Päätöksessä on mainittava:

- 1) valeostosta päättänyt poliisimies sekä päätöksen antopäivä ja sisältö;
- 2) valeoston toteuttava poliisiyksikkö;
- 3) tunnistetiedot valeoston suorittavista poliisimiehistä;
- 4) selvitys siitä, miten on varmistuttu, että valeosto ei saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi;
- 5) mahdolliset valeoston rajoitukset ja ehdot.

40 §

Tietolähteen ohjatusa käytöstä päättäminen

Tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoa, jolla tieto on saatu. Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

58 §

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pakkokeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, et-

tä tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 6 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta. Ennen pakkokeinon käytön keskeyttämistä saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

60 §

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Epäiltyyn kohdistetusta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusa käytöstä on ilmoitettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi.

Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 1 ja 2 momentissa tarkoitettua ilmoitusta epäillylle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos epäillyn henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 momentissa tarkoitetun määräajan tai 3 momentissa tarkoitetun lykkäyksen päätyessä, pakkokeinosta on ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä.

Epäillylle ilmoittamisesta on samalla kirjallisesti ilmoitettava luvan myöntäneelle tuo-

mioistuimelle ja peitetoiminnan osalta 32 §:ssä tarkoitettulle tuomioistuimelle.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan soveltuvin osin 43 §:n säännöksiä. Valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa noudattaen soveltuvin osin mainitun pykälän 6 momenttia.

11 luku

Erinäiset säännökset

1 a §

Asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen

Tuomioistuin, jossa on vireillä pakkokeinoasia, saa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai muun pakkokeinoasian tuomioistuimeen saattaneen henkilön esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtävän tuomioistuimen asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet ovat voimassa, kunnes se tuomioistuin, johon asia on siirretty, toisinn määrää. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää takaisin, jolleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi.

Päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei saa hakea muutosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

3.

Laki**oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on osaksi laissa 894/2001, seuraavasti:

5 luku

Syytteen vireillepanosta

3 §

Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) vastaaja;
- 2) asianomistaja;
- 3) syytteenalainen teko, sen tekoaika ja -paikka ja muut tiedot, jotka tarvitaan teon kuvailemiseksi;
- 4) rikos, johon syyttäjä katsoo vastaajan syyllistyneen;
- 5) rangaistus- ja menettämiskaava ja vaatimukset sekä muut vaatimukset ja lainkohdat, joihin ne perustuvat;
- 6) asianomistajan vaatimukset, joita syyttäjä 3 luvun 9 §:n nojalla ajaa;

7) todisteet, jotka syyttäjä aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;

8) ylimääräinen tieto, jota syyttäjän on tarkoitus käyttää näyttönä, sekä perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiselle;

9) syytteen nostamisen edellytyksenä oleva pyyntö taikka sitä koskeva määräys tai suositumus; sekä

10) seikat, joihin tuomioistuimen toimivalta perustuu, jollei toimivalta muutoin ilmene haastehakemuksesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
 ta 20 .

4.

Laki**ydinenergilain 68 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ydinenergilain (990/1987) 68 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa
 1271/1988, seuraavasti:

68 §

Virka-apu ja takavarikko

Kotietsintään, henkilöntarkastukseen ja takavarikkoon sovelletaan muutoin pakkokeinolakia.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 .

5.

Laki**puolustustilalain 9 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustustilalain (1083/1991) 9 §:n 3 momentti seuraavasti:

9 §

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain (806/2011) vangitsemista koskevan asian käsittelyä koskevia säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 .

6.

Laki**tullilain 23 a ja 43 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan tullilain (1466/1994) 43 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 879/2011, ja *muutetaan* lain 23 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 961/2012, seuraavasti:

23 a §

Poliisiasiain tietojärjestelmän teknisenä osana olevaan tutkinta- ja virka-apujärjestelmään saadaan tallettaa tutkinta- ja virka-aputehtävien suorittamiseksi ja kirjaimiseksi esitutkintalaissa (805/2011) tarkoitettussa esitutkinnassa, Tullin toimenpiteiden yhteydessä tai virka-aputehtävissä taikka pakkokeinolain soveltamisen yhteydessä saatuja tietoja seuraavasti:

1) rikoksesta epäillyistä henkilöistä sekä ilmoittajina, todistajina ja asianomistajina

esiintyvistä tai muutoin ilmoitukseen liittyvistä henkilöistä;

2) rikosilmoitusten ja muiden ilmoitusten nimikkeistä, pakkokeinoista, Tullin toimenpiteistä sekä esitutkinnan vaiheista;

3) muista Tullin tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvuksista, olosuhteista ja yksilöinneistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
kuuta 20 .

7.

Laki**rajavartiolain 47 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolain (578/2005) 47 a §, sellaisena kuin se on laissa 478/2010, seuraavasti:

47 a §

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano sekä takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

Mitä sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:ssä säädetään poliisin tehtävistä menettämisseuraamuksen täytäntöön-

panossa ja pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 2—4 momentissa takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta, sovelletaan rajavartiolaitokseen sen tutkinnassa rikosasiassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 20 .

8.

Laki**valmisteverotuslain 103 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valmisteverotuslain (182/2010) 103 §:n 3 momentti seuraavasti:

103 §

Haltuunotto

tuotteen osalta pakkokeinolain (806/2011)
 7 luvussa säädettyä takavarikkoa eikä tuoteta
 tuomita valtiolle menetetyksi.

 Haltuun otettu tuote on palautettava, kun
 verot on maksettu tai verosaatava on muuten
 turvattu, jollei esitutkintaviranomainen tee

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 .

9.

Laki**Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentti
 seuraavasti:

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tuke-

- maan:
- 1) Verohallinnosta annetun lain 2 §:n 1 momentissa säädettyä tehtävää;
 - 2) tullilain (1466/1994) 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun tullitoimenpiteen suorittamista sekä tullin suorittamaa verotusta, verovalvontaa ja verojen perintää;
 - 3) Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädettyä työeläkevakuuttamisvelvoitteiden valvontaa;

- 4) työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 10 §:n 1 momentissa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen perintämenettelyn toimeenpanon valvontaa;
- 5) alkoholilain (1143/1994) 41 ja 42 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamista;
- 6) valtionavustuslain (688/2001) perusteella organisaation toimintaa varten annettavan rahoituksen myöntämistä ja valvontaa;
- 7) rakennerahastolain (1401/2006) 28 §:ssä tarkoitetun tehtävän hoitamista;
- 8) ulosottokaassa (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa;
- 9) konkurssipesien hallinnon valvonnasta annetussa laissa (109/1995) tarkoitettua konkurssipesien hallinnon valvontaa;

10) liiketoimintakiellosta annetun lain 19 a §:ssä tarkoitettua liiketoimintakiellon määrittämisen edellytysten tutkintaa ja 21 a §:ssä tarkoitettua liiketoimintakiellon valvontaa;

11) poliisiin tai rajavartiolaitoksen suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä tai tullin suorittamaa esitutkintaa, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen;

12) esitutkintalain (805/2011) 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua rikoksen

johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen selvittämistä sekä rikoslain (39/1889) 10 luvussa tarkoitettua menettämisseuraamuksen määrittämistä;

13) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetun lain (503/2008) 35 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja selvittämistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.

Laki

valvontarangaistuksesta annetun lain 6 ja 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valvontarangaistuksesta annetun lain (330/2011) 6 §:n 1 momentti ja 35 § seuraavasti:

6 §

Valvonta

Valvontarangaistukseen tuomittua valvotaan hänen asuntoonsa asennettavilla, tuomitun haltuun annettavilla taikka tuomitun ylle ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tässä tarkoitettu tekninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä 10 luvun 19 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä katselua.

35 §

Virka-apu

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävänsä suorittamiseksi poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki**eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä annetun lain (697/2011) 3 § seuraavasti:

3 §

Takavarikointikiellon sisältö

Takavarikointikiellon johdosta:

1) näyttelyesineitä ei saa ottaa haltuun eikä takavarikoida oikeudenkäymiskaaren 7 luvun tai pakkokeinolain (806/2011) 7 luvun nojalla;

2) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa muuta turvaamistointia tai pakkokeinoa, joka estäisi esineen palauttamisen;

3) näyttelyesineitä ei saa ulosmitata saatavasta;

4) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa luovutusvelvoitteen täytäntöönpanoa;

5) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa muuta täytäntöönpanoa, joka estäisi esineen palauttamisen, jos täytäntöönpanotavana on ratkaisu, joka on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun hakeuksen saapumispäivänä tai sen jälkeen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

12.

Laki**autokiinnityslain 15 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan autokiinnityslain (810/1972) 15 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1338/2009, seuraavasti:

15 §

Jos rekisteriin merkitty auto ulosmitataan, pannaan takavarikkoon tai vakuustakavarikkoon taikka jos omistajan omaisuus luovutetaan konkurssiin, on siitä sekä päivästä, jona ulosmittaus tai takavarikko on toimitettu taikka vakuustakavarikko määrätty tai konkurssi alkanut, tehtävä merkintä rekisteriin.

Ulosmittauksen ja takavarikon toimittajan, vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivan ulosottoviranomaisen tai pesänhoita-

jan tulee viipymättä lähettää Liikenteen turvallisuusvirastolle tiedot 1 momentissa mainittujen merkintöjen tekemistä varten.

Jos Liikenteen turvallisuusvirastolle esitetään selvitys siitä, että ulosmittaus, takavarikko, vakuustakavarikko tai konkurssi on peruuntunut, rauennut tai muutoin lakannut, on sekin merkittävä rekisteriin.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

13.

Laki**yrittäjäkiinnityslain 25 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrittäjäkiinnityslain (634/1984) 25 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on osaksi
 laissa 966/1998, seuraavasti:

25 §

Yrittäjäkiinnitysrekisteriin tehtävät merkinnät

Yrittäjäkiinnitysrekisteriin merkitään:

- 1) elinkeinonharjoittajan nimi, panttivelkakirjan antamispäivä, pääoma ja korko sekä kenelle velkakirja on annettu;
- 2) kiinnityksen hakemispäivä ja hakija;
- 3) kiinnityksen vahvistaminen, laajentaminen, yhdistäminen, jakaminen, muuntaminen ja kuolettaminen sekä etuoikeusjärjestyksen muuttaminen;
- 4) kiinnitettyyn omaisuuteen kohdistettu ulosmittaus, takavarikko tai vakuustakava-

rikko, elinkeinonharjoittajan omaisuuden hakeminen ja luovuttaminen konkurssiin sekä yrityksen toiminnan lopettaminen;

5) tiedot sellaisesta 18 §:n 3 momentissa tarkoitettusta ratkaisusta, johon on haettu muutosta;

6) rekisteriviranomaiselle ilmoitettu tieto panttivelkakirjan haltijasta ja hänen osoitteestaan.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 .

14.

Laki**alusrekisterilain 9 ja 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alusrekisterilain (512/1993) 9 §:n 3 momentti ja 10 §:n 3 momentti seuraavasti:

9 §

Alusrekisteriin tehtävät merkinnät

 Alusrekisteriin merkitään myös alukseen vahvistetut kiinnitykset sekä siihen kohdistuva ulosmittaus, takavarikko ja vakuustakavarikko sekä omistajan konkurssiin asettaminen samoin kuin näitä tietoja koskevat muutokset.

10 §

Alusrakennusrekisteriin tehtävät merkinnät

 Alusrakennusrekisteriin merkitään rakenteilla olevaan alukseen vahvistetut kiinnitykset sekä siihen kohdistuva ulosmittaus, takavarikko ja vakuustakavarikko sekä omistajan konkurssiin asettaminen samoin kuin näitä tietoja koskevat muutokset.

 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
 kuuta 20 _____ .

15.

Laki**oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 ja 16 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 5 §:n 2 momentti ja 16 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 821/2011, seuraavasti:

5 §

Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta

 Pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa tai poliisilain (872/2011) 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja taikka tullilain (1466/1994) 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä

tarvitse kuulla, perustiedot tulevat julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, perustiedot tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitetusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi päättää, että perustiedot tulevat julkisiksi aikaisemmin.

16 §

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinolain 10 luvussa tai poliisilain 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa taikka tullilain 20 f §:ssä tarkoitet-

tua tullitoimenpidettä koskeva asia, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle. Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun tuomioistuimelle ilmoitetaan edellä tarkoitetusta ilmoituksesta. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

16.

Laki**kasvinsuojelulaineista annetun lain 32 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kasvinsuojelulaineista annetun lain (1563/2011) 32 § seuraavasti:

32 §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saa tässä laissa säädettyä tehtävää suorittaessa saatuja tietoja yksityisen tai yhteisön liike- tai ammatillisuudesta tai taloudellisesta asemasta luovuttaa:

1) syyttäjä- ja poliisiviranomaisille pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettua rikoksen selvittämiseksi;

2) tämän lain 23 ja 24 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten;

3) Euroopan unionin lainsäädännössä tai Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitetuille ulkomaisille toimielimille ja tarkastajille, kun Euroopan unionin lainsäädännössä tai sopimuksessa niin edellytetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

17.

Laki**ulosottokaaren 2 luvun 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulosottokaaren (705/2007) 2 luvun 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1417/2009, seuraavasti:

2 luku

Ulosottoperusteet

2 §

Ulosottoperusteiden luettelo

Ulosottoperusteita ovat seuraavat asiakirjat:

- 1) tuomioistuimen riita- tai rikosasiassa antama tuomio;
- 2) tuomioistuimen antama turvaamistoimipäätös tai pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös väliaikaisesta vakuustakavarikosta;
- 3) välitystuomio, joka on annettu välimiesmenettelystä annetussa laissa (967/1992) tai muussa laissa säädettyssä välimiesmenetelyssä, ja sellaisella välitystuomiolla vahvistettu sovinto;

4) osamaksukauppaa koskeva ulosottomiehen tilityspöytäkirja, vahvistettu elatusapu-sopimus sekä sellainen sitoumus tai saamis-todiste, jonka täytäntöönpanosta tämän lain mukaisessa järjestyksessä säädetään muussa laissa;

5) hallintotuomioistuimen päätös ja muun viranomaisen päätös hallintolainkäyttöasias-sa;

6) valtioneuvoston, ministeriön, valtion keskushallintoon kuuluvan viraston ja aluehallintoviraston päätös sekä muu hallintopäätös, jos sen täytäntöönpanosta tämän lain mukaisessa järjestyksessä säädetään muussa laissa.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2013

Pääministerin estyneenä ollessa, ulkoasiainministeri

ERKKI TUOMIOJA

Oikeusministeri *Anna-Maja Henriksson*

1.

Laki**esitutkintalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 10 §:n 1 ja 2 momentti, 6 luvun 1 §:n 1 momentti ja 3 §:n 1 momentti sekä 9 luvun 6 §:n 2 momentti seuraavasti:

Vuoden 2014 alussa voimaan tuleva laki

Ehdotus

4 luku

Esitutkintaperiaatteet ja esitutkintaan osallistuvien oikeudet

10 §

Oikeus käyttää avustajaa esitutkinnassa

Asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Asianosaiselle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Rikoksesta epäillylle oikeudesta on kirjallisesti ilmoitettava viipymättä, kun hän menettää vapautensa kiinniottamisen, pidättämisen tai vangitsemisen yhteydessä. Esitutkintaviranomaisen on muutenkin selvittävään rikokseen, rikoksen selvittämiseen ja asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan.

Tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys oikeudenkäyntiavustajan tai tukihenkilön määräämisestä asianomistajalle, kun siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännösten nojalla, ja puolustajan määräämisestä rikoksesta epäillylle, kun siihen on aihetta mainitun luvun 1 §:n 3 momentin nojal-

10 §

Oikeus käyttää avustajaa esitutkinnassa

Asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Asianosaiselle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Rikoksesta epäillylle oikeudesta on kirjallisesti ilmoitettava viipymättä, kun hän menettää vapautensa kiinniottamisen, pidättämisen tai vangitsemisen yhteydessä. Esitutkintaviranomaisen on muutenkin selvittävään rikokseen, rikoksen selvittämiseen ja asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan *tai oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisen sitä edellyttäessä*.

Tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys oikeudenkäyntiavustajan tai tukihenkilön määräämisestä asianomistajalle, *jos* siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännösten nojalla, ja puolustajan määräämi-

la.

sestä rikoksesta epäillylle, jos siihen on aiheutta mainitun luvun 1 §:n 3 momentin nojalla. Rikoksen luonteen sitä edellyttäessä esitutkintaviranomaisen on tiedusteltava asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheutonta viivytystä.

6 luku

Läsnäolo esitutkinnassa

1 §

Velvollisuus saapua esitutkintaan

Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän on velvollinen kutsusta saapumaan esitutkintaan sen poliisilaitoksen toimialueella, jossa hän oleskelee.

1 §

Velvollisuus saapua esitutkintaan

Jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta, tai jos hänen läsnäolonsa esitutkintatoimenpidettä suoritettaessa on muuten tarpeen rikoksen selvittämiseksi, hän on velvollinen kutsusta saapumaan *kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan.*

3 §

Välitön kuuleminen

Rikospaikalta tai sen välittömästi läheisyydestä tavatun henkilön on poliisimiehen kehoituksesta jäätävä tälle paikalle tai saavuttava välittömästi muuhun saman poliisilaitoksen toimialueella olevaan paikkaan, jos häntä on asian selvittämiseksi tarpeen heti kuulla. Jos hän ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehotusta tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä, poliisi voi estää häntä poistumasta paikalta tai ottaa hänet kiinni ja vielä kuultavaksi.

3 §

Välitön kuuleminen

Rikospaikalta tai sen välittömästi läheisyydestä tavatun henkilön on *rikosten esitutkintaa suorittavan esitutkintavirkamiehen* kehoituksesta jäätävä tälle paikalle tai saavuttava välittömästi *virkamiehen edustaman esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan tai muun esitutkintaviranomaisen vastaavaan toimipaikkaan.* Jos hän ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy noudattamasta kehotusta tai tämä on hänen käyttäytymisensä perusteella todennäköistä, *asianomainen virkamies* voi estää häntä poistumasta paikalta tai ottaa hänet kiinni ja viedä kuultavaksi.

9 luku

Esitutkinta-aineisto

6 §

Esitutkintapöytäkirja

Esitutkintapöytäkirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimien-
piteistä ja niiden yhteydessä tehdyistä esitut-
kinnassa selvitettäviä asioita koskevista ha-
vainnoista sekä liitettävä tutkinnassa kerty-
neet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos
niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asi-
assa ja jos laissa ei toisin säädetä. Esitutkin-
täkirjaan on merkittävä esitutkinnassa
kuultujen henkilöiden kieli.

6 §

Esitutkintapöytäkirja

Esitutkintapöytäkirjaan on otettava kuulustelupöytäkirjat ja selostukset tutkintatoimien-
piteistä ja niiden yhteydessä tehdyistä esitut-
kinnassa selvitettäviä asioita koskevista ha-
vainnoista sekä liitettävä tutkinnassa kerty-
neet asiakirjat, tallenteet ja valokuvat, jos
niillä voidaan olettaa olevan merkitystä asi-
assa ja jos laissa ei toisin säädetä. Esitutkin-
täkirjaan on kirjattava ylimääräisen
tiedon käyttäminen rikoksen selvittämisessä
ja merkittävä esitutkinnassa kuultujen henki-
löiden käyttämä kieli.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

2.

Laki**pakkokeinolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 9 §:n 1 momentti, 3 luvun 15 §:n 2 momentti, 6 luvun 3 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentti, 8 luvun 2 §:n 2 momentti, 5 §:n 2 momentti, 6 §:n 1 ja 3 momentti, 18 §:n 2 momentti, 20 §:n 2 momentti ja 24 §:n 2 ja 3 momentti, 10 luvun 3 §:n 2 momentti, 5 §:n 2 ja 3 momentti, 6 §:n 2 momentti, 9 §:n 1 ja 3 momentti, 27 §:n 2 momentti, 37 §:n 2 momentti, 40 §:n 2 momentti, 56 §:n 1 momentti, 58 ja 60 §, sellaisena kuin niistä on 10 luvun 3 §:n 2 momentti osaksi laissa 1468/2011, sekä
lisätään lain 11 lukuun uusi 1 a § seuraavasti:

Vuoden 2014 alussa voimaan tuleva laki *Ehdotus*

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

9 §

Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat:

1) poliisiylijohtaja, Poliisihallituksen poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja ja poliisitarkastaja, poliisipäällikkö, apulaispoliisipäällikkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö, suojelupoliisin päällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty apulaispäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty osastopäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty ylitarkastaja ja tarkastaja, liikkuvan poliisin päällikkö, apulaispäällikkö ja liikennepoliisitarkastaja, rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosylikomisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario;

2) Tullihallituksen rikostorjuntaosaston päällikkö ja tullirikostorjunnasta vastaavien yksiköiden päälliköt, tullipiirin päällikkö ja sen rikostorjuntapäällikkö sekä tulliyli­ tarkastaja, jonka Tullihallituksen rikostorjuntaosaston päällikkö tai rikostorjunnasta vastaavan yksikön päällikkö taikka tullipiirin päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi;

3) rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja-

9 §

Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat:

1) poliisiylijohtaja, Poliisihallituksen poliisijohtaja, poliisiylitarkastaja ja poliisitarkastaja, poliisipäällikkö, apulaispoliisipäällikkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö, suojelupoliisin päällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty apulaispäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty osastopäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty ylitarkastaja ja tarkastaja, liikkuvan poliisin päällikkö, apulaispäällikkö ja liikennepoliisitarkastaja, rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosylikomisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario;

2) Tullihallituksen rikostorjuntaosaston päällikkö ja tullirikostorjunnasta vastaavien yksiköiden päälliköt, tullipiirin päällikkö ja sen rikostorjuntapäällikkö sekä tulliyli­ tarkastaja, jonka Tullihallituksen rikostorjuntaosaston päällikkö tai rikostorjunnasta vastaavan yksikön päällikkö taikka tullipiirin päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi;

3) rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulais-

ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, apulaisosastopäällikkö, ylitarkastaja, rikosylitarkastaja ja rikostarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulaiskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö, Suomenlahden merivartioston Helsingin rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö sekä vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, joka on saanut tutkinnanjohtajalle rajavartiolaitoksessa säädetyn koulutuksen ja jonka rajavartiolaitoksen tai sen hallintoyksikön päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi;

4) syyttäjää.

päällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, apulaisosastopäällikkö, rikostorjuntayksikön yksikönpäällikkö, rajavartiolylitarkastaja, ylitarkastaja, rikosylitarkastaja ja rikostarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulaiskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö, Suomenlahden merivartioston Helsingin rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö sekä vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, joka on saanut tutkinnanjohtajalle rajavartiolaitoksessa säädetyn koulutuksen ja jonka rajavartiolaitoksen tai sen hallintoyksikön päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi;

4) syyttäjää.

3 luku

Tuomioistuinmenettely vangitsemisasiassa

15 §

Vangitsemiasian uudelleen käsittely

Tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi 1 momentissa säädettyä aikaisemminkin, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava *tuomioistuimelle ja vangitulle* sellaisesta olennaisesta olosuhteissa tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleenkäsittelyyn.

15 §

Vangitsemiasian uudelleen käsittely

Tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi *vangitun pyynnöstä* 1 momentissa säädettyä aikaisemminkin, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava vangitulle *ja hänen avustajalleen* sellaisesta olennaisesta olosuhteissa tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleenkäsittelyyn, *jollei hän 17 §:n 3 momentin nojalla määrää vangittua päästettäväksi heti va- paaksi.*

6 luku

Vakuustakavarikko

3 §

Väliaikainen vakuustakavarikko

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi

3 §

Väliaikainen vakuustakavarikko

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi

määrätä väliaikaisen vakuustakavarikon, jos asia ei siedä viivytystä ja jos 1 §:ssä säädetty edellytykset ovat ilmeisesti olemassa. Kohteena oleva omaisuus saadaan ennen väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanoa ottaa mainitun virkamiehen päätöksellä esitutkintaviranomaisen haltuun, jos se on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi.

päättää väliaikaisesta vakuustakavarikosta, jos asia ei siedä viivytystä ja jos 1 §:ssä säädetty edellytykset ovat ilmeisesti olemassa. Kohteena oleva omaisuus saadaan ennen väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanoa ottaa mainitun virkamiehen päätöksellä esitutkintaviranomaisen haltuun, jos se on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi.

10 §

Toimenpiteen täytäntöönpano

Vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta on soveltuvin osin voimassa, mitä ulosottoakaaren 8 luvussa säädetään turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta. Mainitun luvun 2 §:ssä tarkoitettua vakuutta ei tarvitse kuitenkaan asettaa siitä vahingosta, joka vakuustakavarikosta tai väliaikaisesta vakuustakavarikosta saattaa aiheutua vastaajalle, ellei tuomioistuimien erityisestä syystä velvoita asianomistajaa asettamaan vakuutta määrätessään vakuustakavarikon tälle tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi.

10 §

Toimenpiteen täytäntöönpano

Vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivat ulosottoviranomaiset noudattaen soveltuvin osin ulosottoakaaren 8 luvun säännöksiä turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta. Mainitun luvun 2 §:ssä tarkoitettua vakuutta ei tarvitse kuitenkaan asettaa siitä vahingosta, joka vakuustakavarikosta tai väliaikaisesta vakuustakavarikosta saattaa aiheutua vastaajalle, ellei tuomioistuimien erityisestä syystä velvoita asianomistajaa asettamaan vakuutta määrätessään vakuustakavarikon tälle tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi.

8 luku

Etsintä

2 §

Kotietsinnän edellytykset

Paikassa, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, saadaan kotietsintä toimittaa vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni taikka jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

2 §

Kotietsinnän edellytykset

Paikassa, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, kotietsintä saadaan toimittaa 1 momentin 1 kohdassa säädetyn edellytyksen vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni taikka jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

5 §

Läsnäolo kotietsinnässä

Sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan, tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevalle on varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja. Tilaisuutta ei tarvitse varata, jos se viivyttäisi toimitusta merkittävästi. Jollei kukaan mainituista henkilöistä eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, kotietsinnästä sekä 6 §:n mukaisesta oikeudesta saada pyynnöstä etsintäpäätöksen jäljennös ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona etsintä on toimitettu.

6 §

Menettely kotietsinnässä

Kotietsintää aloitettaessa on paikalla olevalle 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos kirjallista etsintäpäätöstä ei vielä ole, henkilölle on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä päätöksen jäljennös.

Kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos *poistaminen on välttämätöntä sen vuoksi, että hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen.*

5 §

Läsnäolo kotietsinnässä

Sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan, tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevalle on varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja. Tilaisuutta ei tarvitse varata, jos se viivyttäisi toimitusta merkittävästi. Jollei kukaan mainituista henkilöistä eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, kotietsinnästä sekä 6 §:n mukaisesta oikeudesta saada pyynnöstä etsintäpäätöksen jäljennös, 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona etsintä on toimitettu.

6 §

Menettely kotietsinnässä

Kotietsintää aloitettaessa on paikalla olevalle 5 §:n 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos kirjallista etsintäpäätöstä ei vielä ole, *hänelle* on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä päätöksen jäljennös. *Lisäksi hänelle on ilmoitettava 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös.*

Kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen. *Hänen liikkumistaan toimittamispaikalla voidaan myös rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai 9 luvun 1 §:ssä tarkoitettua tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Poistamisen ja rajoittamisen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä*

poistamisen tai rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi.

18 §

Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään. Vaatimuksen esittäjälle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuuluksi.

18 §

Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelemisestä *sovelletaan, mitä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä.* Vaatimuksen esittäjälle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. *Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istuntokäsittelyä, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi.*

20 §

Laite-etsinnän määritelmä

Laite-etsintää ei saa kohdistaa luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvussa.

20 §

Laite-etsinnän määritelmä

Laite-etsintää ei saa kohdistaa *sellaiseen* luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvussa.

24 §

Datan säilyttämismääräys

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietojärjestelmän välityksellä siirrettyyn viestiin liittyvää tietoa viestin alkuperästä, määränpästä, reitistä ja koosta sekä viestinnän ajankohdasta, kestosta, laadusta ja muista vastaavista seikoista.

Esitutkintaviranomaisella ei ole 1 momentissa tarkoitetun säilyttämismääräyksen nojalla oikeutta saada tietoonsa viestin, 2 momentissa tarkoitetun tiedon tai muun tallennetun tiedon sisältöä. Jos 2 momentissa tarkoitetun viestin välittämiseen on osallistunut useampi palveluntarjoaja, esitutkintaviranomaisella on oikeus saada tietoonsa palveluntarjoajien tunnistamiseksi tarvittavat tiedot.

24 §

Datan säilyttämismääräys

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietojärjestelmän välityksellä siirrettyyn viestiin liittyvää tietoa viestin alkuperästä, määränpästä, reitistä ja koosta sekä viestinnän ajankohdasta, kestosta, laadusta ja muista vastaavista seikoista (**liikennetieto**).

Esitutkintaviranomaisella ei ole 1 momentissa tarkoitetun säilyttämismääräyksen nojalla oikeutta saada tietoonsa viestin, *liikennetiedon* tai muun tallennetun tiedon sisältöä. Jos 2 momentissa tarkoitetun viestin välittämiseen on osallistunut useampi palveluntarjoaja, esitutkintaviranomaisella on oikeus saada tietoonsa palveluntarjoajien tunnistamiseksi tarvittavat *liikennetiedot*.

10 luku

Salaiset pakkokeinot

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn hallussa olevan tai hänen muuten oletettavasti käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen telekuunteluun, kun häntä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;

5) törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

6) taposta, murhasta, surmasta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta; panttivangin ottamisesta;

8) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän joh-

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn hallussa olevan tai hänen oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen telekuunteluun, jos häntä on syytä epäillä:

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta, jalkaväkimiinakiellon rikkomisesta;

2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta, törkeästä vakoilusta, turvallisuussalaisuuden paljastamisesta, luvattomasta tiedustelutoiminnasta;

3) valtiopetoksesta, törkeästä valtiopetoksesta, valtiopetoksen valmistelusta;

4) törkeästä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä;

5) lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä;

6) taposta, murhasta, surmasta;

7) törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä, törkeästä vapaudenriistosta, ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta; panttivangin ottamisesta;

8) törkeästä ryöstöstä, törkeästä kiristyksestä;

9) törkeästä kätkemisrikoksesta, ammattimaisesta kätkemisrikoksesta, törkeästä rahanpesusta;

10) tuhotyöstä, liikennetuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta;

11) rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän

tamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta;

- 12) törkeästä vahingonteosta;
- 13) törkeästä petoksesta, törkeästä kiskonnasta;
- 14) törkeästä rahanväärennyksestä;
- 15) törkeästä ympäristön turmelemisesta;

tai

- 16) törkeästä huumausainerikoksesta.

rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen, terrorismin rahoittamisesta;

- 12) törkeästä vahingonteosta;
- 13) törkeästä petoksesta, törkeästä kiskonnasta;
- 14) törkeästä rahanväärennyksestä;
- 15) törkeästä ympäristön turmelemisesta;

tai

- 16) törkeästä huumausainerikoksesta.

5 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Lupa voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun edellytykset perustuvat;
- 4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;
- 6) telekuuntelun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset telekuuntelun ja muun vastaavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

5 §

Telekuuntelusta ja muusta vastaavasta tietojen hankkimisesta päättäminen

Lupa telekuunteluun ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tietojen hankkimiseen voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) rikoksesta epäilty;
- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 4) telekuuntelua tai 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietojen hankkimista koskevan luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;
- 6) telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 7) mahdolliset telekuuntelun tai telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, kun epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 3) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tai parituksesta;
- 4) huumausainerikoksesta;
- 5) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta;
- 6) törkeästä tulliselvitysrikoksesta; taikka
- 7) törkeästä laittoman saaliin kätkemisestä.

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa *kohdistaa televalvontaa* rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä *teleosoitteeseen* tai *telepäätelaitteeseen*, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 3) *telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuneesta luvattomasta käytöstä, vahingonteosta, viestintäsalaisuuden loukkauksesta tai tietomurrosta;*
- 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, *lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin* tai parituksesta;
- 5) huumausainerikoksesta;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta;
- 7) törkeästä tulliselvitysrikoksesta; taikka
- 8) törkeästä laittoman saaliin kätkemisestä.

9 §

Televalvonnasta päättäminen

Tuomioistuin päättää 6 §:ssä, 7 §:n 1 momentin 1, 4 ja 5 kohdassa ja 2 momentissa sekä 8 §:ssä tarkoitetusta televalvonnasta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

9 §

Televalvonnasta ja sijaintitietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää 6 §:ssä, 7 §:n 1 momentin 1, 4 ja 5 kohdassa ja 2 momentissa tarkoitetusta televalvonnasta sekä 8 §:ssä tarkoitetusta *sijaintitietojen hankkimisesta* pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää televalvonnasta ja *sijaintitietojen hankkimisesta* siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan ja se voidaan myöntää koskemaan myös päätöstä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan ja lupa tai päätös voi koskea myös luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

27 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä tulliselvitysrikoksesta, tai rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

Poliisi saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn peitetoimintaa, jos tätä on syytä epäillä 3 §:ssä tarkoitetusta muusta rikoksesta kuin törkeästä laittoman maahantulon järjestämisestä tai törkeästä tulliselvitysrikoksesta taikka jos tätä on syytä epäillä rikoslain 17 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

37 §

Valeoston toteuttamista koskeva päätös

Päätöksessä on mainittava:

- 1) valeostosta päättänyt poliisimies ja tuomioistuimien, päätöksien antopäivät ja sisältö;
- 2) valeoston toteuttava poliisiyksikkö;
- 3) tunnistetiedot valeoston suorittavista poliisimiehistä;
- 4) selvitys siitä, miten on varmistuttu, että valeosto ei saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi;
- 5) mahdolliset toteuttamisen rajoitukset ja ehdot.

Päätöksessä on mainittava:

- 1) valeostosta päättänyt poliisimies sekä päätöksen antopäivä ja sisältö;
- 2) valeoston toteuttava poliisiyksikkö;
- 3) tunnistetiedot valeoston suorittavista poliisimiehistä;
- 4) selvitys siitä, miten on varmistuttu, että valeosto ei saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi;
- 5) mahdolliset valeoston rajoitukset ja ehdot.

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva pää-

27 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

37 §

Valeoston toteuttamista koskeva päätös

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva pää-

tös voidaan antaa enintään kahdeksi kuukau-
deksi kerrallaan.

tös voidaan antaa enintään *kuudeksi* kuukau-
deksi kerrallaan.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää tuomioistu-
tuin silloin, kun kyseinen ylimääräinen tieto on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä päättää tuomioistuin.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, *jos* tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinoja, jolla tieto on saatu. *Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle.* Ylimääräisen tiedon käyttämisestä *näyttönä* päättää tuomioistuin *pääasian käsittelyn yhteydessä.* Ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

58 §

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pakkokeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 6 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

58 §

Telekuuntelun, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta rikoksesta epäillyltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva rikoksesta epäilty ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, pakkokeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 6 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka että rikoksesta epäilty ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta. *Ennen pakkokeinon käytön keskeyttämistä saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyk-*

sin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

60 §

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televelvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäilylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. *Epäilylle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.*

Epäiltyyn kohdistetusta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä on ilmoitettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi. *Epäilylle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto 32 §:ssä tarkoitetulle tuomioistuimelle.*

Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 1 ja 2 momentissa tarkoitettua ilmoitusta epäilylle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan soveltuvin osin 43 §:n säännöksiä. Valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa

60 §

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televelvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäilylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Epäiltyyn kohdistetusta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä on ilmoitettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi.

Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta päättää, että 1 ja 2 momentissa tarkoitettua ilmoitusta epäilylle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos epäillyn henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 momentissa tarkoitettua määräajan tai 3 momentissa tarkoitettua lykkäyksen päättyessä, pakkokeinosta on ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä.

Epäilylle ilmoittamisesta on samalla kirjallisesti ilmoitettava luvan myöntäneelle tuomioistuimelle ja peitetoiminnan osalta 32 §:ssä tarkoitetulle tuomioistuimelle.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmu-

noudattaen soveltuvin osin mainitun pykälän 6 momenttia.

kaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan soveltuvin osin 43 §:n säännöksiä. Valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään Helsingin kärjäoikeudessa noudattaen soveltuvin osin mainitun pykälän 6 momenttia.

11 luku

Erinäiset säännökset

(uusi)

1 a §

Asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen

Tuomioistuin, jossa on vireillä pakkokeinoasia, saa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai muun pakkokeinoasian tuomioistuimeen saattaneen henkilön esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtävän tuomioistuimen asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet ovat voimassa, kunnes se tuomioistuin, johon asia on siirretty, toisin määrää. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää takaisin, jolleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi.

Päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei saa hakea muutosta.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

3.

Laki**oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on osaksi laissa 894/2001, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

Syytteen vireillepanosta

3 §

Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) vastaaja;
- 2) asianomistaja;
- 3) syytteenalainen teko, sen teko-aika ja -paikka ja muut tiedot, jotka tarvitaan teon kuvailemiseksi;
- 4) rikos, johon syyttäjä katsoo vastaajan syyllistyneen;
- 5) rangaistus- ja menettämiskaava vaatimus sekä muut vaatimukset ja lainkohdat, joihin ne perustuvat;
- 6) asianomistajan vaatimukset, joita syyttäjä 3 luvun 9 §:n nojalla ajaa;
- 7) todisteet, jotka syyttäjä aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 8) syytteen nostamisen edellytyksenä oleva pyyntö taikka sitä koskeva määräys tai suositus; sekä
- 9) seikat, joihin tuomioistuimen toimivalta perustuu, jollei toimivalta muutoin ilmene haastehakemuksesta.

3 §

Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) vastaaja;
- 2) asianomistaja;
- 3) syytteenalainen teko, sen teko-aika ja -paikka ja muut tiedot, jotka tarvitaan teon kuvailemiseksi;
- 4) rikos, johon syyttäjä katsoo vastaajan syyllistyneen;
- 5) rangaistus- ja menettämiskaava vaatimus sekä muut vaatimukset ja lainkohdat, joihin ne perustuvat;
- 6) asianomistajan vaatimukset, joita syyttäjä 3 luvun 9 §:n nojalla ajaa;
- 7) todisteet, jotka syyttäjä aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 8) *ylimääräinen tieto, jota syyttäjän on tarkoitus käyttää näyttönä, sekä perustelut ylimääräisen tiedon käyttämiselle;*
- 9) syytteen nostamisen edellytyksenä oleva pyyntö taikka sitä koskeva määräys tai suositus; sekä
- 10) seikat, joihin tuomioistuimen toimivalta perustuu, jollei toimivalta muutoin ilmene haastehakemuksesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

4.

Laki**ydinenergiain 68 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ydinenergiain (990/1987) 68 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa
1271/1988, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

68 §

68 §

Virka-apu ja takavarikko

Virka-apu ja takavarikko

Kotietsintään, henkilöntarkastukseen ja takavarikkoon sovelletaan muutoin pakkokeinolakia (450/87).

Kotietsintään, henkilöntarkastukseen ja takavarikkoon sovelletaan muutoin pakkokeinolakia.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

5.

Laki**puolustustilalain 9 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan puolustustilalain (1083/1991) 9 §:n 3 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain (450/87) vangitsemista koskevan asian käsittelyä koskevia säännöksiä.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetun asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain (806/2011) vangitsemista koskevan asian käsittelyä koskevia säännöksiä.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

6.

Laki**tullilain 23 a §:n ja 43 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan tullilain (1466/1994) 43 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 879/2011, ja
muutetaan lain 23 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 961/2012, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

23 a §

23 a §

Poliisiasiain tietojärjestelmän teknisenä osana olevaan tutkinta- ja virka-apujärjestelmään saadaan tallettaa tutkinta- ja virka-aputehtävien suorittamiseksi ja kirjaimiseksi esitutkintalaissa (449/1987) tarkoitettussa esitutkinnassa, Tullin toimenpiteiden yhteydessä tai virka-aputehtävissä taikka pakkokeinolain soveltamisen yhteydessä saatuja tietoja seuraavasti:

1) rikoksesta epäillyistä henkilöistä sekä ilmoittajina, todistajina ja asianomistajina esiintyvistä tai muutoin ilmoitukseen liittyvistä henkilöistä;

2) rikosilmoitusten ja muiden ilmoitusten nimikkeistä, pakkokeinoista, Tullin toimenpiteistä sekä esitutkinnan vaiheista;

3) muista Tullin tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvuksista, olosuhteista ja yksilöinneistä.

Poliisiasiain tietojärjestelmän teknisenä osana olevaan tutkinta- ja virka-apujärjestelmään saadaan tallettaa tutkinta- ja virka-aputehtävien suorittamiseksi ja kirjaimiseksi esitutkintalaissa (805/2011) tarkoitettussa esitutkinnassa, Tullin toimenpiteiden yhteydessä tai virka-aputehtävissä taikka pakkokeinolain soveltamisen yhteydessä saatuja tietoja seuraavasti:

1) rikoksesta epäillyistä henkilöistä sekä ilmoittajina, todistajina ja asianomistajina esiintyvistä tai muutoin ilmoitukseen liittyvistä henkilöistä;

2) rikosilmoitusten ja muiden ilmoitusten nimikkeistä, pakkokeinoista, Tullin toimenpiteistä sekä esitutkinnan vaiheista;

3) muista Tullin tehtävään, toimenpiteeseen ja tapahtumaan liittyvistä tarpeellisista kuvuksista, olosuhteista ja yksilöinneistä.

*Vuoden 2014 alussa voimaan tuleva laki**Ehdotus*

43 §

43 §

Jokainen, jolta otaksutaan saatavan selvitystä tullirikoksesta, on velvollinen kutsusta saapumaan esitutkintaan kuultavaksi lähimpään tullitoimipaikkaan. Muutoin saapuvilla-olosta säädetään esitutkintalaissa (805/2011).

(4 mom. kumotaan)

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

7.

Laki**rajavartiolain 47 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolain (578/2005) 47 a §, sellaisena kuin se on laissa 478/2010, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

47 a §

47 a §

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano ja takavarikoidun esineen palauttaminen

Menettämisseuraamuksen täytäntöönpano sekä takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

Mitä sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:ssä säädetään poliisin tehtävistä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa ja pakkokeinolain 4 luvun 17 §:ssä takavarikoidun esineen palauttamisesta, sovelletaan rajavartiolaitoksen tutkimassa rikosasiassa rajavartiolaitokseen.

Mitä sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:ssä säädetään poliisin tehtävistä menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa ja pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 2—4 momentissa takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta, sovelletaan rajavartiolaitokseen sen tutkimassa rikosasiassa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

8.

Laki**valmisteverotuslain 103 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valmisteverotuslain (182/2010) 103 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

103 §

103 §

Haltuunotto

Haltuunotto

 Haltuun otettu tuote on palautettava, kun verot on maksettu tai verosaatava on muuten turvattu, jollei esitutkintaviranomainen tee tuotteen osalta pakkokeinolain (450/1987) 4 luvussa säädettyä takavarikkoa eikä tuotetta tuomita valtiolle menetetyksi.

 Haltuun otettu tuote on palautettava, kun verot on maksettu tai verosaatava on muuten turvattu, jollei esitutkintaviranomainen tee tuotteen osalta pakkokeinolain (806/2011) 7 luvussa säädettyä takavarikkoa eikä tuotetta tuomita valtiolle menetetyksi.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .*

9.

Laki**Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

1) Verohallinnosta annetun lain (503/2010) 2 §:n 1 momentissa säädettyä tehtävää;

2) tullilain (1466/1994) 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun tullitoimenpiteen suorittamista sekä tullin suorittamaa verotusta, verovalvontaa ja verojen perintää;

3) Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädettyä työeläkevakuuttamisvelvoitteiden valvontaa;

4) työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 10 §:n 1 momentissa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen perintämenettelyn toimeenpanon valvontaa;

5) alkoholilain (1143/1994) 41 ja 42 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamista;

6) valtionavustuslain (688/2001) perusteella organisaation toimintaa varten annettavan rahoituksen myöntämistä ja valvontaa;

7) rakennerahastolain (1401/2006) 28 §:ssä tarkoitettua tehtävän hoitamista;

8) ulosottokaarissa (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa;

9) konkurssipesien hallinnon valvonnasta annetussa laissa (109/1995) tarkoitettua konkurssipesien hallinnon valvontaa;

10) liiketoimintakiellosta annetun lain 19 a §:ssä tarkoitettua liiketoimintakiellon määrittämisen edellytysten tutkintaa ja 21 a §:ssä tarkoitettua liiketoimintakiellon valvontaa;

11) poliisin tai rajavartiolaitoksen suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

1) Verohallinnosta annetun lain 2 §:n 1 momentissa säädettyä tehtävää;

2) tullilain (1466/1994) 3 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun tullitoimenpiteen suorittamista sekä tullin suorittamaa verotusta, verovalvontaa ja verojen perintää;

3) Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 2 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädettyä työeläkevakuuttamisvelvoitteiden valvontaa;

4) työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 10 §:n 1 momentissa tarkoitettua työttömyysvakuutusmaksujen perintämenettelyn toimeenpanon valvontaa;

5) alkoholilain (1143/1994) 41 ja 42 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamista;

6) valtionavustuslain (688/2001) perusteella organisaation toimintaa varten annettavan rahoituksen myöntämistä ja valvontaa;

7) rakennerahastolain (1401/2006) 28 §:ssä tarkoitettua tehtävän hoitamista;

8) ulosottokaarissa (705/2007) tarkoitettua täytäntöönpanoa;

9) konkurssipesien hallinnon valvonnasta annetussa laissa (109/1995) tarkoitettua konkurssipesien hallinnon valvontaa;

10) liiketoimintakiellosta annetun lain 19 a §:ssä tarkoitettua liiketoimintakiellon määrittämisen edellytysten tutkintaa ja 21 a §:ssä tarkoitettua liiketoimintakiellon valvontaa;

11) poliisin tai rajavartiolaitoksen suorittamaa rikosten ennalta estämistä ja selvittämistä

tä tai tullin suorittamaa esitutkintaa, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen;

12) esitutkintalain (449/1987) 5 §:ssä tarkoitetun rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen selvittämistä sekä rikoslain (39/1889) 10 luvussa tarkoitetun menettämisseuraamuksen määrittämistä;

13) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetun lain (503/2008) 35 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja selvittämistä.

mistä tai tullin suorittamaa esitutkintaa, jos rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään yksi vuosi vankeutta ja rikoksen epäillään tapahtuneen organisaation toiminnassa taikka organisaatiota hyväksi käyttäen;

12) esitutkintalain (805/2011) 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen selvittämistä sekä rikoslain (39/1889) 10 luvussa tarkoitetun menettämisseuraamuksen määrittämistä;

13) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetun lain (503/2008) 35 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja selvittämistä.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

10.

Laki**valvontarangaistuksesta annetun lain 6 ja 35 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valvontarangaistuksesta annetun lain (330/2011) 6 §:n 1 momentti ja 35 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Valvonta

Valvonta

Valvontarangaistukseen tuomittua valvotaan hänen asuntoonsa asennettavilla, tuomitun haltuun annettavilla taikka tuomitun ylläpidettävissä olevilla teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tässä tarkoitettu tekninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa, pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 1 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä teknistä katselua.

Valvontarangaistukseen tuomittua valvotaan hänen asuntoonsa asennettavilla, tuomitun haltuun annettavilla taikka tuomitun ylläpidettävissä olevilla teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tässä tarkoitettu tekninen väline ei saa mahdollistaa kotirauhan piiriin ulottuvaa pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä 10 luvun 19 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä katselua.

35 §

35 §

Virka-apu

Virka-apu

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävänsä suorittamiseksi poliisilta poliisilain (493/1995) mukaista virka-apua.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävänsä suorittamiseksi poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

11.

Laki**eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eräiden Suomeen tuotavien näyttelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä annetun lain (697/2011) 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Takavarikointikiellon sisältö

Takavarikointikiellon sisältö

Takavarikointikiellon johdosta:

1) näyttelyesinettä ei saa ottaa haltuun eikä takavarikoida oikeudenkäymiskaaren 7 luvun tai pakkokeinolain (450/1987) nojalla;

2) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa muuta turvaamistointa tai pakkokeinoa, joka estäisi esineen palauttamisen;

3) näyttelyesinettä ei saa ulosmitata saata-
vasta;

4) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa luovutusvelvoitteen täytäntöönpanoa;

5) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa muuta täytäntöönpanoa, joka estäisi esineen palauttamisen, jos täytäntöönpantavana on ratkaisu, joka on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun hake-
muksen saapumispäivänä tai sen jälkeen.

Takavarikointikiellon johdosta:

1) näyttelyesinettä ei saa ottaa haltuun eikä takavarikoida oikeudenkäymiskaaren 7 luvun tai pakkokeinolain (806/2011) 7 luvun nojalla;

2) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa muuta turvaamistointa tai pakkokeinoa, joka estäisi esineen palauttamisen;

3) näyttelyesinettä ei saa ulosmitata saata-
vasta;

4) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa luovutusvelvoitteen täytäntöönpanoa;

5) näyttelyesineeseen ei saa kohdistaa muuta täytäntöönpanoa, joka estäisi esineen palauttamisen, jos täytäntöönpantavana on ratkaisu, joka on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun hake-
muksen saapumispäivänä tai sen jälkeen.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

12.

Laki**autokiinnityslain 15 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan autokiinnityslain (810/1972) 15 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1338/2009, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

15 §

Jos rekisteriin merkitty auto ulosmitataan, pannaan takavarikkoon taikka myymis- tai hukkaamiskiellon alaiseksi tahi jos omistajan omaisuus luovutetaan konkurssiin, on siitä sekä päivästä, jona ulosmittaus tai takavarikko on toimitettu taikka hukkaamiskielto annettu tai konkurssi alkanut, tehtävä merkintä rekisteriin.

Ulosmittauksen ja takavarikon toimittajan, hukkaamiskiellon antajan tai pesänhoitajan tulee viipymättä lähettää Liikenteen turvallisuusvirastolle tiedot 1 momentissa mainittujen merkintöjen tekemistä varten.

Jos Liikenteen turvallisuusvirastolle esitetään selvitys siitä, että ulosmittaus, takavarikko, hukkaamiskielto tai konkurssi on peruuntunut, rauennut tai muutoin lakannut, on sekin merkittävä rekisteriin.

Ehdotus

15 §

Jos rekisteriin merkitty auto ulosmitataan, pannaan takavarikkoon *tai vakuustakavarikkoon* taikka jos omistajan omaisuus luovutetaan konkurssiin, on siitä sekä päivästä, jona ulosmittaus tai takavarikko on toimitettu taikka *vakuustakavarikko määrätty* tai konkurssi alkanut, tehtävä merkintä rekisteriin.

Ulosmittauksen ja takavarikon toimittajan, *vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivan ulosottoviranomaisen* tai pesänhoitajan tulee viipymättä lähettää Liikenteen turvallisuusvirastolle tiedot 1 momentissa mainittujen merkintöjen tekemistä varten.

Jos Liikenteen turvallisuusvirastolle esitetään selvitys siitä, että ulosmittaus, takavarikko, *vakuustakavarikko* tai konkurssi on peruuntunut, rauennut tai muutoin lakannut, on sekin merkittävä rekisteriin.

—————
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .
 —————

13.

Laki**yrittäjäkiinnityslain 25 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrittäjäkiinnityslain (634/1984) 25 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on osaksi
 laissa 966/1998, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 §

25 §

Yrittäjäkiinnitysrekisteriin tehtävät merkinnät

Yrittäjäkiinnitysrekisteriin tehtävät merkinnät

Yrittäjäkiinnitysrekisteriin merkitään:

1) elinkeinonharjoittajan nimi, panttivelkakirjan antamispäivä, pääoma ja korko sekä kenelle velkakirja on annettu;

2) kiinnityksen hakemispäivä ja hakija;

3) kiinnityksen vahvistaminen, laajentaminen, yhdistäminen, jakaminen, muuntaminen ja kuolettaminen sekä etuoikeusjärjestyksen muuttaminen;

4) kiinnitettyyn omaisuuteen kohdistettu ulosmittaus, takavarikko tai myymis- ja hukkamiskielto, elinkeinonharjoittajan omaisuuden hakeminen ja luovuttaminen konkurssiin sekä yrityksen toiminnan lopettaminen;

5) tiedot sellaisesta 18 §:n 3 momentissa tarkoitettusta ratkaisusta, johon on haettu muutosta; sekä

6) rekisteriviranomaiselle ilmoitettu tieto panttivelkakirjan haltijasta ja hänen osoitteestaan.

Yrittäjäkiinnitysrekisteriin merkitään:

1) elinkeinonharjoittajan nimi, panttivelkakirjan antamispäivä, pääoma ja korko sekä kenelle velkakirja on annettu;

2) kiinnityksen hakemispäivä ja hakija;

3) kiinnityksen vahvistaminen, laajentaminen, yhdistäminen, jakaminen, muuntaminen ja kuolettaminen sekä etuoikeusjärjestyksen muuttaminen;

4) kiinnitettyyn omaisuuteen kohdistettu ulosmittaus, takavarikko tai *vakuustakavarikko*, elinkeinonharjoittajan omaisuuden hakeminen ja luovuttaminen konkurssiin sekä yrityksen toiminnan lopettaminen;

5) tiedot sellaisesta 18 §:n 3 momentissa tarkoitettusta ratkaisusta, johon on haettu muutosta; sekä

6) rekisteriviranomaiselle ilmoitettu tieto panttivelkakirjan haltijasta ja hänen osoitteestaan.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 20 .*

14.

Laki**alusrekisterilain 9 ja 10 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alusrekisterilain (512/1993) 9 §:n 3 momentti ja 10 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Alusrekisteriin tehtävät merkinnät

Alusrekisteriin tehtävät merkinnät

 Alusrekisteriin merkitään myös alukseen vahvistetut kiinnitykset sekä siihen kohdistuva ulosmittaus, takavarikko ja hukkaamiskielto sekä omistajan konkurssiin asettaminen samoin kuin näitä tietoja koskevat muutokset.

 Alusrekisteriin merkitään myös alukseen vahvistetut kiinnitykset sekä siihen kohdistuva ulosmittaus, takavarikko ja *vakuustakavarikko* sekä omistajan konkurssiin asettaminen samoin kuin näitä tietoja koskevat muutokset.

10 §

10 §

Alusrakennusrekisteriin tehtävät merkinnät

Alusrakennusrekisteriin tehtävät merkinnät

 Alusrakennusrekisteriin merkitään rakenteilla olevaan alukseen vahvistetut kiinnitykset sekä siihen kohdistuva ulosmittaus, takavarikko ja hukkaamiskielto sekä omistajan konkurssiin asettaminen samoin kuin näitä tietoja koskevat muutokset.

 Alusrakennusrekisteriin merkitään rakenteilla olevaan alukseen vahvistetut kiinnitykset sekä siihen kohdistuva ulosmittaus, takavarikko ja *vakuustakavarikko* sekä omistajan konkurssiin asettaminen samoin kuin näitä tietoja koskevat muutokset.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .*

15.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 ja 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 5 §:n 2 momentti ja 16 §:n 4 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 821/2011, seuraavasti:

Vuoden 2014 alussa voimaan tuleva laki

Ehdotus

5 §

5 §

Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta

Oikeudenkäyntiä koskevien perustietojen julkiseksi tulemisen ajankohta

Pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa tai poliisilain (872/2011) 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa taikka tullilain (1466/1994) 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, perustiedot tulevat julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle, jolle tuomioistuin päättää, että perustiedot tulevat julkiseksi aikaisemmin.

Pakkokeinolain (806/2011) 10 luvussa tai poliisilain (872/2011) 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa taikka tullilain (1466/1994) 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, perustiedot tulevat julkisiksi vasta, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle. *Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, perustiedot tulevat julkisiksi, kun hänelle ilmoittamisesta ilmoitetaan tuomioistuimelle. Tuomioistuin voi päättää, että perustiedot tulevat julkisiksi aikaisemmin.*

16 §

16 §

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinoasioiden julkisuus

Pakkokeinolain 10 luvussa tai poliisilain 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa taikka tullilain 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä koskeva asia, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena

Pakkokeinolain 10 luvussa tai poliisilain 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa taikka tullilain 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä koskeva asia, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena

olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle, jollei tuomioistuin erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.

olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla, käsitellään ja ratkaisu siinä julistetaan yleisön läsnä olematta. Ratkaisun sisältävä ja muu oikeudenkäyntiasiakirja tulevat julkisiksi, kun tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä on viimeistään ilmoitettava rikoksesta epäillylle taikka tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevalle. *Jos hänelle ilmoitetaan tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen käytöstä myöhemmin hänen henkilöllisyytensä selvittyä, oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi, kun hänelle ilmoittamisesta ilmoitetaan tuomioistuimelle. Tuomioistuin voi erityisestä syystä päättää, että oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi aikaisemmin.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

16.

Laki**kasvinsuojeluaineista annetun lain 32 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kasvinsuojeluaineista annetun lain (1563/2011) 32 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

32 §

32 §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saa tässä laissa säädettyä tehtävää suoritettaessa saatuja tietoja yksityisen tai yhteisön liike- tai ammatillisaisuudesta tai taloudellisesta asemasta luovuttaa:

1) syyttäjä- ja poliisiviranomaisille pakkokeinolain (450/1987) 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettun rikoksen selvittämiseksi;

2) tämän lain 23 ja 24 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten;

3) Euroopan unionin lainsäädännössä tai Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitetuille ulkomaisille toimielimille ja tarkastajille, kun Euroopan unionin lainsäädännössä tai sopimuksessa niin edellytetään.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saa tässä laissa säädettyä tehtävää suoritettaessa saatuja tietoja yksityisen tai yhteisön liike- tai ammatillisaisuudesta tai taloudellisesta asemasta luovuttaa:

1) syyttäjä- ja poliisiviranomaisille pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 2 §:ssä tarkoitettun rikoksen selvittämiseksi;

2) tämän lain 23 ja 24 §:ssä tarkoitetuille viranomaisille tämän lain mukaisten tehtävien suorittamista varten;

3) Euroopan unionin lainsäädännössä tai Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitetuille ulkomaisille toimielimille ja tarkastajille, kun Euroopan unionin lainsäädännössä tai sopimuksessa niin edellytetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

17.

Laki**ulosottokaaren 2 luvun 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulosottokaaren (705/2007) 2 luvun 2 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa
 1417/2009, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 luku

Ulosottoperusteet

2 §

2 §

*Ulosottoperusteiden luettelo**Ulosottoperusteiden luettelo*

Ulosottoperusteita ovat seuraavat asiakirjat:

1) tuomioistuimen riita- tai rikosasiassa antama tuomio;

2) tuomioistuimen antama turvaamistoimipäätös;

3) välitystuomio, joka on annettu välimiesmenettelystä annetussa laissa (967/1992) tai muussa laissa säädettyssä välimiesmenettelyssä, ja sellaisella välitystuomiolla vahvistettu sovinto;

4) osamaksukauppaa koskeva ulosottomiehen tilityspöytäkirja, vahvistettu elatusapusopimus sekä sellainen sitoumus tai saamistodiste, jonka täytäntöönpanosta tämän lain mukaisessa järjestyksessä säädetään muussa laissa;

5) hallintotuomioistuimen päätös ja muun viranomaisen päätös hallintolainkäyttöasiassa;

6) valtioneuvoston, ministeriön, valtion keskushallintoon kuuluvan viraston ja aluehallintoviraston päätös sekä muu hallintopäätös, jos sen täytäntöönpanosta tämän lain mukaisessa järjestyksessä säädetään muussa laissa.

Ulosottoperusteita ovat seuraavat asiakirjat:
 1) tuomioistuimen riita- tai rikosasiassa antama tuomio;

2) tuomioistuimen antama turvaamistoimipäätös *tai pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös väliaikaisesta vakuustakavarikosta*;

3) välitystuomio, joka on annettu välimiesmenettelystä annetussa laissa (967/1992) tai muussa laissa säädettyssä välimiesmenettelyssä, ja sellaisella välitystuomiolla vahvistettu sovinto;

4) osamaksukauppaa koskeva ulosottomiehen tilityspöytäkirja, vahvistettu elatusapusopimus sekä sellainen sitoumus tai saamistodiste, jonka täytäntöönpanosta tämän lain mukaisessa järjestyksessä säädetään muussa laissa;

5) hallintotuomioistuimen päätös ja muun viranomaisen päätös hallintolainkäyttöasiassa;

6) valtioneuvoston, ministeriön, valtion keskushallintoon kuuluvan viraston ja aluehallintoviraston päätös sekä muu hallintopäätös, jos sen täytäntöönpanosta tämän lain

mukaisessa järjestyksessä säädetään muussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .
